

İZMİR TARİH

İzmirliilerin Tarih ile İlişisini
Güçlendirme Projesi

İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

İZMİR-TARİH

Projesi

Tasarım Stratejisi Raporu

Üçüncü Basım, İzmir, 2015

İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Prof. Dr. İlhan Tekeli

Yayına Hazırlayanlar:

Dr. H. Gökhan Kutlu

Merve Çalışkan, Gizem Akyıldız, Çağlayan Deniz Kaplan, Alkın Korkmaz

Üçüncü basım: Eylül 2015

İzmir Büyükşehir Belediyesi
Etüt ve Projeler Dairesi Başkanlığı
Tarihsel Çevre ve Kültür Varlıkları Şube Müdürlüğü

İzmir-Tarih Proje Merkezi

Bu kitap Dinç Ofset tesislerinde 1000 adet basılmıştır

ISBN:978-975-18-0180-7

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ	5
II. İZMİR'DE NÜFUSUN VE EKONOMİK BÜYÜMENİN MEKÂNSAL FARKLILAŞMA SÜREÇLERİ	7
İZMİR'İN EKONOMİK BÜYÜMESİ NASIL BİR MEKÂNSAL FARKLILAŞMA GÖSTERİYOR?	8
İZMİR MERKEZİ İŞ ALANININ (MİA) OLUŞUMU VE ZAMAN İÇİNDE DEĞİŞİMİ SÜRECİ İÇİNDE İZMİR-TARİH PROJESİ ALANININ OLUŞUM DİNAMİKLERİ	15
III. İZMİR TARİH PROJESİ ALANININ VE ALT ALANLARININ BELİRLENMESİ	33
İZMİR-TARİH PROJE ALANININ VE ÜZERİNDEKİ ARAZI KULLANIM STATÜLERİNİN OLUŞUMU	36
CUMHURİYET DÖNEMİNDE İZMİR-TARİH PROJE ALANI'NDA EKONOMİK FAALİYETLER PROFİLİNDE YAŞANAN DEĞİŞMELER	45
İZMİR-TARİH PROJESİ'NİN ALT ALANLARININ BELİRLENMESİ	50
İZMİR-TARİH PROJESİ ALANINDA ÇÖKÜNTÜ BÖLGELERİNİN OLUŞUM SÜREÇLERİ	63
İZMİR-TARİH PROJE ALANINDAKİ ROMA DÖNEMİ İZMİR'İ İÇİN BİLGİLER	65
IV. İZMİR-TARİH PROJESİ ALANININ KORUNMASI/ GELİŞTİRİLMESİ İÇİN STRATEJİ ÖNERİSİ	67
AMAÇLAR	68
STRATEJİK YÖNELİMLER	69
KONULARA GÖRE İZMİR-TARİH PROJESİ'NİN GELİŞTİRİLMESİNDE YARARLANILACAK STRATEJİLER	71
1. PROJE BÖLGESİNDE UYGULANACAK KENTSEL ARKEOLOJİ VE KORUMA STRATEJİSİ	72
2. PROJE ALANINDA BAZI YERLERE YAŞAM ALANI OLMANIN ÖTESİNDE "DENEYİM" (EXPERIENCE) GERÇEKLEŞTİREN BİR ALAN OLMASI NİTELİĞİNİ KAZANDIRMA STRATEJİSİ	75
3. İZMİR-TARİH PROJE ALANINA GENÇLİĞİ ÇEKME STRATEJİSİ	77
4. İZMİR-TARİH PROJESİ'NİN YARARLANICILARI	78
5. İZMİR-TARİH PROJESİ'NİN GERÇEKLEŞTİRMESİNDE ROL ALACAK AKTÖRLER	79
6. UYGULAMANIN FİNANSMAN STRATEJİSİ TERCİHLERİ	80
7. İZMİR-TARİH PROJESİ'NİN YÜRÜTÜLMESİNDE YARARLANILACAK YASAL MEVZUAT	83
V. ALT PROJE ALANLARINA İLİŞKİN PROJELERİN TANIMLANMASI UYGULAMAYA GEÇECEK PROJELERİN ELDE EDİLME YOLLARI	85
ALT PROJE ALANLARI YA DA GRUPLARINA İLİŞKİN OPERASYON PLANLARININ HAZIRLANMA SÜRECİ VE İÇERİKLERİ ÜZERİNE	86
VI. İZMİR-TARİH PROJESİ'NİN YÜRÜTÜLMESİNE İLİŞKİN ÖRGÜTLENME ÖNERİLERİ	90
EKLER	94

I. Giriş

I.GİRİŞ

İzmir Büyükşehir Belediyesi, Fevzi Paşa Bulvarı'nın güneyindeki 1. derece, 2.derece ve 3. derece arkeolojik ve kentsel sit alanları ve Kadifekale kentsel dönüşüm projesinden oluşan 248 hektarlık bir alanda, İzmirliilerin tarihle ilişkisini güçlendirecek İzmir-Tarih Projesi'nin geliştirilmesi konusundaki çalışmaları başlatmış bulunuyor. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin böyle bir projeyi gündemine almış olmasının değişik nedenleri bulunmaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Konak Belediyesi bu alanda uzun süredir planlar hazırlıyor, bu planların uygulanmasında aktif rol alıyorlar. İzmir Büyükşehir Belediyesi; kamulaştırmalar yaparak, arkeolojik kazıları finanse ederek, bu alanın Helenistik ve Roma tarihi mirasının gün yüzüne çıkmasını sağlıyor ve önemli tarihi ve mimari değeri olan yapıların restorasyonunu gerçekleştirerek, yeni sosyal işlevler kazanmasını sağlıyor. İzmir Büyükşehir Belediyesi Tarihsel Çevre ve Kültür Varlıkları Şube Müdürlüğü bu alan için planlar hazırlayarak bu alanlardaki gelişmeyi yönlendirmeye ve denetlemeye çalışıyor.
- İzmir'in tarihle ilişkisinin korunması ve güçlendirilmesi konusundaki var olan bu ilgi sadece ilgili belediyelerin yönetimleriyle sınırlı kalmamaktadır. Son otuz yıl içinde üniversiteler, meslek odaları ve sivil toplum kurumları toplumda İzmir'in tarihine sahip çıkılması konusunda yaygın sayılabilecek bir bilinçlenme gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. Kemeraltı, İzmir kamuoyunda korunması, sahip çıkılması gereken bir değer olarak yerini almıştır. 30 yıllık bir çabadan sonra, ulaşılan bu yeni bilinç ve bilgi düzeyinde, yapıların değerlendirilmesi gerekmektedir.
- Bu çabalarla bazı binalar tek olarak korunmaktadır ama genel olarak bölgenin kentin tümü içindeki kayıp süreci devam etmekte ve bölge geçiş bölgesi olma niteliğini değiştirecek bir canlılık gösterememektedir. Bu alanın koruma ve gelişme bütünlüğünü sağlayacak biçimde yeniden tasarlanması konusundaki gereksinim kendisini hissettirmeye başlamıştır. İşte bu talebe cevap vermek üzere İzmir Büyükşehir Belediyesi İzmir-Tarih Projesi'ni başlatmıştır.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi İzmir-Tarih Projesi'ni, İzmir-Deniz Projesi deneyimi sonrasında gündemine aldı. 2009 yılında toplanan Kültür ve Sanat Çalıştay'ının çizdiği vizyon çerçevesi içinde, katılımcı bir süreçle geliştirilen İzmir-Deniz Projesi'nin yeni bir proje geliştirme yolu olarak gördüğü destek sonrasında, İzmir-Tarih Projesi'nin de, kendi özellikleriyle uyumlu bir şekilde benzer bir yolu izlemesi beklenen bir şeydir.
- Proje alanı tarihi ve kültürel miras olmasının yanı sıra büyük bir konut alanıdır. Özellikle ilgilenilmesi gereken çöküntü alanı konutları ve gecekondu, proje alanında büyük bir yer kaplamaktadır. Günümüz Türkiye'sinde siyasal iktidar bu tür alanlarda, pek çok yakınmaya neden olan kentsel dönüşüm projeleri uygulamaktadır.

Bu uygulamalar için Çevre ve Şehircilik Bakanlığının, TOKİ'nin ve büyükşehir belediyelerinin yetkileri artırılmıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin bu alanlarda yapacağı uygulamalar İzmir Belediyeciliğinin farkını göstermeye olanak vermek ve kentsel dönüşüm projelerinin içeriğini geliştirmek bakımından bir fırsat oluşturmaktadır.

- Bu proje alanı tümüyle bir arkeolojik sittedir. Dolayısıyla bu alanlarda uygulama yapabilmek uzun süreçleri gerektirmektedir. Bunların aşılabilmesi ve uygulamada etkili olunabilmesi için, yeni tür aktörlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bunlardan birisi TARKEM'dir. Gelecekte yenileri de kurulabilecektir.

Bu nedenler bir arada, İzmir-Tarih Projesi'nin ele alınarak geliştirilmesinin ve uygulama konusunda atılacak yeni adımlardan umutlu olunmasının gerekçelerini oluşturmaktadır.

II. İzmir'de Nüfusun ve Ekonomik Büyümenin Mekânsal Farklılaşma Süreçleri

İzmir-Tarih Projesi kapsamı içinde; İzmir'in tarihi çekirdeğinin yeniden tasarlanması için öncelikle bilinmesi gereken konu, İzmir'in tümünde ve proje alanında etkili olan dinamiklerin neler olduğudur. Bu dinamikleri bilmek iki bakımdan yararlı olacaktır. Açıktr ki proje alanını çöküntü alanı haline getiren dinamiklerin neler olduğunu bilmezsek, karşı dinamikleri yaratacak çözümler üretemeyiz. Öte yandan geliştirilecek önerilerin başarılı olma olasılıklarının ancak var olan eğilimlere dayandırıldığında yükseleceğini biliyoruz.

İzmir-Tarih Projesi'ne ilişkin stratejik tercihler yapmadan önce, İzmir kentinin ekonomik büyümesinin nasıl bir mekânsal farklılaştırma dinamiğine sahip olduğunu ve Kent Merkezi İş Alanı (MİA) ve yakın çevresinin yeniden yapılanma dinamiklerini çözümlememiz gerekir.

İzmir'in Ekonomik Büyümesi Nasıl Bir Mekânsal Farklılaşma Gösteriyor?

İzmir'de siyasal, akademik ve planlama çevrelerinde, kentin ekonomik büyümesinin yavaşlayıp yavaşlamadığı konusunda bir tartışma sürüyor. Böyle bir yargıda bulunabilmek için, İzmir denilen yer ile nerenin kastedildiği konusunda bir netlik taşımak gerekir. Son yıllarda belediye sınırlarının sürekli olarak yeniden tanımlanması bu konuda önemli sorunlar yaratmaktadır. En son düzenlemede, büyükşehir sınırlarının genişletilerek il sınırlarıyla özdeşleştirilmesinin bu konudaki bazı güçlükleri ortadan kaldırdığı söylenebilir. İzmir denilen alanın tanımının büyütülmesi İzmir'in büyümesinin belediye/il sınırı dışına taşmasından doğacak yargı hatalarını azalacaktır. Ama İzmir ilinin biçiminin konveks olmaması¹ bu konuda yapılan yargı hatalarının sürdürülmesine neden olmaktadır.

İzmir ilinin biçiminin kuzey doğudaki konkavitesi içinde Manisa bulunmaktadır. Bu geometrinin yarattığı sorun, Manisa Organize Sanayi Bölgesi'nin Türkiye'de ikinci organize sanayi bölgesi olarak kurulup, 1970 yılında sanayilere yer tahsislerinin başlamasıyla İzmir merkezli bir ekonominin büyümesinin mekânsal dağılımını belirlemek bakımından etkili olmaya başlamasıyla fark edilmeye başlanmıştır denilebilir.² Organize sanayi bölgesinin İzmir'e uzaklığı 31 km, Manisa'ya uzaklığı 5,5 km.'dir. İzmir'in Kemalpaşa'ya uzaklığının 29,9 km., Menemen'e uzaklığının 32 km., Menderes'e uzaklığının 33 km., Bergama'ya uzaklığının 104,2 km. olduğu göz önüne alınınca, İzmir ilinin sınırlarının konveks olmamasının şehrin büyümesinin mekansal farklılaşması bakımından sonuçlarında ne tür çarpıklıklar yarattığını kavramak kolaylaşmaktadır.

Bu kısa tartışma; İzmir'in belli bir dönemde büyümesinin Türkiye'nin büyümesine göre gerçekleşen miktarı konusunda bir yargı geliştirebilmek için, ekonomik bir bütünlüğü olan İzmir kentsel bölgesinin sınırlarını belirlememiz gerektiğini göstermektedir. Bu bölgenin merkezinde İzmir MİA'sı bulunmaktadır. Zaman içinde bu bölge içinde ekonomik büyüme

1 Eğer bir ilin içindeki iki noktayı birleştiren doğruların bir kısmı il sınırları dışında kalıyorsa, o ilin biçimi konveks değildir. Türkiye'de iller arasında bir tek İzmir ili konveks olmayan bir biçime sahiptir.

2 Manisa Organize Sanayi Bölgesi kısa sürede dolmuş, 1989'da büyütülmüştür. Beş kez büyümesi sonrasında bu bölgenin büyüklüğü 959 hektara ulaşmıştır. Halen 209 firma çalışmaktadır. Bu konuda Bknz: Kürşat Veral, *Sanayilerin Organize Oluşum Sisteminin Çevre Yerleşmelere Olan Etkisi (Manisa Sanayi Bölgesi Örneği)*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2008 (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi)

farklılaşmaktadır. Çünkü bir yerin büyümesi sosyo-mekânsal bir süreçtir. Dolayısıyla, sosyo-mekânsal sürecin işleyişinin bütünlüğüne göre tanımlanmış bir kentsel bölgenin yayılımını idari kararlar değil, ekonomik ilişkiler belirlemektedir. Bu nedenle İzmir'in ekonomik büyümesi konusunda bir yargı geliştirebilmek için, önce İzmir merkezli kentsel bölgeyi tanımlamak, sonra bu bölgenin ekonomik gelişme göstergelerini hesaplamak ve daha sonra bir yargıya ulaşmak gerekir.

İzmir'in kentsel bölgesinin büyümesinin nasıl farklılaştığı, Ayda Eraydın ve Güldem Özatağan'ın araştırmasında ortaya konulmuştur.³ Araştırmanın yazarları sosyo-mekânsal bir süreç olarak ekonomik/demografik büyümenin, İzmir MİA' sı çevresinde mekânsal farklılaşmasını⁴ **üç halka** halinde ortaya koymaktadır.

Birinci halkayı İzmir iç körfezini saran iç çekirdek oluşturmaktadır. Bu halka, artık büyüme dinamiğini kaybetmiş ve nüfus ve istihdam artışı bakımından durağanlaşmıştır, hatta küçülmektedir.

İkinci halkayı çekirdeği saran hızlı büyüme zonları oluşturmaktadır. Günümüzde İzmir'in nüfus ve istihdam açısından büyümesinden söz ettiğimizde bu ikinci halkadaki gelişmeler kastedilmektedir. Eğer bu halka İzmir ilinin sınırları dışına taşıyorsa, İzmir il sınırlarını esas alarak yapılan hesaplara dayandırılan İzmir'in büyümesi konusundaki yargılar da yanıltıcı olacaktır. İzmir ilinin konkavitesi içine Manisa'nın girmiş olması bu nedenle önemli olmaktadır.

Üçüncü halkayı İzmir kentsel bölgesinin en dış halkası oluşturmaktadır. Henüz hızlı bir büyüme göstermemektedir. Ancak, ikinci halkada gelişme durağanlaştıkça ve buradan geçen ülke ölçeğindeki altyapı projeleri, bu zondaki değişik noktaların erişebilirliklerini değiştirdikçe, gelişmeler bu halkaya da sıçrayacaktır.

Kentsel bölgeyi oluşturan bu **üç halkanın** toplamının yarıçapı yaklaşık olarak 50-60 km.'dir. İzmir'in, Ege Bölgesinin ekonomik merkezi olarak etkisi bu uzaklıkla sınırlı değildir, bunun ötesinde, Ege Bölgesi yerleşmeleri üzerinde de etkisi vardır. Bu yerleşmelerin büyümeleri de kendi tarihleriyle, büyüklükleriyle ve küresel eklemleme düzeyine bağlı olarak bir farklılaşma göstermektedir.

Ayda Eraydın ve Güldem Özatağan Vd.'lerinin çalışmasında; kent merkezi etrafındaki halkalara göre büyümenin mekânsal farklılaşması, istihdam ve nüfus verilerine dayanarak

3 Ayda Eraydın Güldem Özatağan Vd.: "Büzülen Kentlerin Yeniden Canlandırılmasına Yönelik Bilgi ve Strateji Oluşturulmasına Katkı: İzmir Kent Bölgesinde Yayılma, Yığılma, Küçülme ve Büzülme Süreçlerinin Birlikteliğiyle Ortaya Çıkan Yeni Mekânsal Örüntülerin Avrupa Kentleriyle Karşılaştırılması", TÜBİTAK, SOBAG, Proje No.su 109 K 590, Mayıs 2013, İzmir. Bu projeyi özetleyen bir yayın için Bknz: Güldem Özatağan & Ayda Eraydın: "The Role of Government Policies and Strategies Behind the Shrinking Urban Core in an Expanding City Region: The Case İzmir", European Planning Studies, s: 1-22.

4 Ayda Eraydın, Güldem Özatağan Vd. çalışması, bir Cost Projesi olarak Avrupa'daki araştırmacılarla işbirliği içinde geliştirildiği için; sanayisizleşen Avrupa ülkelerindeki büzülme olgusu üzerinde odaklanmıştır. Bu çalışmada, Türkiye'de ve İzmir'de sanayileşme halen sürmekte olduğu için, söz konusu araştırmanın bulguları büzülme kavramı üzerinden değil, büyüme olgusunun mekânsal farklılaşması üzerinden okunmaya çalışılmaktadır

ayrıntılı olarak incelenmektedir. Buradaki tartışmamız bakımından, nüfus artışlarının mekânsal farklılaşması üzerinde durmak yeterli olacaktır. Araştırmacılar, İzmir kent bölgesini; İzmir, Manisa illeri ile Aydın ilinin İzmir sınırına bitişik ilçelerinden oluşan bir alan olarak tanımlamışlardır. Bu bölgedeki ilçelerin, iki nüfus sayımı arasındaki nüfus artış "quotient"lerini⁵ hesaplayarak, hangi ilçelerin görece olarak daha hızlı büyüdüğünü saptamışlar ve bunları harita üzerinde işaretlemişlerdir.

Harita 1, İzmir Kent Bölgesi'nde 1990-2000 yılları arasında nüfus büyümesinin mekânsal farklılaşmasını vermektedir. Haritada koyu gri olarak işaretli olan yerler, nüfus artış oranları 1'in üzerinde olan ilçeleri göstermektedir. Açık gri ise, nüfus artış hızı ortalamadan küçük kalmış, nüfus artış oranları 1'den küçük olan ilçeleri göstermektedir.

Harita 1, İzmir Kent Bölgesi'nde büyümenin mekânsal farklılaşmasının üç halkasının da açıkça gözlenmesine olanak vermektedir. İlk halkada Konak, Gazimemir, Buca, Balçova ve Narlıdere ilçeleri yer almaktadır. İkinci ve üçüncü halkada yer alan ilçeler haritadan okunabilmektedir.

Harita 2 ise; İzmir kent bölgesinde 2000-2008 yılları arasındaki nüfus artış hızının mekânsal farklılaşmasını göstermektedir. Büyümenin farklılaştığı üç halka bu haritada da açıkça gözlenmektedir. Ama halkaların kapsamlarında zaman içinde bazı değişiklikler olmaktadır. Örneğin; iç çekirdeğe, bir önceki döneme göre Bayraklı, Bornova ve Güzelbahçe eklenmiştir. Bu farklılaşmanın nüfus büyümesi üzerinden tanımlanmaya çalışılması bazı büyüme olgularının görmezden gelinmesine neden olmaktadır. Örneğin Çeşme ilçesi gibi ekonomik faaliyetleri belli mevsimlerde canlanan yerlerin büyümesine dair gözlemler, daimi ikametgâhlarına göre saptanan nüfus sayılarına yansımamaktadır.

İzmir kent bölgesindeki nüfusun ve nüfus artışının halkalar arasındaki dağılımının değişimi, Tablo 1'de verilmektedir. Bu tablodaki halkalar, Harita 1 ve Harita 2'deki büyüme farklılaşmasına tam tekabül etmemektedir. Çünkü halkaların tanımlanmasında daha çok yerel yönetimlerin tanımlamaları esas alınmıştır. Birinci halka ya da çekirdekte Konak ilçesi bulunmaktadır. Birinci ve ikinci halka birlikte 1981'de saptanmış bulunan metropoliten alan sınırlarını kapsamaktadır. İlk iki halkaya üçüncü halka eklenince İzmir il nüfusu (büyükşehir nüfusu) elde edilmektedir. Bu idari bir sınırdır. Bu ilk üç halkaya diğer çeper yerleşmelerin eklenmesiyle İzmir Kent bölgesi tanımlanmış olmaktadır ki bu idari değil, İzmir'in etki alanının yarattığı bir sınır olmaktadır.

5 Nüfus "quotient"lerini saptamak için; önce her nüfus sayımı yılı için ilçelerin toplam nüfusa göre yüzdeleri hesaplanmaktadır. İkinci sayım için elde edilmiş olan yüzde, birinci sayım için elde edilmiş yüzdeye bölünerek "quotient" değeri elde edilmektedir. Eğer bu değer 1'den büyük ise; o ilçe toplam bölgeye göre daha hızlı büyümüş kabul edilmektedir.

Harita 1: 1990-2000 Yılları Arasında İlçelere Göre Nüfus Artış Hızının Farklılaşması
(Kaynak: Ayda Eraydın, Güldem Özatağam Vd: A.g.e., s. : 91)

Harita 2: 2000-2008 Yılları Arasında İlçelere Göre Nüfus Artış Hızının Farklılaşması
(Kaynak: Ayda Eraydın, Güldem Özatağam Vd: A.g.e., s. 91)

	Nüfus			Yıllık Değişim %		
	1990	2000	2008	1990-2000	2000-2008	1990-2008
Birinci Halka	475800	401704	411112	-1.56	0.23	-0.76
İkinci Halka	890714	1450902	2261014	6.29	5.58	8.55
Üçüncü Halka	377402	500404	778411	3.26	6.94	59.40
Diğer Çeper Yerleşmeler	700782	879362	1051327	2.55	2.44	2.78
İzmir	2134816	2732669	3450537	2.80	3.28	3.20
İzmir Kent Bölge	2835598	3612031	4501864	2.74	3.08	3.26

Tablo 1: Kent Bölgede Merkez Uzaklık Halkalarına Göre Nüfus Miktarları ve Değişim Oranları
(Kaynak: Ayda Eraydın, Güldem Özatağam Vd.)

Birinci Halka: Konak

İkinci Halka: Karşıyaka, Bornova, Güzelbahçe, Narlıdere, Güzelbahçe, Narlıdere, Balçova, Çiğli, Buca, Bayraklı, Karabağlar, Gaziemir

Üçüncü Halka: Menemen, Aliğa, Kınık, Bergama, Dikili, Kemalpaşa, Menderes, Seferihisar, Urla, Karaburun, Torbalı, Selçuk, Tire, Bayındır, Ödemiş, Kiraz, Beydağ, Foça

Diğer Çeper Yerleşmeler: Saruhanlı, Gölarmara, Akhisar, Manisa Merkez, Kuşadası, Söke, Germencik, İncirliova, Köşk, Yenipazar, Sultanhisar, Turgutlu, Ahmetli, Salihli, Ayvalık, Gömeç, Çeşme, Aydın Merkez.

Tablo 1’de, birinci halkanın nüfus kaybettiği açık olarak görülmektedir. Ama bu halkaların tanımlanmasında İzmir ilinin sınırlarının şeklinin konkavitesi hesaba katılmadığından üçüncü halkadaki büyüme küçük kalmaktadır. Sınır konkavitesi dolayısıyla, diğer çeper ilçeleri arasında kalan Manisa Merkez üçüncü halkaya alınır ve üçüncü halkanın dış kenarındaki bazı ilçeler dördüncü halkaya nakledilirse, hızlı büyüme halkasına ilişkin sayılar daha net hale gelecektir.

Büyümenin halkalar halinde mekânsal farklılaşmasını saptadıktan sonra, bu farklılaşmanın nedenleri üzerinde durmak gerekir. İzmir nüfusunun hızla arttığı 1950 sonrasındaki dönemde 1960’lı hatta 1970’li yıllarda, kentin büyümesi büyük ölçüde birinci halkada gerçekleşiyordu. Bir yandan kentin yakın çevresinde gecekondular geliştirmeleri oluyor, öte yandan yapsatçılar eliyle yık yapı süreçleri işliyor, İzmir’in kıyılarındaki iki katlı konutların yerini çok katlı apartmanlar alıyordu. Bu dönemde kentin gelişmesini, piyasa mekanizması içinde ortaya çıkan eğilimler ve siyasetçilerin, 1953 yılında Konak Meydanı’ndaki Sarı Kışlanın yıkılmasıyla başlayarak süren, yıkım projeleri yönlendirmiştir. Aynı zamanda kat kanununun çıkarılması da bu sürecin hukuksal sorunlarını çözmüştür. Bu yıllarda İzmir, modernitenin yıkıcı yüzünü yakından tanımıştır, denilebilir.

1980'li yıllarda bu sürecin sınırlarına ulaştığı anlaşılmaktadır. Bunun birden fazla nedeni bulunmaktadır. **Bunlardan birincisi** modernitenin yıkıcılığına, toplumun tarihi belleğini tahrip etmesine, kültürel mirası yok etmesine karşı; meslek odalarının, meslek çevrelerinin sivil toplum kurumlarının karşı çıkmasının yarattığı bilinçlenme ve kentin doğal ve tarihi değerli alanlarının sit olarak ilan edilmesiyle, yıkıcılığa sınır getiren kurumsallaşmanın gerçekleştirilmiş olmasıdır. Kısacası toplum kentin yıkılarak dönüştürülmesine karşı direnç mekanizmaları geliştirmiştir.

İkinci neden devletin geliştirdiği veya geliştirilmesine katkıda bulunduğu; üniversite kampüsleri, organize sanayi bölgeleri, serbest bölgeler ve benzeri altyapıların ikinci halkada yer alan hazine arsaları üzerinde yapılmaları ikinci halkanın oluşmasına önemli ölçüde katkı yapmıştır. Bu kapsamda; Dokuz Eylül Üniversitesinin Buca Kampüsü, Adnan Menderes sivil hava alanının yapılması, İzmir kent bölgesinde 17 organize sanayi bölgesinin ve 2 serbest bölgenin (Menemen deri ürünleri ve Gaziemir ileri teknoloji ürünleri serbest bölgeleri) kurulması sayılabilir. Devlet politikalarının ikinci halkanın büyümesine katkısı bakımından ise; İzmir Çeşme Otoyolu, İzmir Aydın Otoyolu, Aliğa-Torbalı İZBAN demiryolu gibi altyapıların etkilerini de unutmamak gerekir.⁶

İkinci halkadaki büyüme yoğunlaşması, İzmir'in tek dominant merkezli metropoliten yapısından, çok merkezli kent bölge yapısına geçişini de gerçekleştirmiştir. Bu geçişte oluşan yeni odaklar arasında bir uzmanlaşma farklılaşması da oluşmuştur. Bu bakımdan, söz konusu araştırmacıların istihdam miktarlarındaki değişmelere dayanarak yaptıkları saptamalara başvurmak gerekir. İstihdamın sektörel dağılımındaki değişmelere bakıldığında; iç halkadaki kayıpların sadece tarım ve imalat sanayinde çalışanlarda olmadığı, toptan ve perakende ticaret ile toplumsal ve kişisel hizmetlerde de olduğu görülmektedir. Nüfusun ve sanayi istihdamının ikinci halkaya kayarak burada yeni odaklar oluşturması, hizmetleri de büyük ölçüde yeni odaklara çekmektedir. Hizmetlerden finans, sigortacılık ve gayrimenkul hizmetleri birinci halkada odaklanmasını sürdürmektedir.⁷ Bu halkada bölgenin yeni büyüyen odaklarının kendi aralarında belli bir uzmanlaşmaya sahip oldukları görülmektedir. Bu halkada; Aliğa, Manisa sanayi merkezi, Menemen, Kemalpaşa, Turgutlu, Torbalı, Menderes, Aydın tarım-sanayi merkezleri, Çeşme, Seferihisar turizm ve yazlıkçı merkezleri olarak uzmanlaşmışlardır.

Üçüncü neden ise Türkiye'de kentlerin, 1980'ler öncesinde olduğu gibi tek tek binaların eklenmesiyle değil, değişik biçimlerde örgütlenmiş toplu konut alanlarının inşalarıyla büyümeye başlamış olmasıdır. İzmir'in kent parçalarının eklenmesiyle büyümeye geçmesi, bir yandan kentin iç halkasında bu tür büyük toprakların bulunmasının zorlaşmış olması, öte yandan kent parçalarının sağladığı dışsalıklar dolayısıyla, kent merkezinden kopmayı kolaylaştırması dolayısıyla, ikinci halkadaki gelişme yoğunlaşması ortaya çıkmıştır.

6 Ayda Eraydın, Güldem Özatağam Vd, A.g.e., s: 99.

7 Ayda Eraydın, Güldem Özatağam Vd, A.g.e., s: 96.

Sosyo-mekânsal bir süreç olan kentsel büyümenin, İzmir örneğinde de gözleendiği üzere, MİA çevresinde halkalar halinde farklılaşması ve bunun gerisinde bulunan nedenler kavrandığında; kentin değişik parçalarında geliştirilecek planlama stratejilerinin farklılaştırılmasının gerekliliği de ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın konusu olan İzmir-Tarih Projesi'nin alanı birinci halkada yer almaktadır. Bu halka durağandır hatta nüfus kaybetmektedir. İkinci ve üçüncü halkada yer alan yerleşmelerin ya da kent parçalarının planlanmasında halen geçerli planlama yaklaşımları uygulanmaktadır. Bu nedenle bu halkalar üzerinde ayrıca durmaya gerek yoktur. **Bu çalışma bakımından önemli olan, iç halkada uygulanacak stratejilerin nasıl geliştirileceğidir.**

Bilinmelidir ki, bu halka kentsel bölgenin erişilebilirliği en yüksek bölümüdür. Kurumsal engellemeler olmazsa, piyasa mekanizması içinde tarihi mirası tahrip ederek hızla dönüşme potansiyeline sahiptir. Ama istenilen elbette bu değildir. Unutulmamalı ki, iç halkada durağanlaşma bir sorun olarak algılanabileceği gibi, bir fırsat olarak da görülebilir. Dönüşme baskısının azaltılması; bu alanlarda tarihi mirasın korunması, yaşam kalitesinin yükseltilmesi bakımından bir fırsat olarak da görülebilir. Öte yandan bu alanların işlev kaybına neden olabilecek kritik alt yapıların, bu alan dışına çıkarılmasının yaratabileceği çöküntüler konusunda dikkatli olunması gerekmektedir. Bu bakımdan bir örnek vermek gerekirse; eğer Alsancak Limanı'nın⁸ tamamen Çandarlı'ya kaydırılması gibi bir karar uygulamaya konulsaydı, İzmir'in MİA'sında yeniden yapılanma sonucu yeni çöküntü alanları ortaya çıkabilirdi.

Ayda Eraydın ve GülDEM Özatağam Vd., bu sürecin işleyişini EBSO'ya kayıtlı firmaların yer değiştirmelerini inceleyerek göstermektedirler. EBSO'ya 1 Mayıs 2011'de kayıtlı 4.370 firmanın adres değiştirmeleri incelendiğinde; 1980'lere kadar yeni kurulan firmaların yüzde 60'tan fazlasının Konak'ta yer seçtiği, Bornova'nın ise % 10.3'lük pay ile ikinci sırada yer aldığı görülmektedir 1980'ler boyunca Bornova % 17,6 ve Karabağlar % 5,7 ile paylarını artırırken, Konak'ın payında % 55.7'yle bir düşüş yaşanmıştır. 1990'larda firmaların mekânsal tercihlerinde Bornova % 22,3'le, Karabağlar % 6,8'le, Çiğli % 5,7'yle öne çıkarken, Konak % 38,2'ye gerilemiştir.

2000'li yıllardan itibaren firmaların mekânsal tercihlerinde önemli değişimler olduğu göze çarpmaktadır. 2000 sonrasında; Kemalpaşa (%7,1), Torbalı (%5,9), Menderes (%4,7), Çiğli (% 10,9) ve Gazimur (% 7,0) ilçelerinin payı artarken, Bornova (% 21,0) ve Karabağlar'ın (% 4,4) payının azaldığı gözlenmektedir. Saptamalar, yeni açılan firmaların Konak'ta yer seçme eğilimlerinin azaldığını göstermektedir. 2000-2011 döneminde İzmir'de açılan firmaların % 21,1'i Konak'ta açılmıştır. Bu oran 1980'lere kadar olan dönemde açılan firmalar içinde Konak'ın payının üçte biri kadardır. Bu düşüş, 1990'ların sonundan itibaren hızlanmıştır. Organize sanayi bölgeleri, serbest bölgeler ve teknoloji geliştirme bölgelerine ilişkin kanunlar aracılığıyla sağlanan vergi avantajları da bu düşüşte etkili olmuştur.

8 Alsancak limanı yılda 3.588 gemi kabul etmektedir. Halen Egenin en büyük limanıdır. Konteyner elleçleme kapasitesi bakımından Türkiye'nin en büyük ihraç limanıdır. TCDD'nin işlettiği dört liman (İzmir, Haydarpaşa, Derince ve İskenderun) içinde Alsancak limanının payı % 70'i bulmaktadır.

Bu bulgular, kavramsal tartışmalarda öne çıkan İzmir kent bölgesinin oluşum sürecinde, eski merkezin artık yeni açılan firmaları çekemediğini ortaya koymakta ve çok merkezli olmaya geçiş savını desteklemektedir.⁹

Murat Güvenç'in yaptığı araştırmaya göre Konak merkez olmak üzere çizilen 5 km. yarıçaplı çember içinde 2000 yılında İzmir il nüfusunun 1/3'ü yaşarken günümüzde bu oran 1/5'e düşmüştür. Mutlak sayılar daha aydınlatıcıdır. Bu çemberde yaşayanların sayısı 1990-2000 döneminde 20.000 artmış, 2000-2010 döneminde 250.000 kişi azalmıştır. İstanbul MİA'sında da benzer bir desentralizasyon yaşanmaktadır. İlk beş km. de yaşayanlar 1990-2000 döneminde 340.000 artmış, 2000-2010 döneminde 450.000 azalmıştır.¹⁰

İzmir Merkezi İş Alanının (MİA) Oluşumu ve Zaman İçinde Değişimi Süreci İçinde İzmir-Tarih Projesi Alanının Oluşum Dinamikleri

İzmir-Tarih Proje alanının, bugünkü yapısının nasıl ortaya çıktığını kavrayabilmek için İzmir MİA'sının oluşumunun ve değişiminin öyküsünü kısaca kurmamız gerekir. İzmir MİA'sının oluşum dinamiğini, İzmir limanı ve İzmir'in ticari hinterlandıyla ilişkisini kuran ana ticaret yollarının ilişkisi belirlemiştir. Sanayi öncesi dönemin liman kentleri için bu olması beklenen bir durumdur. İzmir MİA'sının oluşumunu özel hale getiren durum ise, limanın ve daha sonra deniz kıyısının sürekli olarak doldurularak MİA için yeni alanlar kazanılmasıdır. Zaman içinde bir yandan İzmir'in hinterlandıyla ilişkisinin kurulmasında yeni modalitelerin yaratılması, öte yandan denizin aşama aşama doldurulması MİA'nın oluşum sürecini sürekli olarak yeniden biçimlendirmiştir. Harita 3'de bu gelişme dinamiği özetlenmektedir. Yani, İzmir MİA'sının oluşumunu kavramak için bu deniz doldurma dinamiğini kavramak gerekmektedir.

15. ve 16. yüzyılda İzmir oldukça durağan görülmektedir. İzmir'in kaderi, 1569'da Fransızlara ve 1580'lerde İngilizlere verilen imtiyazlar sonucunda, İzmir ticaretinde Venediklilerin ve Cenevizlilerin payı gerilerken, onların yerini Fransa, İngiltere, Hollanda ve Avusturya'nın almaya başlamasıyla değişmiştir. İngilizler'e ait Levant Company 1581'de, Fransızlarınki 1666'da kurulmuştur. Bu şirketler ticaret tekeline sahipti. Levant Company Anadolu'da İzmir'i merkez olarak seçmiştir. Buna paralel olarak 1610'da İngiliz ve Fransız konsoloslukları Sakız'dan İzmir'e nakledilmiştir. Safavi-Osmanlı savaşının sona ermesi üzerine ipek ticaretinin İzmir'e kayması ve Ege'de hâkim olan Karaosmanoğlu ailesinin Avrupa'nın talebini karşılayacak tarımsal üretimi geliştirmesi ve Osmanlıların İzmir'de bilinçli olarak esnek bir yönetim uygulaması sonucunda, 17. yüzyılın sonuna doğru İzmir, Levant'ın yıldızı haline gelmiştir.¹¹

9 Ayda Eraydın, Güldem Özatağam Vd., A.g.e., s: 128.

10 Murat Güvenç: *Stratejik Planlama Amaçlı Kent Araştırmaları, Mahalle ve İlçe Düzeyinde Sosyo-Ekonomik Değerlendirmeler*, İstanbul, Ocak 2014, s: 8.

11 Bu sürecin ayrıntısı için Bknz: Daniel Goffman, *İzmir ve Levanten Dünya 1550-1650*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995

İzmir MİA' sının gelişme öyküsünü bu noktadan başlayarak kurmak gerekir. 16 yüzyılda küçük bir kent söz konusudur. Bu kentin bir iç limanı (kadırğa limanı) vardır¹². Limanın girişinde Fatih Sultan Mehmet'in yaptırdığı Ok Kalesi bulunmaktadır.¹³ Limanın doğusunda ilk tepede çevresinde artık yerleşme bulunmayan Kadifekale bulunmaktadır.¹⁴ Kadirğa limanının rıhtımını, günümüzün Anafartalar Caddesi oluşturmaktadır.

Harita 3: İzmir Kıyı Çizgisinin Zaman İçinde Doldurulma Yoluyla Değişimi
(Kaynak: Burak Belge, A.g.e.)

12 Yeni İzmir en geç MÖ.300'de Kadife Kale eteklerinde kurulmuştu. Bundan yaklaşık 300 yıl sonra Strabon limandan söz etmektedir. Ersin Doğer'in saptamasına göre, Roma Egemenliğinin ilk yüzyılının sonunda İzmir'in Efes'le yarışmasını sağlayan bir limanı vardır. Bu limanın doğal ve küçük bir lagün mü olduğu, kıyı çizgisine mendirek ve dalga kıranlarla müdahale edilerek mi oluştuğu konusu henüz aydınlanmış değildir. Ersin Doğer, *İzmir'in Smyrna'sı*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s: 97.

13 Bu kale Timurkeng tarafından yıktırılmış, Fatih Sultan Mehmet tarafından yeniden yaptırılmıştır.

14 13. yüzyılda Latinler ve Türk beylikleri arasında yapılan anlaşmada Liman Kalesi ve çevresindeki yerleşmeler Latinlerin denetimine bırakılmıştı. Kadifekale ve çevresindeki yerleşme Türklerin yönetimindeydi. Kent 1419'da Osmanlıların eline geçtikten sonra iki parçalı yapının tasfiye olduğu Kadifekale ve çevresinin boşaldığı kentin liman etrafında tek parçalı olarak kaldığı anlaşılmaktadır. Kaynak için Bknz: Doğan Kuban, *"İzmir'in Tarihsel Yapısının Özellikleri ve Korumasıyla İlgili Rapor"*, Türkiye'de Kentsel Koruma, Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri, Türkiye Tarih Vakfı, İstanbul, 2001, s: 49-105

İzmir'in hinterlandıyla ilişkisini kuran iki kervan yolu vardır. Bunlardan birincisi olan kuzey bağlantısı Balıkesir, Akhisar ve Manisa'dan gelmektedir. İran'dan gelen uzun mesafe kervanları bu yolu kullanmaktadır. İkincisi olan güney bağlantısı Denizli, Aydın ve Selçuk üzerinden gelmektedir. Efes'in gelişmiş olduğu dönemde çok önemli olan bu yol 17. yüzyılda kuzey yoluna göre daha az önemdedir (Bknz: Harita 4).

Harita 4: 17 ve 18 Yüzyılda İzmir ve Dış İlişkileri
(Kaynak: Emel Kayın, A.g.e., s: 437)

Her iki yol ticari merkeze ve rıhtıma Ok Kalesi yakınından saplanmaktadır. Denilebilir ki rıhtım caddesi kuzeye doğru çıkarak bugünkü Basmane'de doğuya dönerek Kemer Köprüsüne (Kervan Köprüsü) uzanmaktadır. Bu yol kervan köprüsünden dışarıya açılarak, İzmir'i İran'a kadar uzanan hinterlandıyla bağlayarak kentin bir tür can damarını oluşturmaktadır. Bu can damarı olan Anafartalar Caddesi, MİA' da önemli değişimler yaşanmasına rağmen, beş yüzyıldır değişik nedenlerle önemini yeniden üretebilmeyi

başarmıştır. İzmir- Tarih Projesi'ni de bu bağlamda bir proje olarak yorumlamak olanaklıdır. Kentin daha çok bölgesel hinterlandıyla ilişkisini kuran güney yolu İkiçeşmelik'ten gelerek Namazgâh'tan geçerek Şadırvanalı Camisi'nin yanından rıhtıma bağlanmaktadır. Rıhtımın merkezi eksenini bugünkü Anafartalar Caddesi'nin Şadırvan Camisi ile Başdurak Camisi arasındaki bölümü oluşturmaktadır.

Bu dönemde, İzmir ticaretinde en aktif grup Yahudilerdir.¹⁵ İzmir'in ticareti onların aracılığıyla yürütülmektedir. Bu grup Kemeraltı Caddesi üzerindeki; Havra Sokağı, Hahambaşı, Efrati, Hurşidiye, Çavez, Bene İsrail ve Sonsino mahallelerinde yerleşmiştir.¹⁶ Yahudiler, İzmir'de ticaretin gelişmesi üzerine, farklı yerlerden göç etmişlerdi. Buradaki dört sinagog¹⁷ farklı ritüelleri olan Yahudi grupların varlığını göstermektedir. Kısacası, Yahudiler Havra Sokağı merkezli ticaretle iç içe bir yaşam sürüyordu.

Bu dönemde kentin nüfusunun büyük kısmını Müslüman Türkler oluşturuyordu. Türk Mahallesi liman arkasındaki düzlükten başlayarak Kadifekale tepesinin eteklerine uzanıyordu. Rum nüfus ise küçük bir mahalle halinde kentin kuzeyinde yerleşmiştir.

İzmir'in 17. yüzyıl gelişmesi bu basit kent yapısı üzerine oturarak gerçekleşmiştir. Ticaretin gelişmesine paralel olarak MİA içinde Büyük ve Küçük Vezir hanları ve diğer hanlar inşa edilmiştir. Dış ticaretin kervan türü bir örgütlenmeyle gerçekleştirildiği bu dönemde; tüccarın konakladığı, malların depolandığı ve hayvanlara ilişkin hizmetlerin bir arada verildiği hanlar uzun mesafe ticaretinin temel altyapısını oluşturuyordu.¹⁸ 17. yüzyıl başında kentte 25 han bulunuyordu. Evliya Çelebi 1670'lerde İzmir'de 82 han bulunduğunu söylemektedir. Bu dönemde Vezir Osman Ağa kente Vezir suyu diye bilinen suyu getirmiştir. Bu gelişmeler MİA alanının genişlemesini gerektirmektedir.¹⁹

MİA'nın yeni alan taleplerinin karşılanmasında başvurulmuş olan yol, limanın doldurulması olmuştur. 17. yüzyılda denizcilikte kadirgaların kalkması, yerlerini yelkenlilerin, kalyonların alması sonucunda, Ege'deki tüm kadirga limanları dolmaya bırakılmıştır. İzmir'de ise, iç limanın dolması MİA'nın genişleme gereksinmesini karşılamakta yararlı olmuştur. Kaplan Mustafa Paşa²⁰ İzmir'deki iç limanın yarısını doldurarak buraya çarşı, bedesten ve gümrük binası yaptırmıştır. Limana girip çıkan gemilerin niteliğinin değişmesi sonucu, gemiler liman dışında demirlemeye başlayınca dış ticareti denetlemek ve gümrük vergisi toplamak için, 1668'de iç körfezin girişinde Sancak Kalesi (Yeni Kale) inşa edilmiştir. 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, limanın zaman içinde parça parça doldurulması; MİA'nın genişleme

15 Bu konuda Bknz: Mine Tanaç Kiray, *Osmanlı Kültürünün Dönüşümünün Mimariye Yansımaları "İzmir Örneği"*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Şubat 2004, İzmir (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

16 Bu mahallerin ismi Havra Sokağı dışında değişmiştir. Bugünkü mahalleler; Güzelyurt (Hahambaşı), Güneş (Efrati), Hurşidiye (Yeni Mahalle), Kurtuluş (Çavez), İstiklal (Bene İsrail), Sakarya (Sonsino) adlarını taşımaktadır.

17 Bu dört sinagog Havra, Algaze, Kedosa ve Sinyora'ydı. Mine Tanay Kiray, A.g.e., s: 186

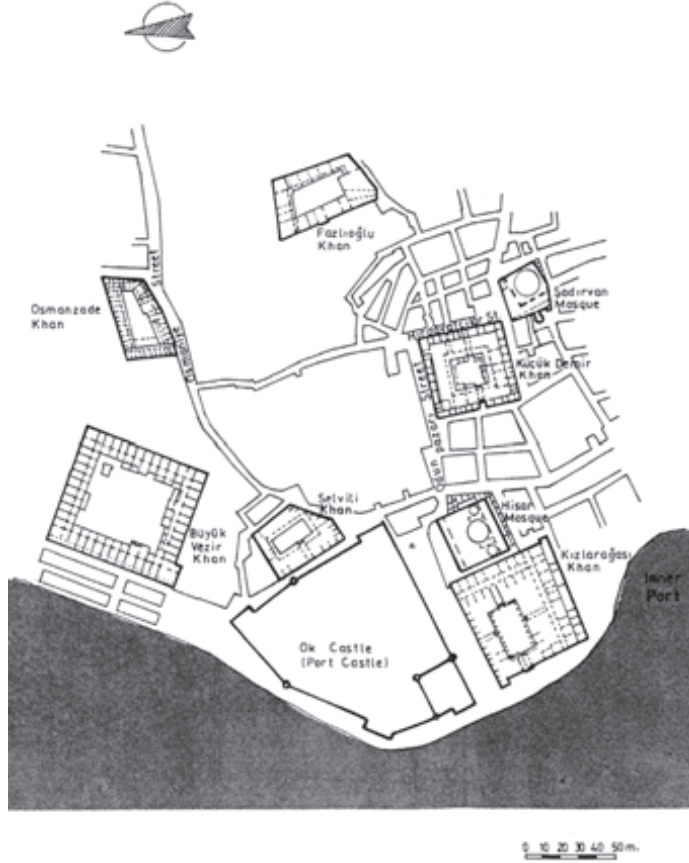
18 Bu konuda Bknz: Emel Kayın: *Historical Evolution of Hostelry Buildings with Particular Reference to those within the innercity of İzmir from the 17th to the First Quarter of the 20th Centuries*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1998 (Doktora Tezi)

19 Bu konuda Bknz: Sabri Yetkin, Fikret Yılmaz: "İzmir Tarihi", <http://www.izmir.bel.tr/>

20 1660'lı yıllarda Kaptan-ı Deryalık yapmıştır.

dinamiğini karşılayan bir arsa stoku gibi çalışmaya başlaması; MİA'nın biçimlenme dinamiğini önemli ölçüde etkilemiştir. Böyle bir stokun varlığı, MİA'nın ana eksen üzerinde hareket etmeyerek, eski liman sahasında girift bir doku oluşturmuştur. Limanın kuzeyindeki Ok Kalesi çevresinde önce 1592'de Hisarönü Camisi inşa edilmiş, daha sonra limanın doldurulan kesiminde oluşturulan çarşı ve 1675'de Köprülüzade Fazıl Ahmet Paşanın inşa ettirdiği Vezirhanı MİA içinde bir odak oluşturmuştur (Bknz: Harita 5). Bu alanın 17. yüzyıldaki üç boyutlu temsili ise Resim 1'de verilmektedir. Bu ticari alt yapının inşasında, kentin tiyatro vb. arkeolojik kalıntılarının taşlarının kullanıldığı bilinmektedir. Bir başka deyişle 17. yüzyıl MİA' sı inşa edilirken Helenistik-Roma dönemi kentinin kalıntıları önemli ölçüde tahrip edilmiştir.

17. yüzyılda, kentin büyümesiyle etnik çeşitlenme de artmıştır. 17. yüzyılın son çeyreğinde, İran ipek ticaretinde uzmanlaşmış olan Ermeniler, bugünkü Basmane çevresine yerleştirilmişlerdir.

Harita 5: 17. Yüzyılda Kale Etrafında Hanlar Bölgesinin Oluşumu
(Kaynak: Emel Kayın, A.g.e., s: 451)

Resim 1: 17.Yüzyılda İzmir İç Limanı ve Çevresi
(<http://www.turkey.com/forum/viewtopic.php?t=12499&start=5>)

Ticaretin gelişmesine paralel olarak Frenk/Levanten ve Rum nüfus artmaya başlamıştır. Frenkler, iç limanın kuzeyindeki deniz kıyısında yerleşmişlerdir. Deniz kıyısında Levanten tüccarların ticarete depolama vb. amaçlarla kullanılan tüccar evleri yer almış, Frenk yerleşimleri ve Ermeni mahalleleri arasında Rum mahalleleri gelişmiştir. Sabetay Sevi hareketinin ortaya çıkmasından sonra Yahudiler ticaretteki konumlarını yitirmişler, eski buldukları mahallelerde yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

Bu dönemde, MİA'nın içinde ikinci bir ticaret sokağı belirmeye başlamıştır. Frenk mahalleleri ve Rum mahalleri arasında Frenk Sokağı oluşmuştur. Bu sokak, kıyıda değil tüccar evlerinin gerisinde kıyıya paralel olarak uzanıyor, kentin 16. yüzyıl MİA'sında limanın kuzeyinde oluşmuş olan odakta, Büyük Vezir Hanı önüne saplanıyordu. MİA artık iki canlı eksene sahipti. 1739'da kenti ziyaret etmiş olan R.Pocoche'ye göre; kent, rıhtım boyunca 3 km.'lik bir yayılıma 1 km. derinliğe sahip üçgene yakın bir forma sahipti ve 160-170 hektarlık bir alanı kapsıyordu.

18. yüzyılda İzmir, büyümesini büyük ölçüde bu mekânsal sabite içinde kalarak sürdürdü. Kent mekânının ne tür bir etnik farklılaşma taşıyacağı ve MİA'nın iç yapısının farklılaşma kalıbı, büyük ölçüde belirlenmişti. Bu temel özellikler 18. yüzyılda da sürmüştür. 18. yüzyıl sonunda, kentin nüfusunun 100.000'ne yükseldiği tahmin edilmektedir. Bu döneme ilişkin değişik tahminler bir araya getirildiğinde; nüfusun % 62'sinin Müslüman, % 21'inin Rum, %6'sının Ermeni, %10'unun Yahudi olduğu söylenebilir. Hâkim olan grup, Türk Müslümanlardır. Ama nüfus içinde Müslüman olmayanların payı görece olarak artmıştır. Artan Rum, Ermeni ve Avrupalı nüfusun, limanın kuzeyindeki düzlük içinde yayılımı da artırıyor. Müslüman ve Yahudi nüfus ise, limanın doğusunda Kadifekale eteklerine yayılıyordu. Bu yayılma İkiçeşmelik yolu boyunca gerçekleşiyordu.

İzmir'in formu 18.yüzyılda, 17. yüzyılda oluşan kentsel çerçeve içinde kalırken, 19. yüzyılda değişik nedenlerin üst üste düşmesiyle; kent bir önceki dönemin mekânsal çerçevesinin dışına çıkan önemli değişiklikler göstermiştir. Bu dönemde, Osmanlı İmparatorluğunun bir yandan merkezden yönlendirilen bir modernleşme arayışına girmesi, öte yandan 19. yüzyılın ikinci yarısında, Avrupa kapitalizminin ulaştığı birikim düzeyinde çevre ülkelerine kapital ihraç ederek sanayi toplumunda geliştirilmiş altyapıları ihraç etmeye başlamasından sonra, İzmir kent formu ve MİA' sı yeni bir biçim kazanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun utangaç modernleşmesi içinde, bir yandan kurumsal ve yönetsel reformlar yapılırken, öte yandan dış ticaret denetimleri kaldırılarak dış ticaret serbestleştirilmiştir. Bu gelişmeler tüm ekonominin dünya ekonomisine eklenmesini artırmış ve MİA içinde yeni odaklanmalar yaratmıştır. Bunun sonucu olarak, ticaret yapma biçimi de yeni bir örgütlenmeye kavuşmuş ve İzmir'de bankalar, oteller kurulmaya başlamıştır. Önceden kurulmuş olan hanlar nitelik değiştirmiş, İzmir'de modern sanayi türleri gelişmeye başlamış, 1851'de Vilayet Merkezi Aydın'dan İzmir'e taşınmış, yeni örgütlenen bürokrasi için devlet daireleri yapılmış, modern eğitim kuruluşları açılmış ve artık büyüyen kentin gereksinmelerini karşılamak için 1868'de yerel yönetim olarak İzmir Belediyesi kurulmuştur. 1877'de İzmir Belediyesi'nin iki dairesi bulunuyordu. Biri, kuzeydeki Frenk, Rum ve Ermeni mahallerini, diğeri ise, güneydeki Türk ve Yahudi Mahallelerini yönetiyordu. Daha sonra, iki belediye sistemi etkin çalışmadığı görülerek birleştirilmiştir.²¹ Bir başka önemli kurumsal düzenleme de, 1856'da yabancılara mülk edinme hakkı tanınması olmuştur. Yabancıların kentte yerleşme eğilimi artmıştır.

1834 tarihli T. Graves ve 1854-56 tarihli Luigi Storari haritalarında; kalenin kuzeyinde sahilde kıyıya dik, ince, uzun parseller görülmektedir. Bir ucu Frenk caddesinde diğeri ucu körfezde bulunan bu parsellerde, frenkhane denilen taş binalar bulunuyordu. Bu binaların alt katları depolama ve satış işlevlerine, üst katları konut işlevlerine ayrılmıştı. Bu binalarda genellikle yabancı ticaret evleri ve konsolosluklar bulunuyordu.²² Bu yıllarda İzmir'de, 17 farklı ülkenin konsolosluğu ve 20 farklı ülkeden tüccarların ticaret evleri bulunuyordu. Bu ticaret evleri, depolama işlevlerini kendileri gerçekleştiriyordu. 19 yüzyılın ortalarına kadar Frenk Sokağı kuzeye doğru uzanırken önce Fasula, sonra Bella Vista meydanlarını oluşturmuş bulunuyordu.

Kuzeydeki belediye dairesinin MİA' sı; Frenk Sokağı çevresinde kuzeye doğru kayınca Rum konut mahalleleri de kuzeye doğru kaymış ve Tabakhaneyi aşarak kervan köprüsüne uzanmıştır. Punta (Alsancak) civarında, orta ve yüksek gelirli konutları bulunurken daha geride Darağacı, Halkapınar ve Gaziler mahallesi kesiminde de, işçiler ve düşük gelirli konutları bulunuyordu.²³

21 Hasan Taner Kerimoğlu: "XIX Yüzyıl Reformları ve İzmir", İzmir Kent Ansiklopedisi, Tarih.1, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir, s: 113

22 Sibel Zandi Sayek: *Ottoman İzmir The Rise of a Cosmopolitan Port 1840-1880*, University of Minnesota Press, Minneapolis, London, 2012, s: 16

23 Mübcekkal Kıray: *Örgütlenmeyen Kent: İzmir*, Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara, 1972, s:52

19. yüzyılın başında Napolyon Savaşları ve Yunan Bağımsızlık Savaşı bitinceye kadar İzmir ekonomisi durağanlaşmıştı. 1840'tan sonra ekonomi yeniden canlanmıştır. Önce telgraf hatları ve denizaltı kablolarının inşasıyla, İzmir'in İstanbul ve önemli Avrupa kentleriyle hızlı haberleşme olanakları sağlanınca İzmir'in ticari gelişmesi hızlanmıştır.²⁴

19.yüzyılda kent MÍA' sının yeniden yapılanma dinamiğini etkileyen en önemli değişme; İzmir rıhtımının ve Konak-Pasaport arasındaki limanın inşası olmuştur. Bu dönemde liman ve rıhtımın yapılması için; 1867 yılında, üç girişimciyle Osmanlı devleti arasında bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşma, ikinci kez yapılan bir anlaşmayla genişletilmiştir. 1880'de inşaat tamamlandığında, 4 km. uzunluğunda 1,5 m. yüksekliğinde bir rıhtım, 1.200 metre uzunluğunda bir mendirek inşa edilmiştir. Rıhtım boyunca bir atlı tramvay işletilmeye başlanmıştır. Eski kıyıyla yeni rıhtım arasında, 40-150 m. arasında değişen bir dolgu yapılmış ve inşaata açılmıştır. İzmir'in en prestijli yeri haline gelen Kordon oluşmuştur. Bu inşaat sürerken kıyıda ki liman kalesi 1872 yılında yıkılmış, böylece eski iç limanın dolma süreci tamamlanmıştır.

19. yüzyılda dış ticaretin niteliği ve örgütlenme biçimi çok değişmişti. İzmir'in Levant'ın yıldızı olduğu 17. yüzyılda; uzun mesafe kervan ticareti, kentin canlılığının temel nedeniydi. Oysa 19. yüzyılda, İzmir'in ekonomik canlılığının temelinde, Ege hinterlandının tarımsal ürününün değerlendirilerek Avrupa'ya ihraç edilmesi yatıyordu. Yeni ticaret biçimi, limanın ve gümrüğün inşa edilmiş olması, MÍA' nın liman gerisindeki alanının yeniden yapılanmasını gerektirmiştir. Bu yapılanma sonucunda yeni depolanma mekânları ortaya çıkmıştır. Hanların yapıları değişmiş; tütün, incir, üzüm gibi tarımsal ürünlerin ilk aşamadaki elle işlenmesini yüklenmeye başlamışlardır. Bu da iç avlulu hanlar yerine pasaj tipi hanların gelişmesine neden olmuştur. İzmir Tarihi'nin yazarı Raif Nezih; İzmir'de 20. yüzyılın başında 147 hanın bulunduğunu söylemektedir.²⁵

Önce 1861'den itibaren çalışmaya başlayan İzmir-Aydın demiryolunun ilk bölümünün, daha sonra 1866'dan itibaren İzmir-Kasaba demiryolunun ilk bölümünün işletilmeye başlanması ve aşama aşama uzatılması; İzmir'in hinterlandıyla ilişkisini salt kervanla kurmaktan kurtarmış, demiryolunu yeni bir seçenek olarak ortaya çıkarmıştır. Öte yandan, Alsancak ve Basmane istasyonlarını da, MÍA'nın çeperinde, önemli ulaşım modalitesi/kırılma noktaları haline getirmiştir. Bu noktaların liman ve gümrükle kolayca ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Alsancak İstasyonu, Kordon'da yapılan tramvay hattında geceleri tren vagonları geçilerek doğrudan gümrüğe ve limana bağlanabiliyordu. Fransız demir yolu şirketi de Basmahane İstasyonu'nu doğrudan gümrüğe bağlayacak bir yol açmak istiyordu (Bu yol, tamamlanması Cumhuriyet dönemine kalan, Fevzi Paşa Bulvarı olmuştur). MÍA' nın yeniden yapılanmasında, yeni liman güçlü bir çekim noktası oluşturmaya başlamıştı.

Alsancak Garı'nın yapımından sonra, demiryolu şirketi burada geniş araziler almaya başlamış ve lojmanlar, depolar, tamir ve bakım atölyeleri ile pek çok müstemilat binası ve itfaiye teşkilatını yerleştirmişlerdir. Buna paralel olarak, bu bölgeye İzmir sanayisi

24 Sibel Zandi Sayek, A.g.e., s: 27

25 Emel Kayın, A.g.e., s: 164

yerleşmeye başlamıştır. Özellikle Alsancak'tan Bornova'ya gidiş yolu olan Darağacı Bölgesi (Bu gün Alsancak Stadının önündeki Cadde), Rum amelelerin yerleşim bölgesi olmuş aynı zamanda kentin sanayi mıntıkası haline gelmiştir. Bu bölgede tamamı yabancılara ait buharlı değirmenler, sigara ve okul kâğıdı fabrikası, bıçkı atölyeleri, Havagazı Fabrikası (1860), Buz Fabrikaları, Prina Fabrikası, Pamukyağı ve Makarna Fabrikası kurulmuştur. 1886 yılında Reji şirketinin tütün ve sigara fabrikası kurulmuş, öte yandan bölgenin değerli ürünleri olan üzüm ve incirin ihracatında kullanılan tahta kutu imalathaneleri de Punta'ya yerleşmeye başlamıştır. Bu sanayi, önemli ölçüde Adalardan getirilen Rum işçileri kullanıyordu. Bu gelişmelere paralel olarak, Darağacı, Halkapınar, Tepecik, Kızılçullu (Şirinyer) ve Buca'da işçi mahalleleri kurulmuştur.

Kordon ve gerisindeki yapılanma, kentin görünümü ve çekiciliğini çok artırmış ve İzmirliye kentli bir yaşam deneyimi sunmaya başlamıştır. Kentin yüksek gelirli konut alanlarına uzanan Kordon ve gerisinde; lüks oteller, tiyatrolar, eğlence mekânları, dış ticaretin yönetiminde görev alan ofisler yerleşmiştir. Bu bölümde çok sayıda kulüp ve dernek binası da yer alıyordu. Bunların arasında, Avrupalılar Derneği (Club European), Tüccarlar Derneği ve Kulübü, Avcılar Kulübü, Sporting Club ve Concert America Tiyatro salonu en görkemli yapılarıydı. Ayrıca, Kramer Palas Otelini ile onun üst katındaki Club Hellenique, İzmir'in diğer görkemli yapılarındandı. Frenk Sokağı ışıklandırılmakta ve 14 Temmuz Fransız günü olarak kutlanmaktaydı. Frenk sokağında kaliteli Avrupa malları satılır, Müslüman kesimin okumuş elitleri burada eğlenirdi. Yangın öncesinde İzmir'de 15 sinema, 513 cafe ve kahvehane, 226 taverna, 43 pub, 11 deniz banyosu, 8 dans hol, 16 sosyal kulüp ve altı spor kulübü kentin canlı yaşamına katkıda bulunuyordu.²⁶

19. yüzyılın ikinci yarısında, İzmir yerleşmesinin biçimlenişini etkilemek bakımından, iki önemli gelişme yaşanmıştır. Bunlar, kent içi toplu ulaşımın örgütlenmesiyle ilişkilidir. Birincisi, demiryolu yatırımlarının başlamasıyla 1860'da Buca, 1865'de Bornova ve Karşıyaka demiryoluyla İzmir'e bağlanmasıdır. Whitall, Giraud, Charnaud, Forbes, La Fontaine, Paterson gibi zengin tüccar aileler; Buca, Bornova ve çok az olmakla birlikte Karşıyaka'da geniş araziler alıp, görkemli malikâneler kurmuşlardır. Bu aileler, inşa ettirdikleri binaların projelerini yurtdışında çizdiriyorlar, malzemelerini (tuğla, kiremit mermerlere varıncaya kadar) yurtdışından getiriyorlardı. Böylece İzmir'de çok farklı, elit bir tabaka ve yaşam biçimi ortaya çıkıyordu. İzmir'in banliyölerinde yaşamaya başlayan bu aileler, sadece İzmir'e gidiş gelişlerini temin etmek için, ek demiryolu hatları dahi açtırmışlardır.²⁷

İkincisi, 1884'den itibaren İzmir körfezinde kent içi ulaşım için "Körfez Vapuruları Hamidiye Şirketi" kurularak gemi işletilmeye başlanmasıdır.

Bu gelişmeler İzmir kentinin kompakt formunun çözülüp yayılmasına neden olmuştur. Körfezin güney sahilinde Göztepe, Reşadiye (Güzelyalı), Üçkuyular sayfiye yerleşmeleri

26 Zafer Toprak: "Yayınlanmamış Bir Monografiden İzmir 1920-1921", Üç İzmir, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1992, s: 232-234

27 Sabri Yetkin, Fikret Yılmaz, A.g.e.

tramvay hattının²⁸ geçişiyle 1885 yılından sonra bütünleşerek bir şerit haline gelmiştir. 1880'ler sonrasında Halil Rifat Paşa, İkiçeşmelik, Eşref Paşa caddelerinin yapılmasıyla, kentin kıyı gerisindeki yamaçlara tırmanması gerçekleşmiştir. Bu kesimlerde düşük gelirli Türk ve Yahudi ailelerin konutları yer almaktadır. 20. yüzyılın başında bu yamaçlara yerleşenlerin kıyıyla ilişkisini kurmak için, 1907 yılında Nesim Levi tarafından Asansör inşa ettirilmiştir. Buca ve Bornova banliyölerinin kentle ilişkileri güçlenmiş, Konak'tan Alsancak'a kadar sahil yeniden yapılanması ve buradaki yerleşme dokusu Aydın demiryoluna kadar derinlik kazanmıştır. Körfezin doğu kıyısında Mersinli, Salhane ve Bayraklı kıyısında yerleşmeler oluşmaya başlamış, Karşıyaka'da 1865'de İstasyon çevresinde başlayan gelişme, 1884'de körfez gemilerinin işletilmesiyle, Karşıyaka vapur iskelesiyle İstasyon arasında Bahariye Caddesi çevresinde ve Karşıyaka'da sahil boyunca yayılmıştır. Sahilde, Levantenler ve yabancı tüccarların yalıları ve köşklere yer almıştır. Türk Mahallesi 1874'de inşa edilmiş ve Soğukkuyu Camisi etrafında kümelenmiştir. Karşıyaka'nın 1880'li yıllarda ayrı bir belediyesi olmuştur.

Bu dönemde, İzmir kent lekesinin yayılımı tahminen 1.400 hektara yükselmiştir. Bu gelişme sırasında, etnik dinsel gruplar kentteki göreceli konumlarını korumuştur. Buca ve Bornova banliyölerinde Levantenler yerleşmişlerdir. Bu dönemde ilginç bir gelişme de, Konak-Göztepe-Reşadiye (Güzelyalı) ekseninde gözlenmiştir. Bu eksen de kentin yüksek gelirli elitlerinin konutları yer almıştır. Yahudi aileleri içinde Alliance Israelite Universelle okullarında okumuş modernleşen bir kesim, kentin geleneksel Yahudi mahallerinden ayrılarak 19. yüzyılın ikinci yarısında, Karataş - Karantina arasına yerleşmişlerdir. Bu eksen de yüksek gelirli Müslümanların konutlarıyla birlikte, önemli Frenk ailelerinin köşklere de bulunuyordu. Bu gelişme İzmir'in konut alanlarındaki farklılaşmada; etnik-dinsel farklılıkların belirleyici olmaktan çıkarak, sınıfsal farklılıkların belirleyici olmaya başladığının bir işareti olarak yorumlanabilir.

19. yüzyılda İzmir'in yaşadığı utangaç modernleşme sürecinde, MIA'nın temel eksenini oluşturan Anafartalar Caddesi üzerinde uzmanlaşmış kesimler oluşmaya başlamıştır. İlk önemli gelişme, bu eksenin başlangıcında yer alan Konak Meydanı'nın oluşması olmuştur. 1950'li yıllardan sonra bozuluncaya kadar, Konak Meydanı Türkiye'de modernleşme sürecinin bire bir mekâna yansıdığı bir yer olmuştur. Konak Meydanı'ndaki binalar üzerinden Osmanlı modernleşme tarihini okumak olanaklıdır. Örneğin, Konak Meydanı'nda deniz kıyısındaki Sarı Kışla; 1829 yılında Yeniçeriliğin ilgası sonrasında, burada bulunan, sabunhaneler, dükkânlar ve evler satın alınarak boşaltılan alana inşa edildiğinde ordunun modernleşmesini İzmir'de mekâna yansıtmış oluyordu. Sarı Kışla ve onun yanındaki Askeri Kırathane; Konak Meydanı'nın güney kenarını oluşturur. Doğu kanadını İzmir muhassılı Katipzadelerin 3 katlı ahşap konağı oluşturuyordu. II. Mahmut ayanların gücünü kırmaya giriştiğinden, 1816'da bu konağa devlet el koymuş ve 1829 sonrasında İzmir mutasarrıfları tarafından yönetim bürokrasisinin binası olarak kullanılmaya başlanmıştı. Bu bina, 1851'de Aydın Vilayetinin merkezi İzmir'e taşındığında; vilayet konağı olarak kullanılmaya

28 Konak Göztepe hattı tek hatlı bir atlı tramvay olarak 1885 yılında çalışmaya başlamış, 1906 yılında çift hatlı hale gelmiş, 1908 yılında Güzelyalı'ya kadar uzatılmıştır. 1928 yılında elektrikli tramvaya çevrilmiştir.

başlanmıştır. Bu konağın çok yıpranması üzerine 1864'de konağın yenilenmesi gündeme gelmiş, bir hükümet konağı olarak tasarlanan bina 1868-1872 yılları arasında inşa edilmiştir. 1873'de Sarı Kışla'nın talimhanesinin karşısına bir hapisane inşa edilmiştir.²⁹ 1875'de Sarı Kışla ve Konak arasında bir meydan düzenlemesi yapılmıştır. 1886'da İzmir Hükümet Konağının yanında, İzmir Mekteb-i İdadisi/Sultanisi inşa edildiğinde meydanın doğu kenarı belirlenmiş oldu. İdadinin önünde yer alan Konak Camisi (Katıpzade Konağı döneminden kalma Ayşe Hatun Camisi) yeni bürokrasinin gereksinmesini karşılıyordu. Meydanın kuzey kenarını ise, yeni liman işlevlerinin gerektirdiği büyük bir antrepo oluşturuyordu. II. Abdülhamit'in cülusunun 25'inci yılı kutlaması dolayısıyla 1902 yılında yapılan Saat Kulesi'nin de, modernleşme bakımından bir anlamı vardı. Artık zaman koordinasyonunu sağlamakta ezan sesi yeterli olmuyordu. Saat bu bakımdan daha hassas bir zaman koordinasyonuna geçişi simgeliyordu. Meydanın batı yakası denize açıktı. Bunun kıyısında 1884'de kurulan Hamidiye Vapur Şirketi'nin körfez gemilerinin iskelesi bulunuyordu.

Modern devlet bürokrasisi, Konak Meydanı'nı oluşturacak biçimde yer seçerken 1868'de kurulan yeni belediye binasının burada yapılmamış olmasına da dikkat etmek gerekir. Belediye binası Ok Kalesi'nin yıkıntısı üzerine inşa edilmiştir. Belediye, idari merkezde değil, ticari merkezde kurulmuştur.

Konakta modern idari merkezin oluşmasının, Kent MİA' sının farklılaşması bakımından çok yönlü sonuçları olmuştur. Çevresine Memleket Hastanesi, Hapishane vb. işlevleri toplamıştı. Daha önemlisi kentin entelijansiyası, askeri kıraathanesiyle, Birinci ve İkinci Beyler sokaklarındaki matbaalar ve yayınevleriyle kendilerine bu alanda yer buluyor, yönetime karşı muhalefeti burada üretiyordu. 1912'de İttihat ve Terakkinin, bir milli kütüphane ve sinema kurma girişimi de burada kendisine yer bulmuştur.

Konak Meydanı'ndan başlayarak Anafartalar Caddesi boyunca ilerlemeye başladığında, ilk olarak bir oteller kümelenmesine geliniyordu. Dış ticaret biçimin değişmesiyle birlikte, 1850 yılından itibaren ilk oteller ortaya çıkmaya başlamıştır. Hanlar artık konaklama hizmetlerini veremiyordu. Tüccarlar hanlarda değil, otellerde kalıyordu. Yüzyılın sonuna doğru, turist yolculuklarının da başlaması üzerine, otel sayılarında bir artış başlamıştır. Bu oteller modern yapılar olmaktan çok, han mantığının izlerini taşıyan geçiş dönemi otelleriydi.

Konak çevresindeki Anafartalar Caddesi girişi 1960'lı yıllara kadar değişik işlevleri bir arada tutarak İzmir'inin en çekici odağı olmayı sürdürmüştür. Ankara Palas 1950'li yılların siyasal mekânı olmuştur. Biraz ilerisinde o yılların yükselen bankası Yapı ve Kredi'nin İzmir Şubesi ve Şekerci Ali Galip bulunuyordu. Ona bitişik Oska ve Ekram mağazalarında İstanbul modası izlenirdi. Bu yığılma içinde, Birinci ve İkinci Beyler sokakları özel bir yere sahiptir. Doktorlar ve profesyonel hizmetler burada kümelenmiştir. İzmir'in iki ünlü lokantası, Şükran ve Ekmekçibaşı; burada bulunuyordu. Anafartalar Caddesi'nde ilerledikçe, Mektepli, Etiman,

Yavuz vb. kitapçılar yer alıyordu. Bu cadde kentin mekânsal çerçevesi çözülmeye kadar çeşitlenmiş faaliyetlerin yer aldığı bir odak olarak, önemini korumuştur.³⁰

Anafartalar Caddesi'nde ilerlemeye devam edilince, 18. yüzyılın ilk yarısında yapılmış olan Kemeraltı Camisi'ne gelindiğinde; caminin karşısında bir yemiş çarşısı uzmanlaşması ortaya çıkmaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısında, İzmir incir ihracatını sürekli olarak artırmıştı. İncir hasadı yapılıp kuru incirler üretildiğinde, bir tür bayram kutlaması yapılıyordu. Kutlamada, ürün Alsancak'tan alınıp Kordon'dan gösteri yaparak geçilir, Kemeraltı Camisi'nin karşısındaki sokaktaki yemiş çarşısına getirilirdi. Bu sokakta incir tüccarları ve incir işleme hanları yer alıyordu. Bu sokak incir ticaretini belirleyen bir borsa gibi çalışıyordu. Rauf Beyru; bu uzmanlaşmış çarşıları Yemiş Çarşısı, Sandıkçılar Çarşısı, Çekmeceçiler Çarşısı, Saraçlar Çarşısı, Şekerciler Çarşısı, Keresteciler Çarşısı, Taşçılar Çarşısı, Limoncular Çarşısı, Sepetçiler Çarşısı, Odun Pazarı, Kasaplar Çarşısı, Bardakçılar, Camcılar, Demirciler, Kömürçüler Çarşısı diye sıralamaktadır. Rauf Beyru'nun çalışmasının ilginç bulgusu, bu çarşıların Müslüman tüccarlardan daha çok Rum, Ermeni ve Musevi esnaflardan oluştuğunu tespit etmesidir. Konutlarda görülen ayırım Kemeraltı Çarşısı'nda iş yerleri söz konusu olduğunda ortaya çıkmamaktadır.³¹

Anafartalar Caddesi'nde ilerlemeye devam edilirse değişik alanlarda uzmanlaşmış hanlar bölgelerinden geçilir. Kestanepazarı Camisi'ne gelince Anafartalar'ı İkiçeşmelik Caddesi'ne bağlayan Havra Sokağına ve Yahudi mahallerine gelinir. Bu bölüm geçilince Namazgah ve Tilkilik'te yüksek geliri ve orta sınıfların Türk konutlarıyla karşılaşılır. Anafartalar Caddesi'nde Basmane İstasyonu yakınına gelindiğinde, yeni bir oteller bölgesi ortaya çıkmaktadır. Basmane'den sonra MİA işlevleri, Gaziler Caddesi üzerinden yayılacaktır. Yirminci yüzyılın başında İzmir'in geldiği durum Harita 6'da özetlenmiştir.

Bu gelişmeler olurken Birinci Dünya Savaşı öncesinde kentin nüfusu 250.000 kişiye yükselmiş bulunuyordu. 16. yüzyıldan beri yaşanan süreçler içinde Müslüman nüfus oranı Müslüman olmayan nüfustan aşağıya düşmüştü. İzmir, Birinci Dünya Savaşı sırasında saldırıya uğramamış ve savaştan tahrip olmadan çıkmıştı. Ama savaş sonrasındaki barış müzakereleri sırasında, Yunan işgaline izin verilmesi üzerine, 15 Mayıs 1919 ile 9 Eylül 1922 arasında kent, Yunan işgalinde kaldı. Kurtuluştan dört gün sonra 13 Eylül 1922'de çıkan yangında Frenklerin, Rumların ve Ermenilerin oturduğu, kentin en zengin mahallerinden 260 hektar büyüklüğünde bir alan yandı. Bu alanda 25.000 bina vardı.³² Lozan Barış Anlaşması sonrasında yapılan mübadele gerçekleştikten sonra, 1927 yılında yapılan nüfus sayımına göre kentin nüfusu 154.000 kişiye düşmüştü.

İzmir'de Kurtuluş Savaşı sonrasında René Danger'e hazırlatılan plana göre; yangın yeri imar edilirken, İzmir uluslararası ticaretle bütünleşmiş bir kentten, ulusal pazarını bütünleştirerek ithal ikamesiyle sanayileşmeye çalışan bir ülkenin ana ihraç limanı haline

30 Bu konuda Bknz: Hidayet Karakuş: *İzmir'in Kalbi Kemeraltı*, İzmir, 18. Cilt, Heyamola Yayınları, İstanbul, Mart, 2011

31 Rauf Beyru, "20. y.y. Başlarında Kemeraltı", Ege Mimarlık, 1992, s: 43-47

32 Zafer Toprak, A.g.e.; s: 227-235.

dönüşmüştür. Kent, Birinci Dünya Savaşı öncesindeki büyüklüğüne ancak 30 yıl sonra, 1953 yılında ulaşmıştır, denilebilir.

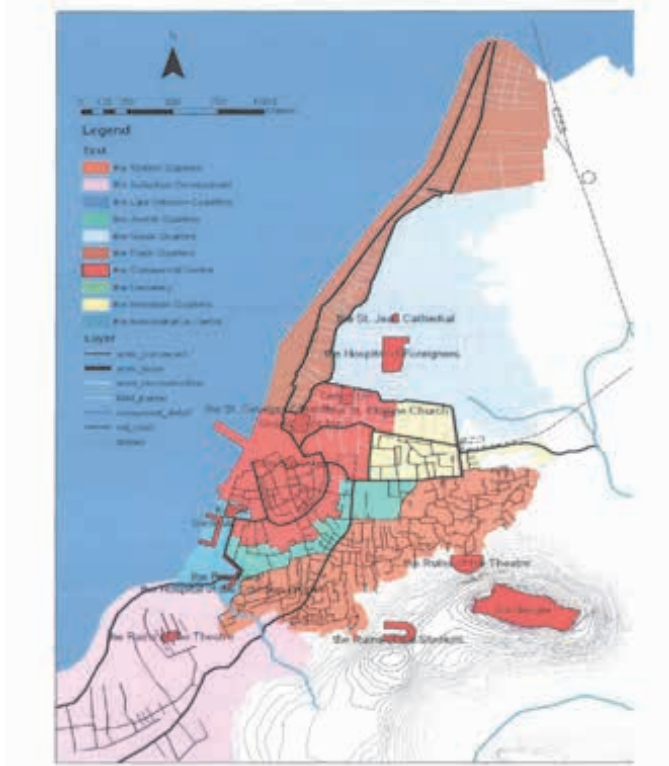

Figure 4-16: İzmir in Late Ottoman Period
Prepared by B. Belge depending on the current base map of İzmir Metropolitan Municipality, the Water Distribution Map (Başbakanlık Osmanlı Arşivi) and the sketch was published in a French Journal, L'Illustration's 4696 Number in March 1933 (2003a, p. 69)

Harita 6: 20. Yüzyılın İlk Yıllarında İzmir
(Kaynak: Burak Belge, A.g.e., s: 102)

Cumhuriyet kurulduğunda, İzmir'in Rum ve Ermeni nüfusu kenti terk etmiş, bu kesimin görelî olarak daha mamur mahalleri yanmıştı. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki köktenci modernite yaklaşımı temelinde, yangın bölgesinin planı bir Fransız plancı olan René Danger'e yaptırıldı. Plan içindeki büyük yeşil alan daha da büyütülerek Kültür Park yapılmış, yangın alanı da düşük yoğunluklu modern bir konut alanı haline getirilerek, yangının izleri silinmişti. Ama küçülmüş olan kentin mekânsal sabitesi, yeni koşullara kendini uydurarak sürüyordu. MİA'nın Müslüman olmayan mahallelerdeki Frenk Sokağı³³ ve Kordonun bir kesimi yok olmuştu. Ancak Konak meydanından Basmane'ye doğru uzanan Anafartalar Caddesi MİA'nın ana eksenini sürdürüyordu.

İzmir'in 19. yüzyıldaki mekânsal sabitesinin dışına çıkması, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Türkiye'nin hızlı bir kentleşme yaşamaya başlamasıyla olmuştur.³⁴ Bu hızlı kentleşmeden İzmir'de payını almıştır. Ülkede yaşanan hızlı kentleşmenin gerektirdiği düzeyde bir kapital birikimi bulunmayınca, kentlerin büyümesini bu koşullarda gelişen iki konut sunum biçimi belirlemiştir. Bunlardan birincisi ve en beklenmediği gecekondular olmuştur ve kentin çeperlerinde gecekondular kuşakları oluşmaya başlamıştır. İlk gecekondulaşma Kadifekale'nin körfeze bakan yamaçlarında başlamış, daha sonra Meles çayı vadisinin batı yamaçlarından Kadifekale sırtlarına kadar tırmanmıştır. Gecekondular için ilk çekim odağı Kadifekale'nin kuzey ve doğu yamaçları olmuştur. Sonraki gelişme Bayraklı'da demiryolunun doğusuna yönelmiştir. Bunu Bornova ovasına bakan tepelik kesimde Samantepe, Ferahlı, İstiklal, Boğaziçi, Gültepe ile Meles çayı vadisinin güneye açılan kesiminde Ballıkuyu, Gürçeşme, 1.Kadriye, 2.Kadriye, Kadifekale mahallelerindeki gecekondulaşma izlemiştir. Bu yayılım 1960'lı yıllarda gerçekleşmiştir. 1960 sonrasında, bu gecekondular alanları kendi çevrelerine yayılmıştır. Yeni gecekondular yayılmaları Bayraklı ve Yamanlar dağı bölgelerinde doğuda Çay ve Çiçek, kuzeyde ise M. Erener mahallelerinde gerçekleşmiştir. Bir başka gecekondular gelişmesi de, Kadifekale'nin Batı-Güneybatı yamaçlarında İmariye, Yeşilyurt, Cennetoğlu, Veziraga ve Bozyaka mahallelerinde ortaya çıkmış ayrıca eski bir köy olan Altındağ'da ve oradan Bornova ovasında uzanan düzlükte Çamdibi ve Mersinli gecekondular bölgelerinde gerçekleşmiştir.

1970'ler sonrasında Karşıyaka-Gediz düzlüğünde Güneyde Naldöken, Kuzeyde Emek, Örnekköy'ün bir kısmı ve Cumhuriyet, Yamaç, İmbat, Maltepe, Gümüşpala, Balatçık ve Güzeltepe gecekondular mahalleleri oluşmuştur. Buca'nın doğu ve kuzey doğusunda Ufuk, Çamlık, Bahçekapı ve Adatepe, kuzey batısındaki ovada Kozağaç, Gediz, Fırat ve Çaldıran gecekondular mahalleleri ortaya çıkmıştır. Buca gecekondular bölgesinin güneye uzanan bölümü Gazemir bölgesinde oluşan gecekondular mahallesiyile bütünleşerek 9 Eylül ve Irmak gecekondular mahallelerini oluşturmuştur. Ayrıca Narlıdere'de dik yamaçlarda 2.İnönü, Çamtepe ve Narlı, Güzelbahçe'de de Şafak ve Yaka gecekondular mahalleleri gelişmiştir. Bu gelişmeler sonucu kent nüfusunun yüzde 40'ı gecekondular alanlarında yaşamaya başlamıştır.

33 Frenk Sokağı'nın yanmayan kesimi günümüzdeki Kıbrıs Şehitleri Caddesi'dir.

34 Bu bölümden sonrası için Bknz: Cezmi Sevgi, *Kentleşme Sürecinde İzmir ve Gecekondular*, İzmir Konak Belediyesi, İzmir, Aralık, 1988. Hülya Koç: *Kentsel Konut Sunumunda Konut Kooperatiflerinin Etkinlikleri üzerine Bir Araştırma*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir 1989. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Arife Karadağ, *Kentsel Gelişim Süreci, Çevresel Etkileri ve Sorunlarıyla İzmir*, İzmir, 2000

1970'lerde gelişen ikinci konut sunum biçimi *yapsatçılık* olmuştur. Kentte ruhsatlı inşaat kesiminde bu sunum biçimi hâkim hale gelmiştir. Bu küçük girişimci faaliyetinin iki sonucu olmuştur denilebilir. Bunlardan birincisi, eski İzmir konutlarının yıkılarak yerini çok katlı apartmanların alması sonucunu doğurmuştur. Kentin yerleşme yoğunluğu yükselmiştir. Bu süreçte, Güzelyalı-Konak, Alsancak-Konak ve Karşıyaka kordonu boyunca iki katlı evler yıkılarak yerini 8 katlı modernist apartmanlar alarak kentin geride kalan konutlarını imbata karşı büyük ölçüde kapatmış, kentin kıyısında adeta bir duvar oluşturmuştur. Bu duvarın sahil bandındaki ortalama yüksekliği 24 metredir. Bu, imbat rüzgârının geride sokak aralarında ortalama yarılanmasına neden olmakta ve kentlinin ısıl konforunu düşürmektedir. Yapsatçılık küçük girişimciler eliyle İzmir'in tarihi konut dokusunun büyük ölçüde yok edilmesi sonucunu doğurmuştur. İzmir'in tarihi hafızası, piyasa mekanizmasının yapsatçı denilen küçük girişimcilerinin eliyle tahrip edilmiştir. Böyle bir tahribat, büyük bir sermaye gücü gerektirmemekte, küçük sermaye ve orta sınıf tüketicilerinin işbirliği ile gerçekleştirilebilmektedir.

Yapsatçılığın ikinci sonucu; yeni yerleşmeye açılan alanlarda da apartmanların oluşturduğu yüksek yoğunluklu bir dokunun ortaya çıkmasını sağlamak olmuştur. Gecekonduların yamaçlara tırmanmasında gözleendiği gibi, ruhsatlı konutlar da, Hatay Caddesi açıldıktan sonra yamaçlara tırmanarak Güzelyalı-Konak bandının geriye genişlemesiyle gerçekleşmiştir. Karşıyaka'da ise ruhsatlı konut alanları Bostanlıya yayılmıştır.

Bu dönemde, kentin büyümesi, genel olarak tek tek binaların eklenmesiyle kenti dışa bağlayan karayolları boyunca, bir yağ lekesinin yayılması biçiminde olmuştur. Bu dinamik içinde, ana yollar boyunca oluşan sanayi yığılmaları gözlenmeye başlanmıştır. Kentin 1950-1960 yılları arasındaki sanayi gelişmesi; Halkapınar'dan Bayraklıya uzanan eksende ve Işıkkent-Pınarbaşı çevresinde oluşmuştur. 1960 sonrasında ise üç yeni eksende; birincisi kuzeyde Bayraklı'dan Menemen'e uzanan eksende, ikincisi İzmir-Ankara Karayolu boyunca, üçüncüsü ise güneyde Karabağlar-Cumaovası eksenindeki kümelenmeler olarak ortaya çıkmıştır. Elbette bu gelişmelerle, gecekondu alanlarının yayılımı arasında karşılıklı bir belirleyicilik bulunmaktadır.

1960'lar sonrasında kentin konut dokusu yeni bir nitelik kazanırken MİA' sı da değişiklik yaşamaya başlamıştır. İlk değişme İkinci Dünya Savaşı sonrasında, İsrail'in kurulması sonucu İzmir'deki Yahudi cemaatinin düşük gelirli grubunun kenti terk etmesi üzerine başlamıştır. Bu göç zaman içinde yavaş yavaş değil, birden ve çok kısa süre içinde gerçekleşmiştir ve bu göçün sonucu olarak MİA' ya bitişik olan Yahudi konut mahalleleri küçük üreticiler tarafından kullanılmaya başlanmıştır.

Gecekondu nüfusunun artmasıyla birlikte Kemeraltı, işportaların mekânı niteliği kazanmaya başlamıştır. Bir yandan kente yeni gelenlerin örgütlü iş bulmasının zorluğu, öte yandan yeni gelen nüfusun satın alım gücüne göre hiç farklılaşmamış olması ve ucuz mal arayanların dükkânlara giremeyişi bu olguyu yaratmıştır. İşporta olgusu, 1950'li ve 1960'lı yıllarda kent yönetiminin önemli sorunlarından biri olarak görülmesine karşın varlığını sürekli olarak yeniden üretebilmiştir. Kemeraltı'nın iç kısımlarında yaşayan üst gelir gruplarının

1970'lerde bölgeyi terk etmeye başlaması sonrasında, alanın çöküntü bölgesine dönüşmesi süreci de başlamıştır.

1970'lerden sonra MİA'nın yeniden yapılanmasındaki en önemli etki, limanın yer değiştirmesinden dolayı ortaya çıkmıştır. 1925 tarihli René Danger Planı, Konak- Pasaport arasındaki limanın Alsancak'a nakdedilmesini öneriyordu. Bu kararın/düşüncenin uygulanması ancak 1960'lı yıllar sonrasında gerçekleştirildi. Bu değişim eski liman arkasındaki antrepolar alanının yıkılarak yeniden yapılanmasına neden olurken, bu işlevler Alsancak Limanı çevresinde yeniden konumlandı. Alsancak-Halkapınar arasında bir depolar alanı oluştu. 1970'li yılların ikinci yarısında, bu yıkımlar gerçekleşirken tarihi binalar bakımından seçici davranılmıyordu. Örneğin, Birinci İzmir İktisat Kongresi'nin yapıldığı han da yıkılanlar arasında bulunuyordu³⁵. MİA bu yeni yapılanan alanda ve yıkılıp yeniden yapılan Alsancak'ta yayıldı, değişik iş ve profesyonellerin ofisleri bu alanlarda gelişti.

Daha önce de üzerinde durduğumuz üzere, bir yandan eski liman gerisindeki belediyenin öncülük ettiği yıkımlar, öte yandan yapsatçılığın ortaya çıkardığı İzmir'in eski kentsel dokusunun ve hatta yangın sonrasında yangın yerinde oluşan modern yapının tahrip olması; bu dönemlerde İzmir'de gelişen üniversitelerde şehir ve bölge planlama bölümlerinin, ilgili meslek odaları ve STK'ların söylemleri etrafında, İzmir kamuoyunda bu dönüşüme karşı ciddi tepkiler doğdu. Bu da kent mekânındaki dönüşümü kontrol altına alan, koruma eğilimini destekleyen planların yapılmasına ve sit alanlarının ilan edilmesine yol açtı. Bir anlamda İzmirli, belli alanlarda kentin tarihi mirasının tahrip edilerek dönüşmesi karşısında vaziyet alarak eğilimini belirtmiş oldu. Bu direncin nasıl geliştiği bu bölümden sonra İzmir-Tarih Projesi alanı ele alındığında ayrıntılandırılacaktır.

1980'de kentin İzmir Belediyesi'nin sınırları dışında yayılması sonucu, kentsel alan; İzmir Belediyesi ve etrafındaki 13 belediyeden oluşan bir aglomerasyon haline gelmiştir. İzmir Belediyesinin nüfusu 760.000 kişiye ulaştığında, yerleşme lekesinin büyüklüğü 6.250 hektara yükselmiştir. Bu leke içinde Karşıyaka'nın yerleşme lekesi 2.000 hektar kadardır. Kentin çevresindeki 13 belediyede 450.000 kadar bir nüfus yaşıyordu. 1.210.000 toplam nüfuslu kentsel alanın yayılımı, büyük ölçüde kent merkezinden yarıçapı 25 km. olan bir daire içinde kalıyordu.

1980 sonrasında, kentin mekânsal yayılımı etkileyen iki önemli değişiklik yaşanmıştır. Bunlardan birincisi; ulaşım alt yapısında ve kent içi ulaşım işletmeciliğinde yaşanan gelişmeler sonucu, İzmir içinde ve İzmir'in yakın çevresinde mesafe-zaman ilişkilerinin değişmesidir. İkincisi ise; genel olarak sistemin yapı alanında daha büyük miktarda kapitalleri harekete geçirebilme kapasitesinin artması sonucu kentin tek tek binaların eklenmesiyle büyüme yerine, büyük kent parçalarının eklenmesiyle büyümeye geçmesidir.

35 Kongre Osmanlı Bankası'nın deposu olarak kullanılan Aram Harpansumyan'ın üzüm ve incir işletmelerinde yapılmıştı. 7000 kişinin girebileceği bu binada bir de sergi açılmıştır. Bugün Kestanepazarı 857 sokaktaki otoparkın yerinde bulunan bina 12 Eylül 1980 sonrasında yıkılmıştır. Kaynak için Bknz: A. Gündüz Ökçün, Türkiye İktisat Kongresi 1923, İzmir; Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1968, s: 212-213.; Ayşe Hür-1923 İzmir İktisat Kongresi, <http://www.izmir.net>

Bu büyük parçalar; toplu konut girişimleri, organize sanayi bölgeleri, üniversite kampüsleri, büyük hastane kampüsleri, büyük alışveriş merkezleri, gibi farklı birimler olabilmektedir. Bu büyük birimler, sağladığı dışsallıklar dolayısıyla merkezden kopabilmekte ve ucuz arsaların bulunduğu yerlere sıçrayabilmektedir. Bu büyük girişimlerin olanaklılığı, küçük ve orta boy girişimcileri emlak piyasasından elememekte, bu sıçramalar gerçekleştikten sonra, bu sıçrama noktasıyla kent merkezi arasında yapsatçılar etkinliklerini sergileyerek aranın dolmasını sağlamaktadırlar. Bu süreç İzmir' in çevresine yayılırken kendisinin bir kentsel bölge karakterini kazanmasını da sağlamaktadır. İzmir Kent Bölgesinin oluşumunda yaşanan dinamik üzerinde daha önce durulduğu için bu bölümde ayrıntılandırılmayacaktır.

Bu dönemde İzmir'in mekansal yayılmasında kent çevresinde zaman mekan ilişkisinin değiştirmesi bakımından, İzmir-Çeşme ve İzmir-Aydın otoyollarının yapılmasının payı yüksek olmuştur. İzmir-Çeşme otoyolunun yapımı, Aralık 1989'da başlamış, Eylül 1997'de tamamlanmıştır. Özellikle İzmir-Çeşme otoyolunun yapılması yarımada'daki yerleşmelerin yayılımı artırmış ve yaz aylarında İzmir ve Çeşme'deki yaşamı bütünleştirmiştir.

1991'de Karayolları Genel Müdürlüğü; Konak-Alsancak sahil yolunun yapılmasını gündemine almıştır. Merkezi hükümetlerin kentlere yaptıkları emrivakilerin tipik bir örneği olan bu karar, İzmirli'nin denizle ilişkisini koparacak ve 19. yüzyıl İzmir'inden kalan son görsel hafıza izlerini de yok edecektir. Bu proje uygulamaya konulmuş ve ayrıca Burhan Özfatura'nın belediye başkanlığı döneminde, Cumhuriyet Meydanı ile Alsancak arasındaki 1,5 km.'lik bir bant 80-120 metre derinlikte doldurulmuştur. Ama İzmir sivil toplumu 1991-1998 arasında bu konuda büyük bir mücadele vermiş ve bu alanın hızlı bir ulaşım yolu haline gelmesini engellemiştir. Bu yolla MİA'nın çözülme dinamiğini de belli bir ölçüde yavaşlatabilmiştir.

1995 sonrasında İzmir'in çevreye yayılma süreci, MİA'nın içinde de önemli dönüşümlere neden olmuştur. Sayıları artan hipermarketler, perakende ticarete orta gelir gruplarını Kemeraltı'ndan çekerken, Kemeraltı'nın perakende ticaretini düşük gelirli grupların taleplerine dönük hale getirmiştir. Kalite çeşitliliği düşmüştür. MİA içinde büyük bir alan kaplayan ayakkabıcıların Işıkkent'teki organize sanayi bölgesine taşınmasının 1998 yılında tamamlanmış olması, MİA'da çöküntü alanlarının gelişmesini hızlandırmıştır. Ayakkabıcıların iş yerlerini terketmeleri, beraberinde konut alanlarını da terketmelerini getirdiği için, yarattığı çöküntü çoğalmıştır. Ama halen Basmane ve Çankaya'da tekstil atölyeleri üretimlerine devam etmektedirler. Proje alanının Agora ve Fevzi Paşa Bulvarı arasındaki bölümünde üretim fonksiyonları hala sürmektedir. Tarihi Kemeraltı Esnaf Derneği, son altı yıl içinde ruhsatlı iş yeri sayısının 16.700'den 8.500'e düştüğünü belirtmektedir. Proje alanında, merkez fonksiyonlarını alt gelirliilerin konut dokusu sarmakta ve toplu konut inşaatları da orta gelirliilerin bölgeyi terk etmesine neden olmaktadır.

Önümüzdeki dönemde İzmir'in MİA'sını etkileyecek olan proje, Alsancak Limanı'yla Turan arasında yüksek katlı yapılarla gerçekleştirilmeye başlayan yeni MİA parçası olacaktır. Bu alanda MİA işlevi ilk olarak 1973 tarihinde hazırlanan 1/25000'lik nazım imar planında

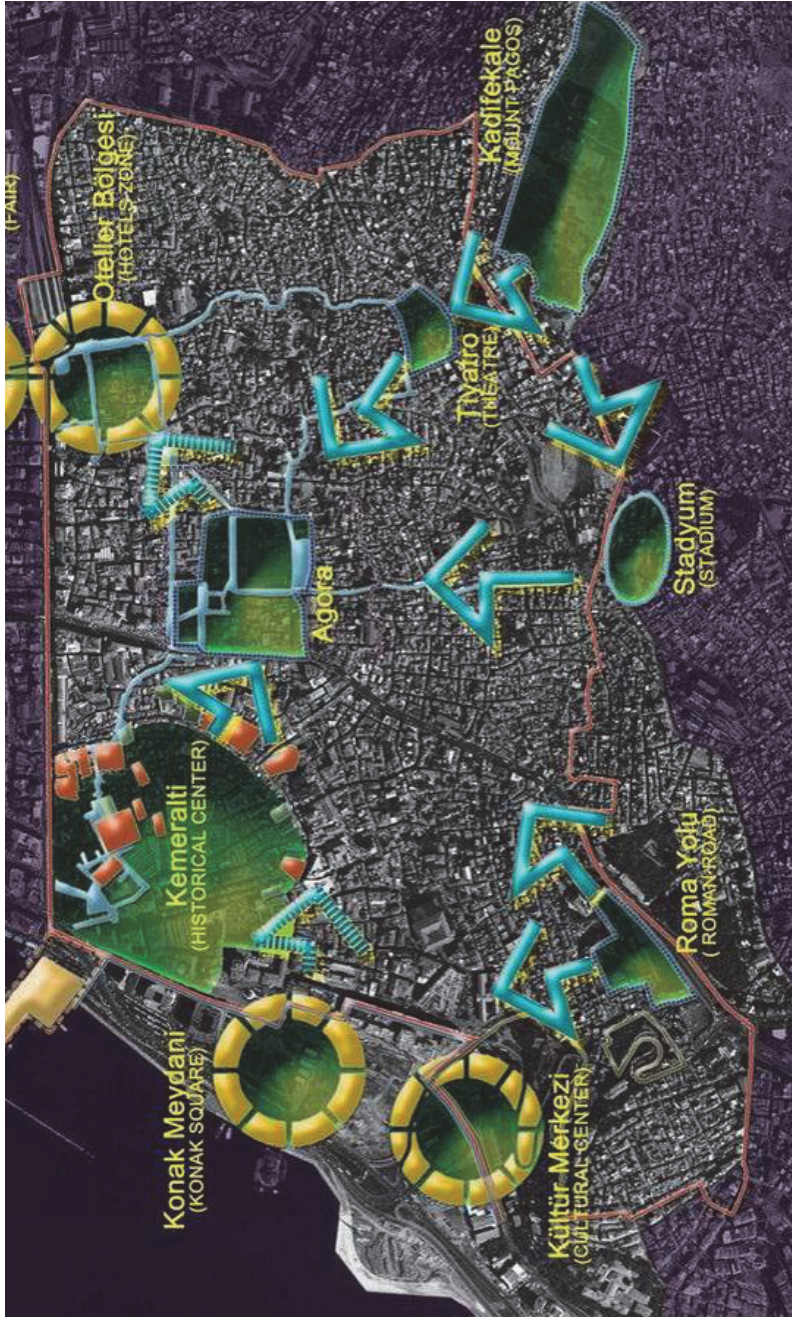
belirlenmiş; 1982-85 yılları arasında hazırlanan 1/1000'lik planları ile de yoğunluk ve yapılaşma koşulları oluşturulmuştur. İzmir Büyükşehir Belediyesi 2001 yılında Alsancak Limanıyla Turan arasındaki bu bölgede İzmir'in bölgesel başkentlik işlevini artıracak MİA işlevlerinin yerleştirilmesi için, uluslararası bir yarışma açmıştır. Yarışmayı Alman Mimar Jochen Brandi kazanmıştır. Bu plan esas alınarak 550 hektarlık bu alanın 1/5000'lik imar planları hazırlanmıştır. Uygulama başlamış bulunmaktadır. Bu nedenle eski MİA'dan birçok işlev çıkmaya başlamıştır. Bu nedenle İzmir-Tarih Projesi alanı da bu süreçten etkilenmektedir. Bu alana yeni işlevler kazandırılması bu bakımdan daha da kritik hale gelmiştir.

III. İzmir-Tarih Projesi Alanının ve Alt Alanlarının Belirlenmesi

İzmir-Tarih Projesi'nin sınırları içindeki alanlar özel statülere sahiptir. Burada taşınmaz olan bir mülk sahibi kentin diğer yerlerindeki mülk sahipleri gibi davranamaz. Bu proje alanının tarihine ilişkin bilgilerimiz arttıkça ve İzmir'in tarihsel mirasını korumak konusunda İzmirliilerin bilinçlenmesi geliştikçe, ilgili kurumların aldıkları kararlarla proje bölgesi içindeki taşınmazlar da özel statüler kazandılar. Bu statüler bir yandan bu alanda tarihi mirası tahrip edici uygulamaların yapılmasını zorlaştırmakta, öte yandan bu alanların çöküntü alanları haline gelmesini kolaylaştıran bir ortam yaratmaktadır. Bu nedenle, bu alan için bir planlama/tasarım stratejisi önerebilmek için; bu alandaki taşınmazların bugünkü statülerinin oluşum öyküsünü bilmemiz gerekir.

Harita 7'de görüldüğü üzere günümüzde alanın kuzey sınırını Fevzi Paşa Bulvarı oluşturmaktadır. Fransız demiryolunun Basmane'deki istasyonunu gümrüğe ve limana bağlayacak bu yolun açılması için 1917 yılında Vali Rahmi Bey döneminde "İzmir İmarat ve İnşaat-ı Umumiye Osmanlı Anonim Şirketi" kurularak inşaata girişilmiş ve 1100 metrelik yolun 900 metresi yapıldıktan sonra savaş koşullarında inşaat durmuştur. Kurtuluş Savaşı sonrasında bu yolun tamamlanabilmesi ise ancak 1941 yılında gerçekleşmiştir. 13 Eylül 1922'de çıkan İzmir yangınında, büyük kısmı açılmış olan bu yol, kuzeyindeki Frenk, Rum ve Ermeni mahalleleri yanınca, İzmir MİA' sının elde kalan tarihi dokusunun kuzey sınırı haline gelmiştir. Yangın sonrasında yolun güzergâhı René Danger planında da yer almıştır. Belki de bu yolun inşa edilmiş kısmı İzmir yangınının MİA'nın güneyine sarkmasını engelleyerek korunmasını sağlamıştır.

Proje alanının bugünkü niteliklerinde bir alan haline gelmesinde atılan ilk adım, Osmanlı döneminde Namazgâh semtinde Müslüman mezarlığı haline gelmiş olan Agora'da 1932-1941 yılları arasında Rudolf Nauman, F.Mitner ve müze müdürü Selahattin Kantar ekibinin yürüttüğü arkeolojik kazılarla atılmıştır. Bu alanın tarihi değeri gün yüzüne çıkarılmaya başlamıştır. Bu alanda 1996 yılından sonra kazılar yeniden başlatılmıştır. Günümüzde kazılar Büyükşehir Belediyesinin sponsorluğu altında sürdürülmektedir. Bakanlar Kurulu kararıyla yetkilendirilmiş olan kazıyı 2007 yılından itibaren Yard. Doç. Dr. Akın Ersoy sürdürmektedir.

Harita 7: İzmir-Tarih Proje Alanı
(Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi
Tarihsel Çevre ve Kültür Varlıkları Şb. Md.)

İzmir-Tarih Proje Alanının ve Üzerindeki Arazi Kullanım Statülerinin Oluşumu

1953 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin açtığı imar planı yarışmasını kazanan Kemal Ahmet Aru ve ekibi, 1955 yılında İzmir'in ilk düzenli imar planını hazırlamıştır. Söz konusu planda o dönemde yürürlükte olan 1952 tarihli Eski Eserler yasasının etkisi görülmemekte olup, tarihi alanlara korumacı bir yaklaşım sergilediği söylenemez. Bu alanda; arkeolojik kazı alanları dışındaki alanların, özel statüler kazanması³⁶ 1970'lerde Doğan Kuban'a Kemeraltı bölgesi için bir rapor hazırlanmasıyla başlamıştır.³⁷ Bu çalışmanın pratikteki etkisinin 1978'de kurumsallaşmaya başladığı söylenebilir. Kemeraltı ve çevresi; Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Kurulu'nun 17.11.1978/A gün ve 1373 sayılı kararı ile **'Kemeraltı Kentsel Sit Alanı'** olarak belirlenmiş ve daha sonra bölgede yer alan 1.470 bina tescil edilmiştir. Bundan sonra da koruma amaçlı imar planı hazırlanmasına girişilmiştir. 1982 yılında bir plan hazırlanmıştır. 21 Temmuz 1983'de 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma yasası kabul edilmiştir.³⁸ Bu yasayla sit kavramı kurumsallaşmış ve iki yıl içinde, sit alanları için yeni plan yapılması koşulu getirilmiştir. 1982'de hazırlanan plan, 1955 planına kıyasla tarihi doku içerisinde daha az müdahale öneriyor olsa da hala bir koruma planından çok, normal bir imar planı niteliğine sahiptir. Plan ilave yapı hakları getirmeye devam etmektedir. Planda, araç trafiğini bölgeye çekecek üç adet çok katlı otopark önerilmektedir. Kıyı bandı ve Beyler Sokakları çevresinde çok katlı ve yoğun bir yapılaşmaya olanak tanırken, merkezin iç kısımlarında mevcut dokunun korunması öngörülmüştür. Cumhuriyet Bulvarı boyunca bitişik nizam, sekiz kat biçimindeki imar izni geleneksel merkezin kıyı bağlantısının tamamen kopmasına neden olmuştur. Beyler Sokağı çevresindeki benzer uygulama buradaki küçük mülkiyet deseni nedeniyle, daha da kötü yapı bir çevre ortaya çıkarmaktadır. İzmir Büyükşehir Belediyesi 14 Ağustos 1984'de bu planı onamıştır.³⁹

Bu planın getirdiği ilave kat hakları, yıkıp yeniden yapmayı teşvik etmiştir. Yollar tarihi yapılara rağmen genişletilmiş, yeşil alanlar yaratılmış ve çok katlı yapılaşmaya kısmen imkân tanınmıştır. Taşıt trafiğini özendirici bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu imar planının uygulamada tahribatı engellemediği ve alanın batısında ve doğusunda yarattığı yüksek katlı yapılanmayla, tarihi dokunun kent ile bağlantılarını kopardığı ortaya çıkınca Kurul; 17 Temmuz 1987 gün ve 3509 sayılı kararı almak gereğini duymuştur. Bu kararında 1984 yılı planında irdeleme ve revizyon yapılmadan, Kemeraltı Kentsel Sit Alanı İmar Planı sınırları içinde yeni yapılaşmaya izin verilmemesi gerektiğini bildirmiştir. Bu bir anlamda yeni plan yapılıncaya kadar 1984 planının belli koşullarda uygulanması kararıdır. Uygulamalar İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'nun 29 Kasım 1990 gün ve 2444 sayılı kararıyla onaylı olan 1/1000 ölçekli Kemeraltı Kentsel Sit Alanı İmar

36 Bu konuda Bknz: Sibel Ecemiş Kılıç, "Preservation Plan Applications for the Historical City Centre, Kemeraltı (Izmir, Turkey)", European Planning Studies, Vol.16, No.2, Feb. 2008, s: 253-276.

37 Bu rapor daha sonra Tarih Vakfı'na yayınlanmıştır. Bknz: Doğan Kuban: "İzmir'in Tarihsel Yapısının Özellikleri ve Korumasıyla İlgili Rapor", Türkiye'de Kentsel Koruma, Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri, Türkiye Tarih Vakfı, İstanbul, 2001, s: 49-105.

38 Bu yasada 17 Haziran 1987 tarih ve 3386 sayılı, 27 Temmuz 2004 tarih ve 5226 sayılı yasalar ve 8 Ağustos 2011 tarih ve 648 sayılı kanun hükmündeki kararnameyle değişiklikler yapılmıştır.

39 Rabia Zeybek Çetin, A.g.e., s: 79-80.

Plan Notları doğrultusunda yapılmaya başlanmıştır. Ama 1990 yılından itibaren, yeni bir plan yapılması talebi de gündemde daha çok yer işgal etmiştir.

İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 22.10.1991 gün ve 3234 sayılı kararıyla, bu alanda konumlanan Agora, Tiyatro, Kadifekale, Stadyum ve Altınyol gibi arkeolojik varlıklar, "1. Derece Arkeolojik Sit Alanı" olarak belirlenmiştir. Aynı kararda Kadifekale'yi çevreleyen alan 'Arkeolojik Koruma Alanı', Agora ve Tiyatro'yu çevreleyen alanlar da "3. Derece Arkeolojik Sit Alanı" kapsamına alınmıştır⁴⁰.

1984 yılı planının 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu ile getirilen koruma anlayışına uygun olmaması, daha çok geleneksel bir imar planı olması nedeniyle İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 28 Nisan 1995 gün ve 5823 sayılı kararı ile "Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu" yapılması uygun görülmüş ve revizyon planı yapılıncaya kadar da, 1984 yılı planı uygulamada koşullu olarak kalmıştır.⁴¹ 1997 yılında ilgili kurul, bu alanı antik dönem tarihçilerince hazırlanan haritalarda gösterilen ve günümüzde izleri uzmanlarca okunabilmekte olan Antik Smyrna kenti sınırları temel alınarak 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak ilan etmiştir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kanununa göre, Yüksek Kurul Türkiye'de arkeolojik alanların nasıl korunacağı/kullanılacağı konusunda ilke kararları alabilmektedir. Yüksek Kurul 5 Kasım 1999 tarihinde arkeolojik sitler hakkında 658 sayılı ilke kararını almıştır. 658 Sayılı ilke kararında arkeolojik sit kavramı, insanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yer altında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanlar olarak tanımlanmaktadır. Bunlar üç dereceye ayrılmışlardır.

1.Derece Arkeolojik Sitler, *korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanları olarak tarif edilmiş ve bu alanlarda hiçbir yapılaşmaya izin verilmemesi, imar planlarında aynen korunacak sit alanı olarak belirlenmesi ve bilimsel amaçlı kazıların dışında hiçbir kazı yapılamayacağı belirtilmiştir. Bu ilke kararının bir takım özel durumları açıkladığı ve bazı durumları da Koruma Bölge Kurullarının değerlendirmesine bıraktığı anlaşılmaktadır. Bu özel durumlar özet olarak; resmi ve özel kuruluşlarca zorunlu durumlarda yapılacak alt yapı uygulamaları için müze müdürlüğünün ve varsa kazı başkanının görüşüyle konunun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunda değerlendirilmesi, yeni tarımsal alanların açılmaması, yalnızca sınırlı mevsimlik tarımsal faaliyetlerin devam edebileceği, bu alanlar içerisinde yer alan ören yerlerinde gezi yolu düzenlemesi, meydan tanzimi, açık otopark, WC, bilet gişesi, beğçi kulübesi gibi ünitelerin Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulundan izin alınarak yapılabileceği, bu alanlar içerisinde bulunan ve günümüzde halen kullanılan umuma açık mezarlıklarda sadece defin işlemlerinin yapılabileceği, taşınmaz kültür varlıklarının mahiyetine tesir etmeyecek şekilde*

40 Ayşegül Altınörs Çırak, *Bir Planlama Stratejisi Olarak Arkeolojik Envanterleme ve Kentsel Arkeolojik Değer Yönetimi: İzmir Tarihi Kent Merkezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Ocak 2010, İzmir, s: 298. (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

41 Ayşe Didem Yaygel, A.g.e., s: 106.

*ilgili Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulundan izin almak koşuluyla birleştirme (tevhid) ve ayırma (ifraz) yapılabileceği belirtilmiştir.*⁴²

2.Derece Arkeolojik Sitler; korunması gereken, ancak koruma ve kullanma koşulları koruma kurulları tarafından belirlenecek, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanları olarak tanımlanmıştır. Bu alanlarda, yeni yapılaşmaya izin verilmeyeceği, ancak; günümüzde kullanılmakta olan tescilsiz yapıların basit onarımlarının yürürlükteki ilke kararı doğrultusunda yapılabileceği ve I. derece arkeolojik sit koruma ve kullanma koşullarının geçerli olduğu belirtilmiştir.⁴³

3.Derece Arkeolojik sitler ise; 658 Sayılı ilke kararında esasen bir rezerv/potansiyel alan olarak belirlenmiştir. Bu alanlarda, geçiş dönemi yapılanma koşullarının belirlenmesinde; öneri yapı yoğunluğunun, mevcut imar planı ile belirlenmiş yoğunluğu aşmamasına, alana gelecek işlevlerin uyumuna, gerekli alt yapı uygulamalarına, öneri yapı gabarilerine, yapı tekniğine ve malzemesine, mevcut ve olası arkeolojik varlıkların korunması ve değerlendirilmesini sağlayacak bir biçimde çözümler getirilmesine, varsa onaylı çevre düzeni ve nazım plan kararları ile yerleşime açılmış kesimlerinde arkeolojik değerlerin korunmasını gözeterek, koruma amaçlı imar planlarının yapılmasına, ilke kararının alınmasından önce Koruma Amaçlı İmar Planı yapılmış yerlerde planın öngördüğü koşulların geçerli olduğuna, bu alanlarda, belediyesince veya valilikçe inşaat izni verilmeden önce, ilgili müze müdürlüğü uzmanları tarafından sondaj kazısı gerçekleştirilerek, sondaj sonuçlarının bu alanlarla ilgili, varsa kazı başkanının görüşleriyle birlikte müze müdürlüğüne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kuruluna iletilip kurul kararı alındıktan sonra uygulamaya geçilebileceğine karar verilmiştir. Ayrıca bu alanlarda Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulundan izin almak koşuluyla birleştirme (tevhid) ve ayırma (ifraz) yapılabilecektir.⁴⁴

658 sayılı karar sonrasında Büyükşehir Belediyesi Konak Belediyesiyle işbirliği içinde 1/5000 ölçekli İzmir Konak Kemeraltı ve Çevresi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planını hazırlama çalışmalarını başlatmıştır. Bu çalışmalar sürerken İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu 27.09.2001 gün ve 9513 sayılı kararı ile Kadifekale'yi çevreleyen 'Arkeolojik Koruma Alanı', '2. Derece Arkeolojik Sit Alanı'na dönüştürülmüştür.

Kemeraltı kentsel sit alanının sınırları ilk kez 1979 yılında Büyükşehir Belediyesi ve Prof.Dr. Ümit Serdaroğlu tarafından tespit edilmiş ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEYAK) tarafından onaylanmıştır. İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 30 Ocak 2002 tarihinde alınan 9727 sayılı kararla ise Kemeraltı'nda kentsel sit alanının hemen hemen tamamı (gümrük deposu hariç olmak üzere) Kemeraltı Kentsel Sit ve 3.Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak belirlenmiştir. 3. Derece arkeolojik sit alanı kuzeyde Fevzipaşa Bulvarı ve Gaziler Caddesi'ne, güneydoğudan Kadifekale'ye dayanmakta, güneybatıda ise İzmir Kız Lisesi'ni de içine alarak devam etmektedir. Kurul, 30 Ocak 2002 tarih ve 9728 sayılı kararıyla Agora 1. Derece Arkeolojik Sit

42 Ayşegül Altınörs Çırak, A.g.e., s: 257

43 Ayşegül Altınörs Çırak, A.g.e., s: 257

44 Ayşegül Altınörs Çırak, A.g.e., s: 258

Alanı'nı Eşrefpaşa Caddesi'ne uzanacak ve katlı otoparkı içine alacak biçimde genişletmiş, Agora'nın doğusunda ve güneyinde konumlanan 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı'nı, 2. Derece Arkeolojik Sit Alanı'na dönüştürmüştür. Yine 9728 sayılı Kurul kararıyla Varyant 2. Derece doğal sit alanı, Konak ve Kordon tarihi sit alanı olarak ilan edilmiştir.

Bu sit kararlarıyla uyumlu olarak Büyükşehir ve Konak belediyelerince hazırlanan 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı, 14 Ekim 2002'de 10138 sayılı Kurul kararıyla onanmış ve 4 Kasım 2002'de Büyükşehir Belediye Meclisinde kabul edilmiştir. Alan Eşrefpaşa Caddesini eksen olarak 1. Etap ve 2 Etap diye ikiye ayrılmıştır. Birinci etap 160 hektar, İkinci etap 110 hektar olmak üzere toplam 270 hektar⁴⁵ bir alanı kapsamaktadır (Bknz: Harita 8).

Harita 8: 1/5000 Koruma Nazım Revizyon İmar Planı
(Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi)

Birinci etap; resmi tesisler, perakende ve toptan ticaret ve konut işlevlerinin bulunduğu bölgedir. İkinci etap; ağırlıklı olarak konut bölgelerini içermektedir. Ticaret bölgesinin bulunduğu 1. etap arazi kullanımını daha detaylı olarak incelediğimizde, Varyant ile sınırlanan alanın güney bölümünün konut alanlarından oluştuğu görülmektedir. Konut alanının batı kesimi çoğunlukla 1984 yılı planından yararlanarak yenilenmiş yapı adalarından oluşmakta, doğu kesimi ise tarihi konut dokusunun daha yoğun olduğu bir bölgedir. Burada çok sayıda terk edilmiş yapı mevcuttur. Kuzeydoğuya doğru eski Ayakkabıcılar Sitesinin bulunduğu bölgede de çok sayıda boş bina bulunmaktadır. Dolayısıyla Kemeraltı Çarşısı'nda güneydoğu kesimi en fazla çöküntünün görüldüğü bölge olmuştur. Fevzipaşa Bulvarı ile İkiçeşmelik Caddesi'nin kesiştiği kuzeydoğu kesiminde ve

45 Ayşe Didem Yaygel, *Müdahale Gerektiren Tarihi Kentsel Çevrelere Yönelik Kullanıcı Odaklı Sağlıklaştırma Yöntemlerinin İrdelenmesi: Basmahane Bölgesi Örneği*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Ocak 2007, İzmir

ticaretin geri planında meslek hizmetleri, giyim toptan ticareti ve depolama fonksiyonlarının yoğunlaştığı görülmektedir.⁴⁶

Bundan sonra uygulama planlarının hazırlanması aşamasına geçilmiştir. Birinci etabı oluşturan İkiçeşmelik Caddesinin batısındaki bölüm için 1/1000 ölçekli uygulama planlarının hazırlanması işi Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından gerçekleştirilmiştir. 2. etap uygulama planları Büyükşehir ve Konak Belediyelerince yürütülmeye başlamıştır.

Dokuz Eylül Üniversitesince hazırlanan 1/1000 ölçekli *1.Etap Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı* Konak Belediye Meclisinin 28 Haziran 2004 tarih ve 4889/5336 sayılı kararı, İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 28 Temmuz 2005 tarih ve 732 sayılı kararıyla, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin 17 Kasım 2005 tarih ve 05.1020 sayılı kararı ile onanmıştır.⁴⁷

Uygulama planlarının yapımı/onaylanması süreci sırasında Kurul 04 Kasım 2004 gün ve 152 sayılı kararı ile, Kadifekale'deki 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı sınırlarının, dışarıda kalan kale duvarlarını çevreleyecek şekilde genişletildiği, aynı karar ile Tiyatro'nun bulunduğu alandaki 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı sınırlarının da buluntular doğrultusunda tiyatronun tamamını kapsayacak şekilde büyütüldüğü görülmektedir.

Hazırlanan imar planı revizyon adını taşımasına rağmen, 1984 yılı onaylı plana bağlı kalmadan yeni baştan hazırlanmıştır. Hazırlanan planda, konut alanları, ticari bölgeler, teşvik edilecek kullanışlar ve yeşil alanlar konusunda yeni bir strateji geliştirilmiştir. Ticaret alanı içerisindeki mevcut konut ve ticaret üstü konut dokusunun sağıklaştırılarak devam etmesi önerilmiştir. Ticaret bölgesinde ihtisaslaşmış fonksiyonların devamlılığını teşvik etmek, günümüzde kaybolmuş fonksiyonları da yeniden eski buldukları sokaklara olabildiğince çekebilmek hedeflenmiştir. Kemeraltı'nda hanların yoğun olduğu bölge ve oteller bölgesini birbirine bağlayacak bir turistik çekim merkezi oluşturulması öngörülmüştür. Kemeraltı yayının içi ve hemen çeperinde tarihsel ticari aktivitenin devamlılığının sağlanması öncelikli bir hedef olarak seçilmiştir. Kemeraltı içerisinde kalan toptan ticaret fonksiyonlarının taşıt trafiğini arttırması sebebiyle kaldırılıp yerine perakende ticaret kullanımlarının getirilmesi önerilmiştir. Alandaki yaya akslarının arttırılması hedeflenmiş, araç girişleri ise, belli saatler dışında ve servis amaçlı olarak sınırlandırılmıştır. Bölgede yaşları veya konumu gereği öneme sahip olan ağaçlara tescil önerisi getirilmiştir. Tarihi binaların yüzeylerini örten sarıcı bitkilerden arındırılması gerektiği; sarmaşıkların ise, alana girecek çöp ve itfaiye araçlarına engel olmayacak biçimde yazın gölge sağlamak amacıyla kullanılabileceği belirtilmiştir.⁴⁸

46 Rabia Zeybek Çetin, *Tarihi Kent Merkezlerinde Yeniden Canlandırma Politikaları Üzerine Değerlendirme: İzmir Kemeraltı Örneği*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Temmuz 2012, İzmir, s: 65-66 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

47 İzmir Konak Kemeraltı ve Çevresi Yenileme Alanı Etap Proje ve Programları, İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2005, İzmir, s: 4

48 Rabia Zeybek Çetin, A.g.e., s: 84-86

Anafartalar yayının içerisinde kalan Büyük Demir Han'da tanıtım/sergileme amaçlı turistik küçük imalat öngörülmüştür. Yayın çerperinde kalan uzmanlaşmış ticari fonksiyonların yer aldığı bölgelerdeki (Züccacıyeciler Çarşısı, Kuyumcular Çarşısı, Arap Hanı'nı da içine alan Konfeksiyoncular Çarşısı, Ayakkabıcılar Çarşısı) yapılanmanın gelecekte de sürdürülmesi öngörülmüştür.⁴⁹

Uygulama planları hazırlanma süreci sürerken Yüksek Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu 15 Nisan 2005'te kentsel arkeolojik sitler için 658 sayılı ilke kararını geliştiren 702 sayılı ilke kararını almıştır.

702 sayılı kentsel arkeolojik sitleri kapsayan ilke kararı, kentsel ve arkeolojik sit niteliğindeki alanların üst üste geldikleri çok katmanlı kentsel alanlar için belirlenen çerçeveyi aktarmaktadır. Kentsel arkeolojik sit alanlarında arkeolojik değerlerin sağlıklı ve kapsamlı envanter çalışmasının yapılmasını ve bu çalışma sonucunda hazırlanacak planlar onaylanmadan, parsel ölçeğinde uygulamaya geçilemeyeceğini aktarmaktadır. Ayrıca kentsel arkeolojik sit alanlarında gerçekleştirilecek olan planlama çalışmaları sırasında; alana gelecek işlevlerin uyumunun gözetilmesi gerektiği, günümüz koşullarının gerektirdiği altyapı hizmetlerinin proje aşamasından itibaren kültür katmanına zarar vermeyecek ve toprak kullanımını en alt düzeyde tutacak biçimde ele alınması, öneri yapı gabarileri ile yapı tekniği ve malzemesinin geleneksel doku ile uyumuna özen gösterilmesi, bu alanlarda mevcut yıkıntı temeller üzerine, o temellerin ait olduğu eski yapı, korunması gerekli kültür varlığı niteliği taşıyorsa, ayrıca içinde bulunduğu siti tarihsel kimliğinin yeniden canlandırılmasına önemli bir katkı yaratıyorsa yapıya ait eski bilgi, resim, gravür, fotoğraf, anı belgeleri vb. dokümanlarla restitüte edilebileceği, ilgili Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunca kabul edildikten sonra restitüsyon projesi düzenlenerek ve kurulunca onaylanarak, eski yapının yeniden ihya edilebileceği, tek yapı ölçeğindeki korunması gerekli kültür varlığı niteliği taşıyan yapı ve yarı kalıntıların rölöve ve restorasyon projelerinin Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunca onanması koşulu ile onarılıp kullanılabileceği, yasa kapsamı dışında kalan taşınmazların ise yürürlükteki ilke kararında belirtilen esaslar kapsamında basit onarımların yapılabilmesi belirtilmektedir.⁵⁰

İzmir Büyükşehir Belediyesinin 2001 yılında hazırlamaya başladığı 1/1000 ölçekli Agora ve Çevresi Koruma Amaçlı İmar Planı tamamlanarak, 06 Mayıs 2005 tarih ve 50/98 sayılı Konak Belediye Meclisi kararıyla onanmıştır. Bu plan 29 Haziran 2005'de Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nca 645 sayılı kararla, 15 Temmuz 2005'de Büyükşehir Belediye Meclisi'nce 05.702 sayılı kararla onanmıştır.

1/1000 ölçekli Kadifekale-Tiyatro ve Çevresi Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlık çalışmaları 2002 yılında başlamış, hazırlanan plan Kurulun 07 Şubat 2008 tarih ve 2958 sayılı kararıyla ve İzmir Büyükşehir Belediye Meclisinin 15 Şubat 2008 tarih ve 01.684 sayılı kararıyla onanmıştır.

49 Rabia Zeybek Çetin, A.g.e., s: 85

50 Ayşegül Altınörs Çırak, A.g.e., s: 259

1/1000 ölçekli 2.Etap 1.Bölge Koruma Amaçlı İmar Planı çalışmaları tamamlanarak; İzmir Kurulunun 06 Şubat 2009 gün ve 3827 sayılı, Konak Belediye Meclisinin 02 Mart 2009 gün ve 55/2009 sayılı, İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisi'nin 13 Mart 2009 gün ve 01.273 sayılı kararlarıyla onaylanarak yürürlüğe konulmuştur.

Hazırlanan uygulama planları, Kurulca arkeolojik sit alanlarının genişletilmesi ve ulaşım planından gelen talepler doğrultusunda 1/5000 ölçekli *İzmir Konak Kemeraltı ve Çevresi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planının* revizyonu ihtiyacı doğmuştur. Hazırlanan nazım imar planı revizyonu İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 22 Kasım 2007 tarih ve 01.2360 sayılı kararı ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 07 Şubat 2008 tarih ve 2958 sayılı kararıyla onanmıştır.

Kadifekale'den Tarihi Kemeraltı'na kadar uzanan alan 5366 sayılı yasa uyarınca Belediye'ye restorasyon ve canlandırma uygulamaları yetkisi veren Kemeraltı Yenileme Alanı kararı 8 Ocak 2007'de İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce alınmış ve bu karar 1 Ekim 2007'de Bakanlar Kurulu'nca onanmıştır. 5366 sayılı yasa ve ilgili yönetmeliği uyarınca İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Konak Belediyesi ortaklaşa olarak İzmir Konak-Kemeraltı ve Çevresi Yenileme Alanı Etap Proje ve Programları'nı hazırlamıştır. Bu program Konak Belediye Meclisi'nin 1 Temmuz 2008 gün ve 181/2008 sayılı, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 15 Ağustos 2008 gün ve 01.1836 sayılı kararlarıyla uygun bulunmuştur.

Gelişiminin öyküsünü gördüğümüz kararlar sonucu proje alanımızın 248 hektarlık bölümü değişik koruma statüleri kazanmışlardır. Ortaya çıkan durum Harita 9 da gösterilmiştir. Bu alanın büyüklükleri ise aşağıda verilmektedir.

Birinci derece arkeolojik sitler; Stadyum (2,7 hektar), Kadifekale (10,3 hektar), Tiyatro (1,8 hektar), Agora (6,1 hektar), Altınyol (2,1 hektar) olmak üzere toplam 23,1 hektar (Korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanları)

İkinci derece arkeolojik sitler; Agora (2,1 hektar), Kadifekale (5.9 hektar) , Varyant (1,8 hektar) olmak üzere toplam 9,9 hektar (Korunması gereken, koruma kullanma koşulları koruma kurulları tarafından belirlenecek sit alanları)

Üçüncü derece arkeolojik sitler; Yaklaşık 188 hektar (Arkeolojik sit+ Kentsel sit Koruma-Kullanma Kararları doğrultusunda yeni düzenlemelere izin verilebilecek sit alanları)

Diğer sit alanları; Konak tarihi sit alanı (26 hektar), Pier kent koruma sit alanı (2,5 hektar), 2. Derece Doğal sit alanı (8,8 hektar) dır.

İzmir-Tarih Projesi'nin birinci bölümü 2007 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenen yenileme alanından meydana gelmektedir. İkinci bölümü afete maruz olduğu için boşaltılan Kadifekale'nin güneyindeki bir kesimden oluşmaktadır. Birinci bölümü Harita 9' da görmüştük. Şimdi ikinci bölümü ele alalım.

Heyelan alanlarının varlığı İzmir'de plancılar tarafından 1950'li yıllardan beri bilinmektedir. İzmir için planlar hazırlanırken 1950'li, 1960'lı yıllarda yapılan jeolojik etütlerde bu bölgenin

heyelan bölgesi olduğu tespit edilmiş ve bu alanlarda yapılaşmanın engellenmesi istenmiştir. Ama Kadifekale yamaçlarında gecekondulaşma sürmüştü ve heyelanlar yaşanmaya başlamıştır.⁵¹ Nihayet 29 Ocak 1977 tarihli etüt raporuna göre 31 Mart 1978 gün 15319 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile “afete maruz bölge” kararı alınmıştır.⁵²

Harita 9: Proje Alanına İlişkin Sit Statüleri
(Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi
Tarihsel Çevre ve Kültür Varlıkları Şb. Md.)

51 Bu konuda Bknz: İhsan Çetin, *Gecekondunun Kentle Bütünleşme Sürecinde Alan-Mekan Faktörü : İzmir Örneği*, Ege Üniversitesi, İzmir, 2010 (Yayınlanmamış Doktora Tezi) ve İhsan Çetin, “*Kentiçi Bir Çöküntü Alanı Örneği Kadifekale’de Mekan Sosyolojisi Denemesi*”, *Sosyoloji Dergisi*, 2011

52 Elif Mutlu, *Criteria for a “Good” Urban Renewal Project: The Case of Kadifekale Urban Renewal Project (İzmir, Turkey)*, İzmir Institute of Technology, İzmir, 2009 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Hava Fotoğrafı / Harita 10: Kadifekale Dönüşüm Bölgesi
(Kaynak: Elif Mutlu, A.g.e., s: 80; İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2008)

26 Mayıs 1981 tarihli rapora göre; 16.11.1981 gün 3864 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yeni bir “afete maruz bölge” kararı alınmıştır. Heyelandağı gelişmelere göre; 1986 yılına kadar hasar tespit çalışmaları sürdürülerek 3.377 konut ve işyerlerinin nakli önerilmiş ve bunlardan 882’sine Konak-Esentepe, Buca-Tıngırtepe, Buca-Tınaztepe ve Çiğli’de konut sağlanmıştır.

28 Ekim 1995 tarihli jeolojik etüt raporuna göre; 4 Mayıs 1998 gün 11100 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile; daha önce 31 Mart 1978 gün 15319 sayılı ve 16 Kasım 1981 gün 3864 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile; yapı ve ikamete yasaklanmış alanlara ilave olarak, İller Bankası ve Bakanlık ile ortak olarak hazırlanan 30 Aralık 1983 tarihli Şehircilik Etüt Raporunda belirtilen alanlar için de “afete maruz bölge” kararı alınmıştır. 5 Mart 2003 tarihli etüt raporuna dayanarak 31 Mart 1978 tarih 7/15319 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile; belirlenen “afete maruz bölge” dışında bırakılmış olan Yeşildere yolunu da içine alacak şekilde, 18 Haziran 2003 tarih 5817 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile; yeni bir genişletilmiş afete maruz bölge kararı alınmıştır.⁵³

Daha önce 1973 Metropolen Nazım Planı’nda bu alanın yapıardan temizlenmesi kararı verilmişti. İzmir Büyükşehir Belediyesi 20 Temmuz 2006’da bu alanı istimlak ederek dönüştürme kararı aldı. Bu alan 46 hektar büyüklüğündeydi. Alanın yayılımı Hava Fotoğrafı/Harita 10’ da verilmektedir. İki parçalı olan alan esas olarak Altay ve İmariye mahallerini kapsamaktadır. 16 Mart 2007’de kabul edilen 1/25.000 ölçekli Kentsel Bölge

53 İhsan Çetin, A.g.e., s: 147.

Nazım İmar Planında heyelan dolayısıyla boşaltılan alan rekreasyon işlevlerine ayrılmıştı. Bu alanın çevresindeki alanlar da dönüşüm projeleri alanları olarak belirlenmiştir.

Cumhuriyet döneminde İzmir-Tarih Proje Alanı'nda ekonomik faaliyetler profilinde yaşanan değişimler

İzmir-Tarih Proje Alanı faaliyet profilinde Cumhuriyet döneminde meydana gelen değişimler Murat Güvenç ve Eda Ünlü Yücesoy'un araştırmasında ortaya konulmuştur. Bu çalışmada proje alanının 1938, 1957, 1981 ve 2013 yılındaki faaliyet profilleri verilmektedir.⁵⁴

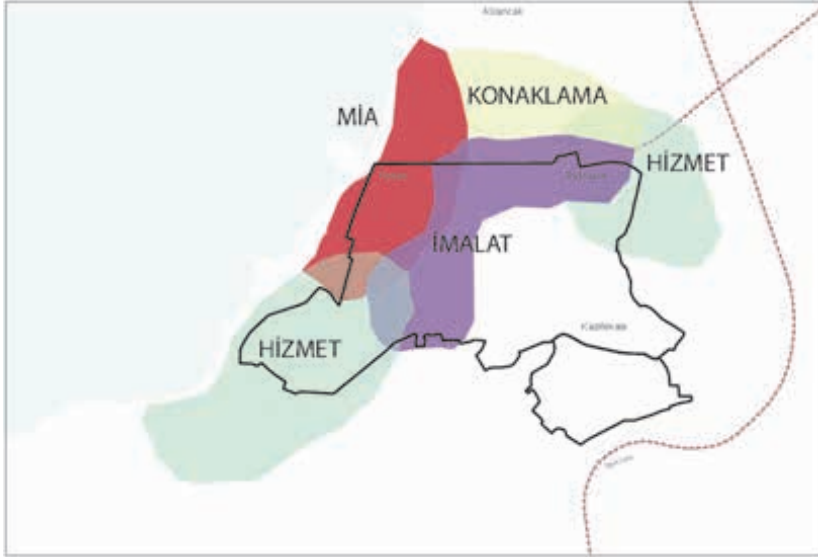
Güvenç ve Yücesoy çalışmasının saptadığı **ilk profil 1938 yılı İzmir telefon rehberinde** telefonu olan 1438 iş yerinin dağılımını vermektedir. 1938 yılında İzmir'de telefon sahibi iktisadi kuruluşların sadece % 11'i imalat sektöründedir. İmalat içinde en büyük payı gıda, içki ve tütün sanayi alır. İkinci sırada ahşap ürünleri ve mobilya, kâğıt ürünleri ve basın sanayi ile dokuma, giyim eşyası ve deri sanayi gelmektedir. Beklenilebileceği üzere dış dünya ve kentle en yüksek bağlantıya sahip sektör toptan ve perakende ticarettir. Tüm ekonomik faaliyetler içinde başat sektör, tüm kayıtların neredeyse yarısına yakını oluşturur (%44.6). Kayıtların %2.6'sı konaklama, %7.8'i ulaştırma, haberleşme, depolama, %11.8'i mali kurumlar ve iş hizmetleri, %21.9' u ise okul, hastane, karakol, mahkeme, vb kamu hizmetleri işkollarındadır. 1938 yılı İzmir Rehberi'ndeki 1438 konut dışı abonenin 1.251'i İzmir-Tarih proje alanında yer alıyordu. Bu kayıtlar tüm İzmir işyeri kayıtlarının %87'sini oluşturmaktadır. Bir başka deyişle, proje alanımız 1938 yılında İzmir MİA' sıyla örtüşüyordu.

Harita 11'de 1938 verilerine göre proje alanında iş alanlarıyla ilgili farklılaşma verilmektedir. İzmir MİA'sı Konak ve Pasaport arasındaki limanın gerisinde paralel olarak uzanmaktadır. MİA'nın gerisinde imalat faaliyetleri bulunmaktadır. Kent yerleşmesinin sona erdiği noktadan Kadifekale'ye kadar olan alanda bir yapılaşma yoktur. İzmir'in silüetinde bu alanın üstünde Kadifekale'nin duvarları yükselmektedir. İzmir'deki işlerin farklılaşması MİA'lara ilişkin Horwood ve Boyce'un kuramsal çerçevesine⁵⁵ uygun olarak Harita 12'de şemalaştırılmıştır.

Güvenç ve Yücesoy, Harita 12' deki Merkezi İş Alanları morfolojisine ilişkin kuramsal eskizin, İzmir'e özgü topografik koşullar ve Liman ve Kordon'un yol açtığı doğrusallaşma ışığında yorumlandığında MİA içi ve çevresindeki mekânsal örgütlenmenin tam beklenen yerlerde beklenen faaliyet demetlerinin kümelenmesi şeklinde yer seçtiği ve bu kuramsal şemanın uzun yıllar ana hatlarıyla korunduğu kanısını taşımaktadırlar.

54 Murat Güvenç Eda Ünlü Yücesoy, *İzmir Kent ve Kemeraltı Proje Alanında İzmir İşyeri Coğrafyaları 1938-1957-1981-2013*, Tarkem Kemeraltı-Kadifekale Merkez Yeniden Yapılanma, Dönüşüm ve Tasarım Projesi, İstanbul, Ocak 2014

55 E.M.Horwood and R.R.Boyce: *Studies of the Central Business District and Urban Freeway Development*, Seattle University of Washington Press, 1959

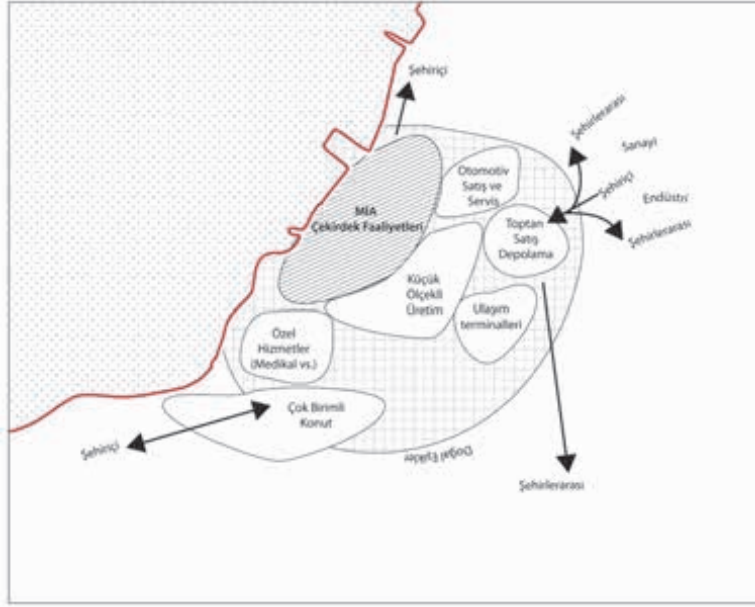

Harita 11: Kemeraltı proje alanı faaliyet bileşenleri kavramsal diagram, 1938
(Kaynak: Güvenç, Yücesoy, A.g.e.)

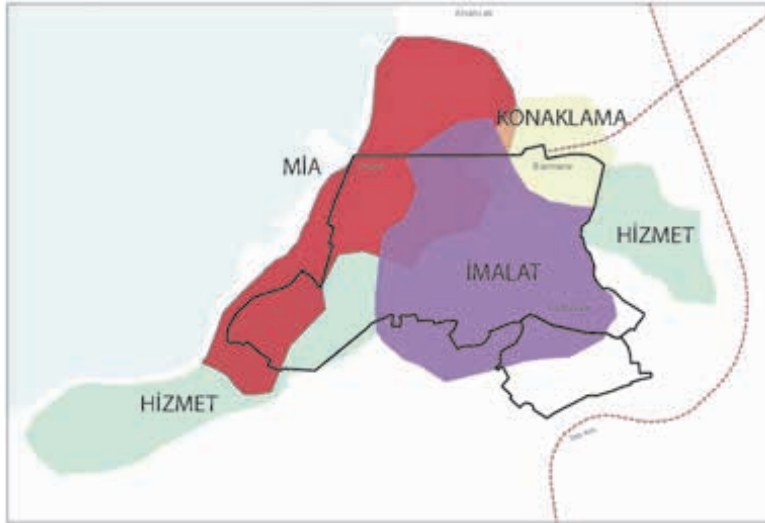
Nitekim farklı yıllara ait İzmir haritalarını incelediğinde MİA'nın çekirdeğini, şehirlerarası bağlantılar da ulaşım ve depolama, şehir içi konuta açılan bağlantı noktalarında tıbbi hizmetler ve nihayet coğrafi engelin olduğu kesimlerde de imalat sanayi kuruluşlarının açıkça gözlenebildiğini söylemektedirler.

Güvenç ve Yücesoy'un çalışmasının saptadığı **ikinci iş alanları profili 1957 yılı İzmir telefon rehberindeki** 4652 konut dışı aboneler üzerinden yapılmıştır. 1938-1957 yılları arasında kentin nüfusu yüzde 50 düzeyinde artmıştır. Bu dönemde imalat sektörünün oranının yüzde 16'ya çıkarak önem kazandığı, dokuma, giyim eşyası ve deri işkolunda metal eşya, makina ve teçhizat alanında çok sayıda firma kurulduğu anlaşılmaktadır. 1938'e göre imalat sanayi alanındaki artışa rağmen oran olarak yüzde 36,8'e azalsa da toptan ve perakende ticaret önemini korumaktadır. İmalat inşaat ve toplum hizmetleri ve kişisel hizmetlerin oranı yüzde 26,4'e yükselmiştir.

1938 -1957 döneminde tek tek binaların eklenmesiyle karayolları boyunca bir yağ lekesi gibi büyümüş olan işyeri coğrafyası önemli ölçüde değişmiştir. Yirmi yılda nüfusu üçte birine oranında artan kentte özellikle Bornova ve Buca bağlantıları üzerinde işyerleri gözlenmeye başlamıştır. 1938-57 döneminde gözlenen büyüme sürecinde MİA'nın ağırlığı ve niteliğinin bir ölçüde değiştiği görülmektedir. 1957 yılında 3.523 konut dışı abone İzmir-Tarih proje alanında faaliyet göstermekteydi. Bu durumda İzmir'deki konut dışı telefon abonelerinin %75'i proje alanı içerisindeydi. İzmir-Tarih proje alanı MİA' olarak önemini korusa da Bornova ve Cumaovası'nda alt merkezler oluşmaya başlamıştır.

Harita 12: İzmir MIA'sına ilişkin kuramsal bir şemalaştırma.
(Kaynak: Güvenç, Yücesoy. A.g.e.)

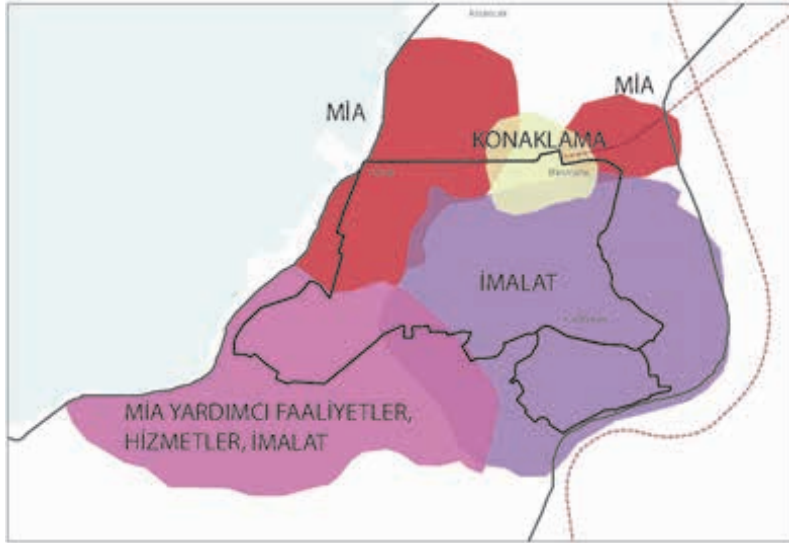

Harita 13: Kemeraltı proje alanı faaliyet bileşenleri kavramsal diagram, 1957
(Kaynak: Güvenç, Yücesoy, A.g.e.)

Proje alanı içinde 1957 yılındaki iş faaliyetleri yoğunlaşma örüntüsü Harita 13'de verilmektedir. 1938 için üretilen kavramsal şemayla karşılaştırıldığında imalat işlevinin komşu zonlara taşarak büyüdüğü MİA işlevleri ile birleşerek Kordon boyunca Alsancak yönünde doğrusal geliştiği görülmektedir. Proje alanı içindeki yerleşmenin Kadifekale'ye doğru yayıldığı ve boş alanların işgal edildiği görülmektedir.

Güvenç ve Yücesoy'un çalışmasının saptadığı **üçüncü iş alanları profili 1981 yılı İzmir telefon rehberindeki** 26.311 konut dışı abone üzerinden yapılmıştır. 1981'e gelindiğinde proje alanının işyeri coğrafyasındaki sayısal ağırlığının azaldığı görülmektedir. Nitekim 1938 telefon rehberindeki konut dışı abonelerin %85'i o dönemde MİA'yı oluşturan İzmir-Tarih proje alanı içinde iken 1981'de ise işyerlerinin yüzde 55'i bu alan içinde yer almaktadır. 1981 telefon rehberi kayıtları üzerinden yapılan incelemede, önceki yıllarda olduğu gibi toptan ve perakende ticaret sektörünün yoğunluğu gözlenir.

1960'lara kadar MİA gelişimini önemli şekilde etkileyen Konak-Pasaport arasındaki liman, Alsancak'a nakledilmiştir. 1981 işyeri coğrafyası incelemeleri işte bu büyük değişimin işyeri coğrafyası üzerindeki etkilerini izleme olanağı verir. Limanın yer değiştirmesinin ardından eski liman arkasındaki antrepolar alanı yıkılarak bu alan yeniden yapılandırılmış ve MİA işlevleri Alsancak Limanı çevresinde yeniden konumlanmıştır. Yaşanan bu değişimin örüntüsü Harita 14'de verilmektedir.

Harita 14: Kemeraltı proje alanı faaliyet bileşenleri kavramsal diagram, 1981

1957-1981 döneminde İzmir işyeri coğrafyasında yaşanan bu büyük değişimin izleri bu döneme ilişki kavramsal diagramda açıkça izlenebilmektedir. Bu noktada Merkezin kuzey yönündeki kayışı, Alsancak Garı'nın güneyindeki hizmet yoğun alanda MİA işlevlerinin

geliştiği, imalat işlevinin konut bölgesi içine yayıldığı ve nihayet MİA'nın batısında destek ve üretici hizmetler ve imalatın birlikte yoğunlaştığı yeni bir alansal uzmanlaşma kalıbının oluştuğu görölmektedir.

Güvenç ve Yücesoy çalışmasının saptadığı **dördüncü iş alanları profili 2013 yılı İzmir ticaret odası sicil kütüğündeki** İzmir Metropoliten alanında 47.820 kayıt üzerinden çıkarılmıştır. 2013 yılında İzmir Metropoliten işyeri profili içinde imalat sanayinin payı yüzde 13.5 iken inşaat sektörünün payı yüzde 12.9, toptan-perakende ticaretin payı yüzde 36.9, konaklamanın payı yüzde 4.0, ulaştırma-haberleşme ve depolamanın payı yüzde 4.4, mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallar hizmetleri payı yüzde 12.2, toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetlerin payı yüzde 8.2 olarak bulunmuştur.

İzmir-Tarih Proje Alanı'nda önceki yıllarda İzmir işyerlerinin büyük bir bölümünü kapsamaktaydı. 2013'e gelindiğinde durumun tümüyle değiştıği ve İzmir Ticaret Odası'na kayıtlı üyelerin sadece %15'inin proje alanı içinde bulunduğu görölmektedir.

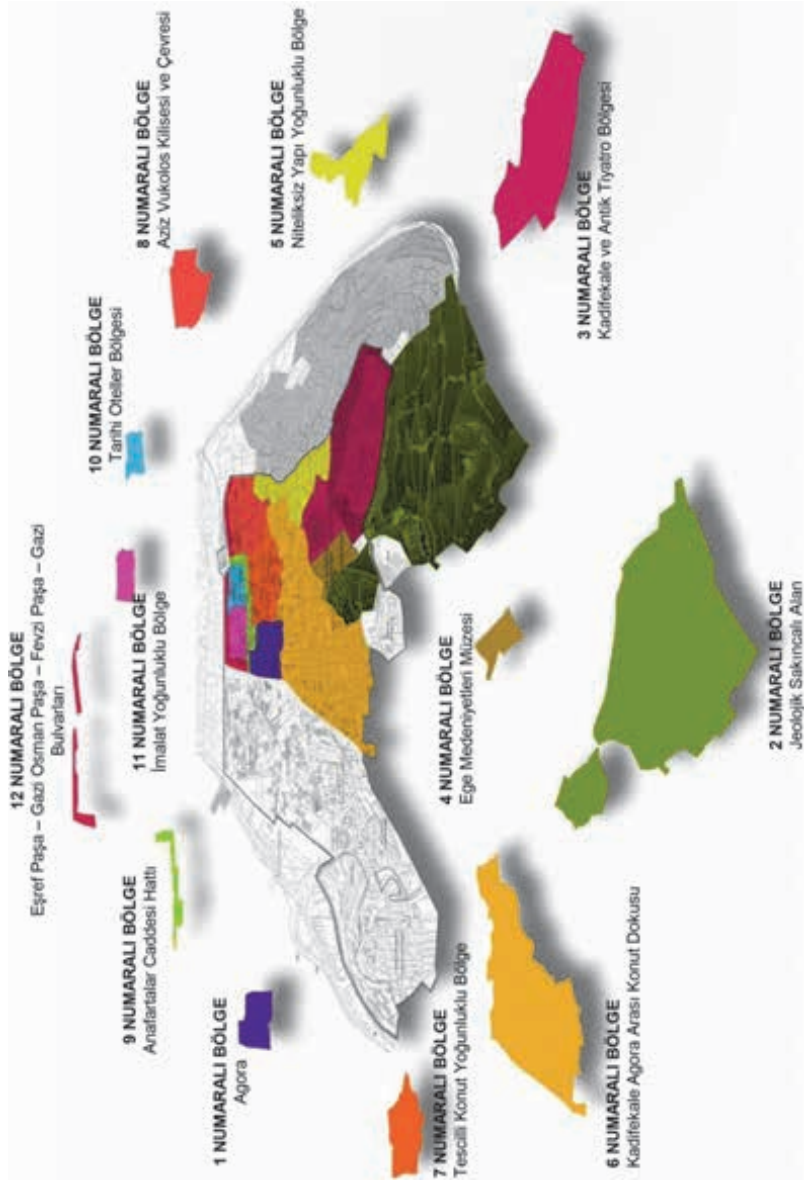
İzmir kenti özellikle konut gelişimleriyle hızla yağ lekesi biçiminde büyürken, işyerleri de kentsel alana yayılmıştır. Ne var ki Dalgakıran, 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren gerçekleşen ve perakende ticaret etkinliğinin merkez dışı gelişimini gerektirecek oluşumların varlığına rağmen, geleneksel kent merkezinin, perakende açısından önemini koruduğunu, gerek yeni açılan gerekse yer değiştiren firmalar açısından çekici konumda olduğunu vurgular.

İzmir-Tarih proje alanının kuzeyinde MİA işlevleri önemlerini korumaktadır. Toptan ve perakende ticaret ile gayrimenkul başta olmak üzere, üretici hizmetler, beceri yoğun imalat (kuyumculuk) ve inşaat sektörü birlikte yoğunlaşmıştır. Aynı yapı yer yer Kemeraltı Bölgesi ile bu alana komşu Yenigün, Akıncı, Fevzipaşa, Uğur, Tan, Türkyılmaz, Sümer gibi mahallelere uzanmaktadır.

Bu mahalleler dışında kalan alanlarda imalat sektörünün işkolları farklı ağırlıklarla temsil edilir. Deri eşya imalatı Kestelli ve Güneş mahallelerinde; kuyumculukla birlikte deri imalatı Güzelyurt; metal eşya ve mobilya ağırlıklı olmak üzere, deri ve deri ürünleri ile kauçuk ve plastik ürün imalatı Namazgah, Sakarya, Yeni ve Ülkü mahallerinde ayırt edici yoğunluk sergilemektedir.

İzmir-Tarih proje alanı 2013 yılı incelemelerinde Cici Park'tan başlayarak Eşrefpaşa Caddesi, Kestelli Sokak ve Anafartalar Caddesi (kuzeyde Şadırvanaltı Cami yönünde ve sonrasında doğuda Basmane Garı'nda sonlanan) sınırının her iki yakasında farklı işyeri profilleri gözlenmektedir. İşaret edilen sınırın batısında, üretici servisler ve kuyumculuk gibi beceri isteyen imalat ile izlenen yoğun toptan ve perakende ticaret, bu sınırın berisinde de farklı imalat faaliyetlerinin yoğunlaştığı mahalleler gözlenmektedir.

2013 yılı iş yeri profilini gösteren Harita 15'de verilen bilgiler bizi İzmir-Tarih proje alanında alt proje bölgelerini saptamaya hazırlamış bulunmaktadır.

Harita 16: İzmir Büyükşehir Belediyesi Alt Bölgelemesi

Alt bölgelere ayırmada ikinci olarak Burak Belge'nin kentsel arkeolojik varlıkların değerlendirilmesini esas alan çalışması⁵⁶ ele alınmıştır. Kentsel arkeolojik varlıkların değerlendirilmesinde, kent tarihi ile ilgili her belge, kentsel yapının geçirdiği tüm topoğrafik-tarihsel gelişimler inceleme konusu yapılmaktadır. Bu değerlendirmede, tarihi topoğrafya ve arkeolojik-epigrafik verilere göre olması gerekli kentsel arkeolojik kültür mirası stoku ile toprak altında, yapılmış olan her türlü tahribat sonunda kalabilecek gerçek stok karşılaştırması yapılmaya çalışılmaktadır. Burada, arkeolojik dolguların durumu için dolgu kalınlığı, yoğunluğu, kompozisyonu, arkeolojik malzemenin korunmasında fiziki çevresel koşullar, topoğrafik yapı gibi koruma düzeylerine bağlı etmenlerin ağırlıklı olduğu bir değerlendirme yapılmaktadır.

Potansiyel kentsel arkeolojik varlıkların ne kadarının korunmuş olduğu geleneksel yapı stokunun yitirildiği alanların belirlenmesi ile ortaya çıkarılmaktadır. Çağımıza kadar gelen eski, geleneksel inşaat tekniklerinin genellikle arkeolojik kültür katmanlarını tahrip etmedikleri bilinmektedir. Buna karşılık, modern yapı teknikleri kullanılan yüksek katlı binaların yapılması halinde, gelişmiş iş makinaları ile çok daha derin kazı yapılmakta ve bunun sonucunda arkeolojik kaynakların tahribi yüksek olmaktadır.

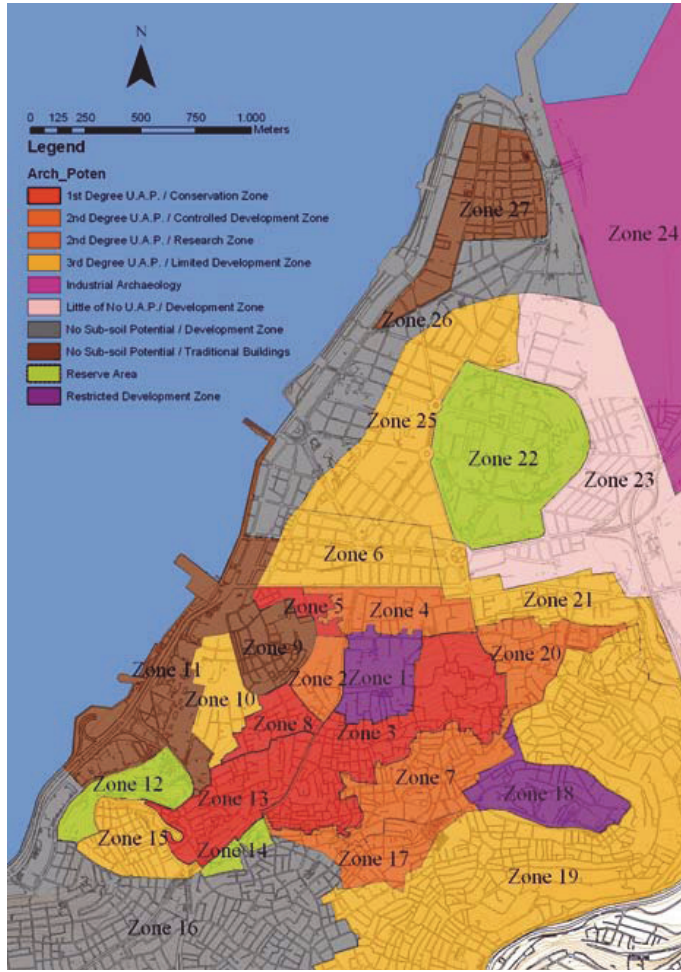
Burak Belge İzmir'in çok katmanlı tarihi merkezine bir arkeolojik kaynak olarak bakarak, görünmeyen toprak altı değerleri planlama ve karar alma süreçlerine katmaya olanak verecek olan "Kentsel Arkeolojik Karakter Bölgeleri"ni saptamak için geliştirdiği yöntemi İzmir'de uygulamıştır. (Bknz: Harita 17)

Haritadan görüleceği üzere Belge'nin zonlaması İzmir-Tarih proje alanından çok daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Fevzi Paşa Bulvarı'nın kuzeyindeki zon.6, zon.22, zon 23, zon 24, zon 25, zon 26, zon 27 ve güneyindeki, zon 14, zon 16 bizim ilgi alanımız dışında kalmaktadır. Harita 16' da verilen İzmir Büyükşehir Belediyesi alt bölgelemesinden farklı olarak Koruma Amaçlı İmar Planınının 1. Etabını oluşturan alan için de bir zonlama getirmektedir.

Belge, bu tabloyu hazırlarken yerleşme türlerini dört tip içinde toplamıştır. Bunları;

- 1) Varsayımsal olarak grid yerleşme düzeni,
- 2) Korunmuş geleneksel Osmanlı yerleşme düzeni,
- 3) 1922 sonrasında planlanmış erken Cumhuriyet yerleşme düzeni,
- 4) Modern yerleşme düzeni olarak tanımlanmıştır.

56 Burak Belge, "Urban Archaeological Issues and Resources in İzmir Historic City Centre: An Exploratory Case Study", Middle East Technical University, Ankara, Aralık 2005 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Harita 17: Kentsel Arkeolojik Karakter Bölgeleri
(Kaynak: Burak Belge, METU Journal of Faculty of Architecture, 2012, s: 344)

Bu alandaki binaları da toprak altındaki arkeolojik kaynaklara etkileri bakımında da dörde ayırmıştır. Bunlar;

- 1) Geleneksel konutlar (Bu konutların kendisi koruma konusudur, derin temeli yoksa yer altı arkeolojik kaynaklar üzerinde olumsuz etkisi bulunmamaktadır)
- 2) Erken Cumhuriyet dönemi binaları (Bu binaların tarihi ve mimarlık değerleri vardır. Modern inşaat metotlarıyla inşa edildiği için arkeolojik kaynaklara zarar vermiş olması muhtemeldir.)

3) Modern binalar (Çok katlıdır, bodrumları vardır. Arkeolojik kaynakları tahrip derecesi yüksektir.)

4) Gecekonduklar (Az katlı ve temeli olmayanların arkeolojik kaynaklar üzerinde tahrip edici etkisi sınırlıdır.) olarak sıralanmıştır.

Tarihsel alana ilişkin Harita 17'de verilen zonlamalara ilişkin açıklamalar, bu tanımlamalar kullanılarak Tablo 2'de verilmektedir.

İzmir-Tarih Proje Alanı üç tür bilginin bir araya getirilmesiyle aşağıda betimlenen 17 alt bölgeye ayrıldı. Bunlar aşağıdaki biçimde tanımlanmıştır.

Birinci alt bölge, Agora olacaktır. Bu alt bölge gerek Belediyenin gerek Belge'nin bölgelemede üst üste düşmektedir. Bu alt bölge yaklaşık olarak Namazgâh ve Kurtuluş mahallerinden oluşmaktadır. Bizans ve Osmanlı döneminde mezarlık olarak kullanılmıştır. Bu nedenle altı korunmuştur. Cumhuriyet döneminde arkeolojik kazılar başlamıştır. 165X200 m. Boyutlarında olan Roma dönemi devlet agorasının kuzeyinde bir bazilika binası bulunmaktadır. Bu bina büyük ölçüde gün yüzüne çıkarılmıştır. Batıdaki stoa'nın önemli bir kısmı da kazılmıştır. Doğu ve güney stoaları mevcut konutlar ve iş yerlerinin altındadır. İzmir Büyükşehir Belediyesi bu alanları istimlak ettikçe kazılar diğer alanlara yayılmaktadır. Agora meydanı, kuzey kapısı, bazilika binası, batı stoası, bouleuterion ve antik çarşıda kazı, restorasyon, arkeolojik temizlik ve çevre düzenleme çalışmaları sürmektedir. Kazı sırasında 5 metre kalınlığındaki bir arkeolojik katman ortaya çıkarılmaktadır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi İzmirliilerin kentin antik geçmişine ilişkin belleklerinin yeniden inşasında bu alt bölgeyi odak noktalarından biri olarak görmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin *Agora ve Çevresi Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planını tamamlayarak* 2005 yılında uygulamaya koyduğunu görmüştük. Bu plana dayanarak, Agora ve Çevresi Koruma-Geliştirme ve Yaşatma projesini hazırlayan Belediye; bu projenin ana sponsoru olarak işlevini yerine getirmekte ve plana ve kazıya uygun istimlakleri gerçekleştirmektedir. Projede öngörülen Agora Kazı Evi binası restore edilmiştir, Agora Müze Evi restore edilmektedir. Kazı alanı 810 m.'lik, özel tasarımlı, alanın şeffaflığını koruyan bir duvarla güvenlik altına alınmıştır. Bu uygulamalar sonrasında alanın "Agora Arkeoloji ve Tarih Parkı" haline getirilmesini amaçlamaktadır. Namazgâh ve Kurtuluş mahallelerini içeren bu bölgedeki Osmanlı yerleşme dokusunun Türk mimarlık stiline çizgilerini taşıyan konaklarının önemli bir kısmı ya yanmış ya da virane halindedir. İzmirlinin kentsel hafızasında kentin Roma dönemi yeniden inşa edilirken bu konakların da yeniden inşa edilmesi gerekecektir.

	BİNA TÜRÜ VE YERLEŞME DÜZENİNİN TANIMI	ARKEOLOJİK POTANSİYEL VE KARAKTER ZONU
Zon.1	Devlet Agorası Alanı	Gelişme Yasaklı Alan
Zon.18	Kadife Kale	
Zon.3	Korunmuş grid yerleşme düzeni üzerinde Geleneksel binalar	1.Derece Kentsel Arkeoloji Potansiyeli/ Koruma Zonu
Zon.5	Korunmuş 19.YY.geleneksel yerleşme düzeni üzerinde geleneksel binalar	
Zon.8	Korunmuş 19.YY.geleneksel yerleşme düzeni üzerinde geleneksel binalar	
Zon.13	Roma yoluna paralel teraslanmış zemin üzerinde geleneksel binalar	
Zon.7	Amorf grid yerleşme düzeni üzerinde, geleneksel binalar ve gecekondular	2.Derece Kentsel Arkeoloji Potansiyeli/ Araştırma Zonu
Zon.17	Gecekondular	
Zon.2	Korunmuş 19.YY.geleneksel yerleşme düzeni üzerinde karışık binalar	2.Derece Kentsel Arkeoloji Potansiyeli/ Kontrollü gelişme Zonu
Zon.4	Korunmuş grid yerleşme düzeni üzerinde, karışık binalar	
Zon.20	20.YY.geleneksel yerleşme düzeni üzerinde geleneksel binalar	
Zon.6	Erken Cumhuriyet yerleşme düzeni üzerinde Apartmanlar	3.Derece Kentsel Arkeoloji Potansiyeli/ sınırlı gelişme Zonu
Zon.10	Korunmuş 19.YY.geleneksel yerleşme düzeni üzerinde modern binalar	
Zon.15	Korunmuş 19.YY.geleneksel yerleşme düzeni üzerinde karışık binalar (Zeus Akraios Mabedi)	
Zon.19	Gecekondular	
Zon.21	Demiryolu zonu ile gecekondular arasında geçiş zonu	
Zon.25	Erken Cumhuriyet yerleşme düzeni üzerinde Apartmanlar	Reserve Alanlar
Zon.12	Bahribaba Parkı	
Zon.14	Cici Park	
Zon.22	Kültür Park	Tarihsel Koruma alanları/Toprak altı potansiyeli yok
Zon.9	Kemeraltı yayında (Korunmuş 19.YY.geleneksel yerleşme düzeni üzerinde geleneksel binalar)	
Zon.11	Konak ve Kordon tarihsel sit	
Zon.27	Korunmuş 19.YY.geleneksel yerleşme düzeni üzerinde Alsancak evleri	
Zon.23	Demiryolu zonunda Apartmanlar	Toprak altı potansiyel yok ya da Az
Zon.24	Sanayi zonu	
Zon.16	Modern yerleşme düzeninde apartmanlar	Toprak altı potansiyel yok/ Gelişme alanı
Zon.26	Erken Cumhuriyet yerleşme düzeni üzerinde Apartmanlar (dolgu alan)	

Tablo 2: Kentsel Arkeolojik Kentsel Bölgeleri
(Kaynak: Burak Belge, METU Journal of Faculty of Architecture, 2012/344)

Harita 18: Kemeraltı Yenileme Alanının Mahallelere Ayrılması
(Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi)

İkinci alt bölge, Havralar Bölgesi diye adlandırılabilir. Belge'nin çalışmasındaki 2. zona tekabül etmektedir. Güzelyurt ve Güneş mahallelerinden oluşmaktadır. Osmanlı döneminde Yahudi cemaatinin iş yerleri ile konut alanları arasında havraların toplandığı bir geçiş alanıydı. 1946 sonrasında bu işlevini kaybetmiştir. Cemaati kalmayan sinagoglar tehlike altındaki kültürel miras listesinde yer almaktadır. Bu alanda 6 m.'lik bir arkeolojik katman bulunmaktadır. 2. derece kentsel arkeolojik potansiyeli olan bir bölgedir. Korunmuş 19. yüzyıl geleneksel yerleşme düzeni vardır. Ama bölgede yükselmiş yapılar da bulunmaktadır. Bu yapıların bulunduğu yerlerde arkeolojik tahribatın gerçekleşmiş olması olasılığı yüksektir.

Bu alanda İkiçeşmelik Caddesi'ni Kemeraltı'na bağlayan Havra Sokağı (929 Nolu Sokak) çok özel bir çekiciliğe sahiptir. Proje alanında alışveriş yapmanın bir "deneyim" (experience) niteliği kazandığı özel bir yerdir. Kasapları, balıkçıları, manavları, turşucuları, peynircileri, kuru gıdacılarıyla günlük gereksinimlerinin karşılandığı bir yerdir.

Üçüncü alt bölge, Kemeraltı Caddesi ve Hanlar Bölgesidir. Belge'nin çalışmasının 9. zonudur. Anafartalar Caddesi'nin yayının içini kapsamaktadır. İzmir'in dolmuş olan iç limanına tekabül etmektedir. Günümüzdeki Konak Mahallesi'nin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Eski iç liman olması nedeniyle, olası batıklar ile farklı bir arkeolojik

potansiyel taşımaktadır.⁵⁷ 17. yüzyıldan gelen hanları, camileri ve 19. yüzyıl yerleşme yapısıyla korunması gereken bir alandır.

Dördüncü alt bölge, Fevzi Paşa Bulvarı bölgesi diye adlandırılabilir. Belge'nin çalışmasındaki 5.ve 4. zonun bir kısmından oluşmaktadır. Konak mahallesinin Fevzi Paşa Bulvarına bitişik kesimiyle Yenigün ve Hurşidiye mahallesinden oluşmaktadır. Bu bölgenin Fevzi Paşa Bulvarı kesimi yüksek yapılara dönüşürken altındaki arkeolojik kaynakları tahrip etmiştir. Bu alanda 2 m.'lik Osmanlı, 4m.'lik daha eski döneme ilişkin arkeolojik katmanlar bulunmaktadır. 2. derece kentsel arkeolojik potansiyeli vardır. Bu alanda Roma Hamamı ve kale duvarları kalıntıları olduğuna ilişkin emareler bulunmaktadır. Osmanlı döneminde bu alan Ermeni ve Türk Mahallesi arasında bir geçiş bölgesi oluşturmuştur. Fevzi Paşa Bulvarı'nın gerisindeki geleneksel binalar korunacaktır. Bu bölümlerde ticaret ve özellikle tekstile dayalı üretim ve ilgili servisler bulunmaktadır.

Beşinci alt bölge, Basmane Oteller Bölgesidir.⁵⁸ Bu alan Akıncı mahallesini oluşturmaktadır. Arkeolojik özellikleri dördüncü alt bölgenin aynıdır. 2. derece kentsel arkeolojik potansiyele sahiptir. Bu alan Büyükşehir Belediyesi'nin alt bölgelere ilişkin sınıflamasında ayrı bir bölge olarak gösterilmiştir. Bunun nedeni bu alanın özel bir koruma/kullanma projesi haline getirilmeye uygun olmasıdır. Burada eski İzmir konaklarından dönüştürülmüş oteller bulunmaktadır. Hem Basmane Gari'nin, hem de Fuarın karşısında ilk otogarın bulunduğu dönemde Basmane ucuz oteller için çok çekici bir yer olmuş. Otogarın Osman Kibar'ın başkanlığı döneminde kent merkezinden dışarı çıkarılmasıyla bu çekicilikte bir aşınma olmuştur.

Altıncı alt bölge, Kestelli Bölgesidir. Belge'nin çalışmasında 8. zona tekabül etmektedir. Kestelli ve Uğur mahallelerini içermektedir. Eski Yahudi mahallesidir. Yüksek meyillidir. 1. derece kentsel arkeolojik potansiyele sahiptir. Çok eğimli bir alandır. Buradaki Kestelli yokuşu İkiçeşmelik Caddesi'ni Kemeraltı Çarşısı'nın kalbine bağlamaktadır. Etrafında giyim toptancıları ve spotçular (ikinci el eşya alım satımı) yer almaktadır. Korunmuş 19. yüzyıl geleneksel yerleşme düzeni üzerinde geleneksel binalar bulunmaktadır. Levanten ve Türk mimarlığından esintiler taşıyan bu binalar İzmir'e özgü bir nitelik taşımaktadırlar. Korunmaları gerekmektedir. Günümüzde bu konutlar işyeri haline dönüşmüşlerdir.

Yedinci alt bölge, Konak Bölgesidir. Konak Mahallesi'nin Hükümet Konağı'ndan Milli Kütüphane'ye kadar uzanan bölümüyle Fevzipaşa Mahallesi'ni içermektedir. Belge'nin çalışmasında 10. zona tekabül etmektedir. 19. yüzyıldan sonra yönetim işleviyle ilgili yapıların yapıldığı bir yer olmuştur. Daha önce bir yapılanma geçirmemiştir. Belgenin sınıflamasında 3. derece kentsel arkeolojik potansiyeli olan bir alan olarak yer almıştır. Yapılmış olan modern yapıların arkeolojik potansiyeli yok ettiği düşünülmektedir. Bu nedenle inovasyona ve gelişmeye açık bir alan olarak düşünülmektedir.

57 Yrd. Doç. Dr. Burak Belge'nin görüşü doğrultusunda metne eklenmiştir.

58 5., 11. ve 12. bölgeler için Bknz: Orhan Beşikçi, Basmane, İzmir,29. Cilt, Heyamola Yayınevi, İstanbul, Mart 2011

Sekizinci alt bölge, Bahribaba Bölgesi olarak adlandırılabilir. Belge'nin çalışmasındaki 12. zona tekabül etmektedir. Yeşiltepe Mahallesi'ni kapsamaktadır. Osmanlı Yahudi cemaatine mezarlık olarak (maşatlık) olarak kullanılmıştır. Rahmi Bey'in valiliği döneminde parka çevrilmiştir. Harita.9'da görüleceği üzere kentsel sit alanı ve 2. derece arkeolojik sit alanı statüsündedir. Bölge kurulunca "kentsel arkeolojik rezerve alanı" olarak ilan edilmiştir. Değirmendağı'nın uzantısında arkeolojik kalıntıların olacağı düşünülmektedir.

Dokuzuncu alt bölge, Değirmendağı Bölgesi⁵⁹ diye adlandırılabilir. Belge'nin çalışmasındaki 15. zona tekabül etmektedir. Mecidiye, Güngör (bir kısmı), Çaha Bey ve Fatih mahallelerini kapsamaktadır. Kadifekale'den sonraki ikinci yüksek tepe olması kentin ilk dönemlerinde Zeus Akrarios Mabedini buraya çekmiştir. Çevresinde koruyucu duvarları bulunuyordu. Bu alanın konutlara açılması, Karataş ve Göztepe'nin geliştiği yıllarda olmuştu. 3. derece kentsel arkeolojik potansiyeli bulunmaktadır. Korunmuş 19. yüzyıl geleneksel yerleşme düzeni üzerinde karışık binalardan oluşmaktadır.

Onuncu alt bölgeyi Altınyol-Damlacık bölgesi diye adlandırabiliriz. Bu alt bölge Belge'nin çalışmasındaki 13. zona tekabül etmektedir. Sümer, Odunkapı, Namık Kemal, Şehit Nedim Tugatay, Bozkurt, Tan, Mescit, Kahraman Türkyılmaz ve Yıldız Mahallelerinden oluşmaktadır. Bu bölgeyi Cici Park'tan Eşrefpaşa Caddesi ayırmaktadır. Cici Park Koruma Bölge Kurulu tarafından kentsel arkeolojik rezerve alan olarak ayrılmıştır. Cici Park Altınyol'la (Via Dora)⁶⁰ birlikte Agora'da olduğu gibi kentin tarihsel sürekliliğinin kurulabileceği özel yerlerden biridir. 2007 yılında Bakanlar Kurulunca alınan yenileme alanı kararı kapsamı dışında bırakılması bir hata olmuştur, düzeltilmelidir. Roma yolunun nasıl sergilenmesi gerektiği de bir mikro tasarım problemi olarak ele alınmalıdır. Bölgede yeraltı kültür katmanları yüzeye çok yakındır. 0,8-1,8 metre arasında Osmanlı ve Bizans, 1,8 metre derinlikten sonra ise Roma izlerinin yer aldığı bilinmektedir.⁶¹ Bu özellikleriyle, kentsel arkeolojik çalışmalar özelinde önem taşıyan bu alt bölge 1. derece kentsel arkeolojik potansiyeli olan bir koruma zonu olarak değerlendirilmelidir. Damlacıkta Roma yoluna paralel teraslanmış zemin üzerinde geleneksel binalar yer almaktadır.

On birinci alt bölge, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce saptanan Anafartalar Caddesi'nin son bölümüne ilişkin banttır. Anafartalar Caddesi'nin Gazi Osman Paşa Bulvarı'yla Basmane Garı arasındaki bölümünü oluşturmaktadır. Hatuniye Camisi, Dönertaş Sebili ve Altınpark'tan geçmektedir. Bu yolun Hatuniye Camisi ile Altınpark arası Tilkilik diye adlandırılır.⁶² Yolun güzergahı 2. derece kentsel arkeolojik potansiyeli olan alan olarak

59 Bu bölge için Bknz: İhsan Bayram, *Değirmendağı: İzmir*, 20, Heyamola Yayınları, İstanbul, 2011 Mart

60 Bu yol Üç Yoldan Kuşadası-Efes'e, Üç Kuyulardan Urla'ya (Klozameniai'ye) gitmektedir.

61 Yrd. Doç. Dr. Burak Belge'nin görüşü doğrultusunda metne eklenmiştir.

62 Duygu Özsüphanadağ Yayman, *Memleket Kolay Terkedilmiyor: Tilkilik*, İzmir, 8, Heyamola Yayınları, İstanbul, Mart 2011. Tilkilik sözcüğü Anafartalar Caddesinin bir bölümünü adlandırmak için kullanıldığı gibi, daha geniş bir anlamda bir semti adlandırmak için de kullanılmaktadır. Bu semtin kalbini Hatuniye Camisi, Dönertaş Sebili ve Kahvenin oluşturduğu meydan teşkil etmektedir. Bu meydanın çevresindeki Akıncı (Beşinci alt bölge), Altınordu (on üçüncü alt bölgenin parçası) ve Faikpaşa (On ikinci alt bölgenin bir bölümü) mahallelerinin genellikle Tilkilik semtini oluşturduğu kabul edilmektedir.

sınıflandırılmıştır. Bu bandın canlılığı korunarak, kültürel mirasına sahip çıkılmak istenilmektedir.

On ikinci alt bölge, Aziz Vukolos Kilisesi ve çevresidir. Belgenin çalışmasında 21. zona tekabül etmektedir. Etiler Mahallesi'nin demiryolunun güneyindeki bölümüyle Faik Paşa Mahallesi'nden oluşmaktadır. Bu alan gecekondularla bölgeleriyle modern yapılar arasında bir geçiş alanı oluşturmaktadır. Bu alandaki demiryolu ve modern yapıların arkeolojik kaynakların tahrip olmasına yol açtığı tahmin edilmektedir. 3. derece kentsel arkeolojik potansiyeli olduğu saptanması yapılmıştır. Bu alanda Altınpark'ta kale dışında gelişen konutlara ilişkin kalıntılar bulunmuştur. Aziz Vukolos Kilisesi Büyükşehir Belediyesi'nce restore edilmiştir ve çevresinde de uygulamalar yapılmaktadır.

On üçüncü alt bölge, Agora çevresindeki birinci halka konut dokusudur. Tuzcu, Ülkü, Sakarya, Yeni, Pazaryeri ve Altınordu mahallelerinden oluşmaktadır. Belge'nin çalışmasındaki 3. zona tekabül etmektedir. Bu alanda kentin kuruluşundan beri yerleşme olmuştur. Bu nedenle İzmir tarihinin sürekliliğinin kurulabileceği bir alandır. Üzerinde alçak katlı geleneksel binalar bulunduğu için arkeolojik kaynak tahrip olmamıştır. 1. derece kentsel arkeolojik potansiyele sahiptir. Yerleşme düzenindeki geleneksel binalar korunacaktır.

On dördüncü alt bölge, Agora çevresindeki ikinci halka konut dokusudur. Bu halka yaklaşık olarak Belge'nin 7. ve 17. zonlarına tekabül etmektedir. Aziziye Mahallesi'nin Antik Stadyum kesimi, Altay Mahallesi, Ali Reis Mahallesi ve Kubilay Mahallesi'nin Antik Tiyatro dışındaki kesimlerinden oluşmaktadır. Ali Reis Mahallesi adını bir tulumbacıdan almaktadır. İzmir'in en eski yangın kulesi buradadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Giritliler, Boşnaklar ve Arnavutlar yaşamışlardır. Onların terk etmesi üzerine Konyalılar yerleşmiştir. Şimdi Mardinliler bulunmaktadır. Bir tür konaklama yeridir. Palazlanan gitmektedir.⁶³ Buradaki yoksul kalabalık evlerinin yaşamı sokakla iç içedir. Altay Mahallesi'ndeki gecekondular heyelan tehlikesine maruz olduğu için temizlenmişlerdir. 2. derece kentsel arkeolojik potansiyele sahiptirler. Üzerindeki bina stoku arkeolojik kaynakları tahrip edecek nitelikte değildir.

On beşinci alt bölge İzmir Büyükşehir Belediyesinin alt bölgelere ayırmasındaki 5 numaralı bölgedir. Kadifekale'nin kuzey yamaçlarındaki gecekonduların bir parçasıdır. Mirali Mahallesi ile Kubilay ve Kadifekale mahallelerinin bölümlerinden oluşmaktadır. Bu alandaki gecekonduların arkeolojik kaynakları tahrip etmediği kestirilebilir. Bu alanda kentin su bağlantılarına ilişkin kalıntıların bulunabileceği tahmin edilmektedir. 3. derece kentsel arkeolojik potansiyele sahiptir.

On altıncı alt bölge, Kadifekale-Antik Tiyatro Bölgesidir. Kadifekale kuruluşundan beri kentin akropolisidir.⁶⁴ Rakımı 185 m.'dir. Silüeti bir arkeolojik kaynak niteliğindedir. İzmir

63 Saadet Erciyas, A.g.e., s: 49-52

64 Bu konuda Bknz: Şadan Gökavah, *İzmir'in Tacı Kadifekale*, İzmirim, 34.Cilt, Heyamola Yayınları, İstanbul, 2011 Mart

Büyükşehir Belediyesi'nin bu alan için hazırladığı 1/1000 ölçekli *Kadifekale-Tiyatro ve Çevresi Koruma Amaçlı İmar Planının* 2008 yılında uygulamaya konulduğunu daha önce belirtmiştik. Bu alan temelde Kadifekale ve Kubilay Mahallesi'ni kapsamaktadır. Belge'nin çalışmasında 18. zon ile 7. zonun bir kısmını içermektedir. Bu alan 1. ve 2. derece arkeolojik sit ilan edilmiştir. Belge'nin sınıflamasında bu alan aynen Agora bölgesi gibi gelişme yasaklı alan olarak nitelenmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi burada bir arkeoloji ve tarih parkı oluşturmaya çalışmaktadır. Tiyatronun 1922 yılında yapılmış bir restitüsyon çalışması bulunmaktadır. Bu alanın istimlaki tamamlanıp arkeolojik kazılara başlanma aşamasına gelinmiştir. Tiyatronun rekonstrüksiyonu gerçekleştirilebilecektir. Kadifekale'de restorasyon çalışmalarına başlanmıştır.

On yedinci alt bölge, Kadifekale'nin güney yamacındaki heyelan alanıdır. İdariye Mahallesiyle, 19 Mayıs, Vezirağa, Yeşildere, Kosova, Hasan Özdemir, 1.Kadriye mahallelerinin heyelana maruz kısımlarından oluşmaktadır. Daha önceki bölümlerde sözünü ettiğimiz üzere bu alandaki gecekondü yıkımları 2007'de başlamış burada yaşayan nüfus Uzundere'de inşa edilmiş apartmanlara nakledilmiştir. Temizlenen alan ağaçlandırılmıştır.

Bu bölümde tanımlanan İzmir-Tarih Projesi'nin 17 alt bölgesi Harita 19'da gösterilmiştir.

İzmir-Tarih Projesi için Tasarım Stratejisi Raporu'nun ilk taslağı hazırlandıktan sonra 14 Aralık 2013'da yapılan ikinci büyük katılımlı toplantıda tartışmaya açıldığında alt proje alanlarının tanımlanması konusunda iki önemli eleştiri getirilmiştir. Bunlardan birincisi alt proje alanı olarak 11. bölge olarak tanımlanan Anafartalar Caddesi'nin son bölümünde olduğu gibi iki caddenin daha proje alanı olarak eklenmesi biçiminde ortaya çıkmıştır. Bu önerilere katılarak bu 17 bölgeye iki bölge daha eklenilecektir.

On sekizinci alt bölge: İkiçeşmelik ve Eşrefpaşa Caddesi çevresindeki ince yerleşme bandından oluşmaktadır. Bu bant, 1, 2, 4, 6, 10 ve 13 no'lu alt bölgelerden geçtiğinden arkeolojik varlık bakımından bu alt bölgelerin özelliklerini taşımaktadır.

On dokuzuncu alt bölge: Konaktan başlayan Anafartalar Caddesi'nin iki yanındaki ince yerleşme bandından oluşmaktadır. Bu bant 2, 3, 4, 6 ve 7'nci alt bölgelerden geçtiğinden arkeolojik varlık bakımından bu alt bölgelerin özelliklerini taşımaktadır.

14 Aralık toplantısının getirdiği ikinci önemli eleştiri 19 alt proje sayısının çokluğu olmuştur. Alt projelerin çalışılmasına geçildiğinde bu 19 alt proje arasında gruplaşmalara gidilmesinin çalışma kolaylığı sağlayacağı üzerinde durulmuştur. Projelerin geliştirilmesi sırasında örgütlenme biçimine bağlı olarak bu öneri göz önünde tutulacaktır. Coğrafi olarak tanımlanmış olan 19 alt bölgede yapılacak gruplandırma, alt bölgeler arasında fonksiyonlar açısından benzer nitelik taşıyanlar arasında yapılabilir. Her gruba ve/veya alt bölgeye ayrı ayrı fonksiyonlar tanımlanmalıdır. Bir bölgede birden fazla fonksiyon bulunabilir veya aynı fonksiyon birden fazla bölgede tanımlanabilir. Bölgede zaten var olan veya yeni oluşturulacak olan bu fonksiyonlar esasen iki ana başlıkta düşünülmesi ve bu başlıkların alt kalemleri tespit edilmelidir. Bunlar;

Harita 19: Proje Alanı Alt Bölge Ayrımı

Sosyal ve Kültürel Fonksiyonlar: Kültür ve sanat alanları, eğitim kurumları, konut, tarihi alanlar, müzeler, havralar;

Ticari Fonksiyonlar: Ticaret alanları, küçük imalathaneler, oteller, eğlence mekânları (meyhane, bar), turistik bina ve alanlar, el sanatları ve sanat atölyeleri, yemek mekânları (cafe, restaurant, lokanta).⁶⁵

65 Prof. Dr. Funda Barbaros'un görüşü doğrultusunda metne eklenmiştir.

Yeni bölgeleme Harita 20'de verilmiştir. Bu alt bölgelerin içerdiği mahalleler listesi Ek.1'de, alt bölgelerin hava fotoğrafları ise Ek.2'de verilmektedir.

Harita 20: İzmir-Tarih Projesi alt çalışma alanları
(Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi
Tarihsel Çevre ve Kültür Varlıkları Şb. Md.)

İzmir-Tarih Projesi Alanında Çöküntü Bölgelerinin Oluşum Süreçleri

İzmir-Tarih proje alanının nasıl bir statü kazanma süreci geçirdiğini ve bu alanda nasıl bir alt bölgeleşme farklılaşması bulunduğunu gördük. Bu alandaki temel sorun önemli ölçüde çöküntü alanlarının oluşmuş olmasıdır. Bu alanın canlandırılabilmesi için öneriler yapabilmek için çöküntü sürecinin gerisindeki mekanizmaların iyi tanınması gerekmektedir. Buradaki çözümleme proje alanında çöküntü oluşumunun genel mekanizmasını ortaya koyacaktır. Ama bu mekanizmanın hangi alt bölgelerde etkili olarak, hangi çöküntü alanlarını yarattığı alt bölge çalışmaları sırasında ayrıntılı olarak belirlenecektir.

1950'li yıllara kadar İzmir'de MİA'daki iş alanları ve yakın çevresindeki konut alanları arasında belli bir denge bulunmaktaydı. MİA'da işi bulunanların önemli bir kısmı yakın çevresindeki konutlarda yaşamaktaydı. Bu denge konutların belli bir düzeyde bakımını gerçekleştirmekte ve bu alanlarda gece nüfusunun varlığını ve alanın güvenli olmasını sağlamaktaydı. Bu denge iki taraflı olarak bozulabilmektedir. Konutlarda yaşayanların değişik nedenlerle konut alanlarını terketme eğilimi göstermesi, ya da MİA'da belli bir kümelenme içinde bulunan iş türlerinin değişik nedenlerle toplu olarak MİA dışına çıkma durumunda kalması sonucu, kurulan denge bozulmakta, çöküş dinamiği işlemeye başlamaktadır. Boşalan alanlara yeni gelen işler (faaliyetler) ve sakinler bu alanın eski niteliklerini yeniden üretecek niteliklere sahip olmayınca bu alanda tahribat ortaya çıkmaktadır. Bu süreç boşalan yerleri doldurmak için gelenlerin daha alt katmanlardan seçilmesini sağlayan bir süzgeç (fitler-down) gibi çalışmaktadır. Bir bölgede alt katmanlardan gelenler belli bir eşiği aşınca çözülme birden hız kazanmaktadır. Bu alanlara yeni gelenlerin çoğunluğu bu alanlarda kiracı olarak yaşamaktadırlar. Kiracıların hâkimiyeti bir yandan buradaki el değiştirmeleri ve fiziki çöküşü hızlandırmaktadır. Bu el değiştirme süreçlerinin hızlanması burada yaşayanların kendi aralarındaki dayanışma ilişkilerini çözmekte ve bu mekânların sınıf altı ilişkilerin, dışlanmışların mekânı haline gelmesini sağlamaktadır.

İzmir-Tarih proje alanında⁶⁶ bu tür bir dinamiğin başlangıcını 1946 yılında İsrail göçü dolayısıyla Yahudilerin MİA çevresindeki konut alanlarını boşaltmasına kadar geriye götürmek olanaklıdır. Boşaltılan bu alana küçük imalat birimleri yerleşmiş, böylece o bölgenin gece kullanımı sona ermiştir. Dengenin ikinci ucundaki bozulmada İkinci Dünya Savaşı sonrasında kentin nüfusunun artması dolayısıyla üretici sayısındaki artış dolayısıyla ortaya çıkmıştır. Artan küçük üreticiler MİA çevresindeki konut alanlarına yayılmaya (invasion) başlamıştır. Bu yayılmanın bir başka sonucu da daha önce anlattığımız üzere Kadifekale'nin etekleriyle geleneksel kent konut dokusu arasında gecekondulaşmanın gerçekleşmesi olmuştur.

66 Proje alanında tanımladığımız 13. ve 16. alt bölgelerde yaşanan geçiş süreci için Bknz: E.İpek Özbek Sönmez, *Yapısal Dönüşümler Sürecinde Toplumsal Dışlanmışlığın Oluşumu: İzmir Tarihi Kent Merkezi Geçiş Örneği*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2001 (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

Ruşen Keleş'in saptamasına göre; 1970 yılında bile proje alanındaki Namık Kemal, Tuzcu, Yeni ve Yıldız mahalleleri İzmir'in yüksek gelirli mahalleleri arasında bulunuyordu. Altınordu ve Ülkü mahalleleri de ikinci sırada yer alıyordu.

1970'lerde buradaki konut alanlarında yaşayan orta ve yüksek gelirli haneler buradaki konutlarını terk ederek kentin yeni gelişen konut bölgelerine gitmeye başlamıştır. Boşalan konutların yerine imalathaneler gelişmiştir. Ülker Seymen; 1972-1982 arasında bu bölümdaki kullanım değişikliklerini saptamıştır.⁶⁷ Bu dönemde proje alanında konut, otel ve toptancı kullanım işlevlerinde azalma olmuş, imalathane ve perakende ticarete artış gerçekleşmiştir.

Daha önce üzerinde durduğumuz üzere kentin büyük parçaların inşasıyla büyümeye başladığı 1980 sonrasında MİA'yı birlikte terk eden kümelenmiş faaliyet gruplarının sayısı artmıştır. Kunduracıların 1998 yılında Işıkkent'te organize sanayi bölgesine taşınmalarını tamamlamış olmaları MİA'da önemli bir boşluk yaratmıştır. Kunduracılar yalnız işyerlerini değil yakın çevrelerinde bulunan konutlarını da boşaltmışlardır. Çöküntü alanının oluşmasına iki yönlü katkı yapmışlardır.⁶⁸

MİA'ya bitişik olan konut alanlarında yaşanan çöküntü alanlarına geçişin nasıl yaşandığı onuncu alt bölge olan Altınyol-Damlacık bölgesinde gözlenebilmektedir.⁶⁹

Bu bölgede bulunan 1.156 konutun 255'si tescillidir. Bu alt bölge, değişme süreci içinde bir kiracılar alanı haline gelmiştir. Burada yaşayanların % 73'ü kiralar ucuz olduğu için bu alanı seçmişlerdir. Bu grup çok hareketlidir. Burada yaşayanların % 65'inin alt bölgede kalış süresi beş yıldan azdır. Binaların % 83'ü kötü durumdadır. Binaların ancak % 1'i restore edilmiştir, % 5.6'sı virane durumdadır. 681 konuttan 120'si boştur. Bu alt bölgedeki parsellerden % 49'u boştur, % 46'sında ise bina bulunmaktadır.

MİA'nın gelişme dinamiğine bağlı olarak eski kent dokusunun üstündeki kotlarda ortaya çıkan gecekondu alanlarında İzmir'e olan göçün kaynaklarında olan değişmelere göre nitelik değişimi yaşanmıştır. Bu bakımdan 16. ve 17. alt bölgede yaşananlar sürecin ne yönde gelişebileceği konusunda bize bilgi vermiştir. Kadifekale çevresindeki bu alana Mübadele sonrasında Girit'ten gelen Müslümanlar yerleştirilmiştir. Buraya yerleşenler tarım yapmışlar, ürettikleri kale baklası ve kale marulıyla tanınır hale gelmişlerdir. 1950 sonrasında burası hisseli parseller oluşturularak gecekondulaşmaya açılmıştır. 1965'li yıllarda buraya alt yapı getirilmiştir. İlk kademede buraya yerleşenler Konyalı, Erzurumlu ve Tokatlılar olmuştur. 1978 depreminden/kaymasından sonra bu sakinler Balçova, Bozyaka ve Eşrefpaşa'ya taşınmışlardır. 1980 sonrasında Kadifekale'deki konutlara Güneydoğu Anadolu'dan gelen göç yerleşmeye başlamıştır. Zaman içinde bu bölgede Mardinliler kahir

67 B. Ülker Seymen, *Mekan Organizasyonu Bilimlerinde Bilgi Kuramsal Açınımlar*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1988 (Yayınlanmamış Doktora Derecesi)

68 E.İpek Özbek Sönmez, A.g.e., s: 200

69 Bu konuda Bknz: Emre Günday, *Urban Decline and Low Demand Housing Case Study: Damlacık (Izmir) District*, Izmir Institute of Technology, Izmir, Mart 2009 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

bir ekseriyet kazanmışlar ve midyecilikte uzmanlaşmışlardır⁷⁰. Diğer gecekondular mahallelerine göre daha büyük aileler yaşamaya başlamıştır. Aynı zamanda bu bölgedeki siyasal kimlik homojenleşmesiyle birlikte de bir tür gettolaşma, dışa kapanma süreci işlemeye başlamıştır⁷¹. Bu alanın afete maruz bir bölge ilan edilmesi sonrasında kentsel dönüşüme tabi tutularak boşaltılmasının öyküsünü daha önce görmüştük.

İzmir-Tarih Proje Alanındaki Roma Dönemi İzmir'i İçin Bilgiler

İzmir'de bulunan çok zengin arkeolojik kültür mirasının korunması ve yönetimi için temel koşul olan bilimsel veritabanı oluşturulmasında⁷² en güvenilir verileri, 20. yüzyıl başından beri farklı arkeoloji ekipleri tarafından ele alınmış ve halen Yard. Doç. Dr. Akın Ersoy başkanlığında yürütülmekte olan Namazgâh bölgesindeki Agora ve çevresindeki kazılara ilişkin yayımlar sağlamaktadır.⁷³ Ayrıca, 1922 yılında hazırlandığı bilinen antik Tiyatro'nun restitüsyon çalışması, Antik Smyrna'nın yerleşim ve topoğrafyasına ilişkin olarak Hasluck, Naumann, Müller-Wiener⁷⁴ ve en son olarak Kılıç-Gülbay'ın çalışmaları⁷⁵ birincil kaynakları değerlendirmeleri bakımından önemlidir. Buna göre, İzmir'de Antik Smyrna sınırları kapsamında yapılmış tüm bilimsel arkeolojik kazı ve araştırma çalışmaları, sondaj raporları, kısacası yayın taraması ile bilinen tüm verileri belirlenecek kartografik bir altlık üzerine ortak bir koordinat sistemine göre girilmesi halinde veri tabanı hazırlanmaya başlayacaktır. Bu başlangıç İzmir Arkeoloji Müzesi'nin son yıllardaki sondaj raporlarında yer alan veriler de –kontrol edilmesi koşulu ile- eklenerek geliştirilecektir. Kentsel arkeolojinin ikincil veri kaynakları olarak eski haritalardan yararlanılması gerekecektir.⁷⁶

İzmir için böyle bir veri tabanı henüz geliştirilmemektedir. İzmir-Tarih Projesi için geliştirilmesine çalışılacaktır. Bu gelişme oluncaya kadar yararlanılmak üzere bu rapor için Harita 20 hazırlanmıştır.

İzmir-Tarih Projesi'nin geliştirilmesinde yararlanılabilecek en önemli arkeolojik kaynağın Roma döneminden gelen kalıntılar olduğu söylenilebilir. Bu kalıntılar bir yandan İzmirililerin kentin tarihine ilişkin görsel hafızasının kurulmasında çok etkili olabilecek niteliklere

70 Midyeciliğin günde 10.000 midye dolması üreten bir iş alanı haline gelmesinin öyküsü için Bknz: Ümit Otan, *Derya Kuzuları Gurbette*. Konak, İzmir.37, Heyamola Yayınları, İstanbul, Mart 2011, s: 52-56

71 İhsan Çetin, A.g.e.,s: 144-148

72 Bu paragraftaki bilgiler Numan Tuna tarafından hazırlanan "İzmir-Tarih Projesi kapsamında kentsel arkeoloji nasıl ele alınmalıdır?" başlıklı nottan alınmıştır.

73 R. Naumann, S. Kantar, "Die Agora von Smyrna", *Istanbul Forschungen* 17 (1950), 69-114; A.Ersoy, "Agora d'İzmir Tavaux 2007", *Anatolia Antiqua* xvi (2008), s: 345-353

74 Wolfgang Müller-Wiener, "Die Stadtbefestigungen von Izmir, Sigacik und Çandarli: Bemerkungen zur mittelalterlichen Topographie des nördlichen Ionien", *Istanbul Mitteilungen* 12 (1962), 59-114; F.W. Hasluck, "The Tomb of St Polycarp and the Topography of Ancient Smyrna", *The Annual of the British School at Athens* 20 (1913/14), s: 80-93

75 M. Kılıç, O. Gülbay, "The Değirmen-tepe Temple at Smyrna", *TÜBA-AR* 13 (2010), s: 107-120; 80-93

76 Thomas Graves 1836-37; Luigi Storari 1854-56; Georgiades 1885; the Water Distribution 1897, Milli Savunma Bakanlığı 1925; Emin Canpolat 1950; L. Storari: Guide du voyageur à Smyrne ou aperçu historique, topographique et archéologique accompagné du plan plan de cette ville, Paris 1857

sahiptir, öte yandan bu hafızanın Akdeniz’le ilişkilendirilmesini kolaylaştıracaktır. Bu nedenle Harita 21’de Roma dönemine ilişkin bilinen kalıntılar yanı sıra Roma kentindeki muhtemel konut alanları taramalarla gösterilmektedir. Bu bilgilerin alanın arkeolojik potansiyelinin daha somut olarak kavranmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Harita 21 : Roma Dönemi İzmir'inin Arkeolojik Kaynakları ve Muhtemel Konut Alanları
(Kaynak: Yard. Doç. Dr. Akın Ersoy, Antik Smyrna Kazı Başkanı)

IV. İzmir-Tarih Projesi Alanının Korunması ve Geliştirilmesi için Strateji Önerisi

Bu bölüme kadar İzmir'in tarihle ilişkisini güçlendirme projesinin kapsadığı alanın tarihsel ve mekânsal bağlamını çözümledik, bu alanda işleyen sosyo-mekânsal süreçleri değişik ölçeklerde çözümledik. Sıra bu projenin gerçekleştirmeye çalıştığı amaçların netleştirilmesine ve bu amaçları gerçekleştirmek için hangi stratejik adımların atılmasının saptanmasına geldi.

Amaçlar

Birinci amacımız İzmir'in tarihle ilişkisini güçlendirmektir. Bu **İzmirliilerin kentleriyle ilişkili belleklerinin geliştirilmesi ve yeniden inşa edilmesi**⁷⁷ suretiyle yapılacaktır. Bu bakımdan en önemli kaynak, bu yazının üçüncü bölümünde belirlediğimiz proje alanındaki arkeolojik kaynaklar ve yapı stokudur. Bu kaynaklar ve yapı stoku, İzmirliilerin tarihe ilişkin belleklerinin oluşmasında görsel çıkış noktaları oluşturacaktır. İzmirliilerin kentin tarihiyle görsel ilişki kurmakta yararlanabileceği değişik olanaklar bulunmaktadır. Yeşilova'da M.Ö. 7000'lere, Bayraklı-Smyrna'da M.Ö. 3000'lere ilişkin görsel bellek oluşturma olanağı vardır. Ama bu çalışmada bizi sadece proje alanımızın referansları ilgilendirmektedir.

Proje alanında Kadifekale alt bölgesi M.Ö. 330'da kentin kuruluşuna ve Helenistik dönemine (MÖ 323-123) ilişkin bir görsel bellek referansı oluşturmaktadır. Helenistik kentten bugünkü kent dokusunda başka belirgin bir referans kalmamıştır.⁷⁸ Ama proje alanı temelde Roma dönemi İzmir'inin görsel belleğinin oluşmasını sağlayacak zengin kaynaklara sahiptir. Bu bağlamda Agora, Tiyatro, Stadyum, Altınyol sayılabilir. Bunlara Altınpark örneğinde olduğu gibi yeni alanların eklenmesi de sürmektedir. Bu referanslar zaman içinde artacaktır. Roma döneminden böyle zengin arkeolojik kaynakların kalmış olması, İzmir'in tarihsel hafızasının bir Akdeniz kenti olarak kurulması açısından da ayrıca önem taşımaktadır.

İzmir'in M.S. 395-13 yüzyıl arasında yaşadığı uzun bir Bizans dönemi bulunmaktadır. Kent Bizans dini hiyerarşisinde önemli bir yer tutuyordu, İzmir Bizans deniz üssü haline gelmişti. Önemli yapı etkinliklerine sahne olmuştu. Bu dönemde Kadifekale tamir ettirilmişti. Ama bu dönemden, günümüze Kadifekale dışında görsel referans oluşturacak bir kalıntı kalmamıştır.⁷⁹ Proje alanının görsel belleğimize sundukları, birden 17. yüzyıl Osmanlı dönemine ve sonrasına sıçramaktadır. Hanlar bölgesi ve Kemeraltı bölgesindeki Camiler bize bu döneme ilişkin görsel referanslar sağlamaktadır. Bundan sonrasını oluşturan 19. yüzyıl ve erken Cumhuriyet dönemine ilişkin görsel referansları ise konut dokusu ve kamu hizmet binaları getirmektedir. 1922'de İzmir'in geçirdiği 260.ha.'lık büyük yangın 19. yüzyılın ikinci yarısındaki bu dönemin zengin yaşamına ilişkin görsel referansların kaybolmasına neden olmuştur. Bir anlamda yangın dolayısıyla İzmir, 19. yüzyılın çok dinli/etnikli tarihinin görsel referanslarını yok etmiş bulunmaktadır. Oysa proje alanımız yangın dışı alanda kaldığı için

77 Katılımcılardan gelen yorumların bir kısmında "inşa" sözcüğünün tepeden aşağıya bir sürecin işletileceği çağrışımı yaptığı anlaşılmaktadır. Burada kastedilen dıştan konulan bir hedefe göre bellek inşası değildir. Burada söz konusu olan mevcut tarih bilgisiyle yetinmeyerek derinleştirilen tarih bilgisiyle, kentinin tarihiyle ilişkisinin artırılmasıyla ortaya çıkacak bir oluşumdur.

78 Doğan Kuban, A.g.e., s:58

79 Doğan Kuban, A.g.e., s: 64

İzmir'in çok dinli/etnikli yapısına ilişkin Musevi cemaatinden kalan sinagoglar ve kortejolarla⁸⁰ atıf yaparak, böyle bir belleğin inşasına katkıda bulunmaktadır.

İkinci amacımız İzmir'in sanayi toplumun tek merkezli kentinden, bilgi toplumunun çok merkezli kent bölgesine geçiş yaşanırken **proje alanında ortaya çıkan çöküntü alanlarının oluşumuna mani olmak ve oluşumu tersine çevirmektir.** Daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak gördüğümüz üzere; proje alanında daha önce bulunan işlevler dışa çıkmakta, burayı terk eden göreliler olarak daha yüksek gelirli gruplar, iş yerlerinin yakınındaki konutlarını boşaltmakta, bu konutlar ya atölyelere dönüşmekte ya da dönüşüm sürecinde daha alt sosyal tabakalardan kiracıların eline geçmekte, bu mahallelerde dayanışma ilişkileri gelişmemekte, bu mahallelerdeki binalar hızla kalite kaybetmekte ve tahrip olmaktadır. Bu alanlarda sunulan hizmetlerin çeşitliliği azalmakta, homojenleşerek düşük gelirliyle dönük hale gelmektedir. Buraya gelen göçün seçiciliği dolayısıyla, bazı bölümler dışa kapanmakta ve gettolaşmaktadır.

Eğer amacımız sadece bu alanın çöküntü alanı olma sürecini tersine çevirmek olsaydı sorunun çözümü kolay olurdu. Bir anlamda 1984 yılı imar planında olduğu gibi özel yatırımcılar eliyle yenilenmeye olanak veren bir plan hazırlanabilirdi. Çok merkezi konuma sahip bu alan şimdiye kadar önemli ölçüde dönüşmüş olurdu. Ama aynı zamanda tarihsel mirasın tahribatı da birlikte gerçekleşmiş olurdu. **Bizim problemimizin zorluğu, canlandırma ve koruma hedeflerinin her ikisini birden gerçekleştirmeye çalışmaktan doğmaktadır.** Bu amaçla proje alanında farklı niteliklerde sit alanının ilan edilmiş olması ve koruma amaçlı koruma planlarının hazırlanmış bulunması, bu tür canlandırma süreçlerinin gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır.

Stratejik Yönelimler

Bu alandaki tarihsel kültürel değerlerin korunması konusunda İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Konak belediyesi ile diğer ilgi duyan kuruluşlar duyarlılık göstererek koruma amaçlı imar planları hazırlamışlar ve **Ek.3 listesinde** gördüğümüz belli noktalarda restorasyon ve yeniden kullanma girişimlerinde bulunarak uygulama projeleri hazırlamışlar ve projelerini gerçekleştirmişler ya da gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Kuşkusuz bu çalışmalar değerlidir. İzmir'de bu konuda belli bir farkındalığın gelişmesine önemli ölçüde katkıları olmuştur. Ama sadece koruma paradigmasına dayanan belli sayıda aktörlerin uygulamalarıyla sınırlı kalan bu uygulamalar, proje alanında çöküntü sürecini geriletecek,

80 Aile evleri, İspanyolcada kortejo, kalabalık Yahudi ailelerinin birlikte barındığı binalar, hem mahremiyeti hem de birlikte bulunmayı sağlıyor. İç avluya dönük, dışa kapalı bir yaşam kuruyor. 1900'lara doğru Yahudi toplumunda modernleşme başlayınca hali vakti yerinde olan Yahudiler Karataş-Karantina arasında yaşamaya başlayınca aile evleri düşük gelirli Yahudi ailelerinin konutu haline geldi. 1967 yılında yapılan bir çalışmada Karataş, Tepecik, İkiçeşmelik, Keçeciler ve Tilkilik'te 220 kortejo tespit edilmiştir.

tersine çevirecek bir yaygınlık kazanamamaktadır. **Daha etkili bir stratejiye gereksinme duyulmaktadır.**

Bu alanın canlandırılabilmesi için, yukarı doğru seçici (filter-up) bir sürecin, proje alanının en azından bir bölümünde, başlatılmasının gerektiği söylenebilir. **Bunun için de burayı terk eden prestijli faaliyetlerin yerini, başka prestijli faaliyetlerin alması gerekir.** Bu alanın düşük gelirli için kapalı bir yer haline gelmekten çıkarılabilmesi, burada yer alacak yeni faaliyetlerin bu alanda yaşama talebi yaratabilecek, kent içinden kent dışından değişik grupların buraya gelmesi için sürekli talep doğurabilecek, bu talebi çeşitlendirebilecek bir nitelikte olması gerekir. Bir alanın **canlandırılmasını buraya gelip gitme talebinin artırılması** diye de okumak gerekir.

İzmir-Tarih Projesi'ne ilişkin katılımcı müzakere süreci içinde **böyle bir stratejik faaliyetin turizm olabileceği konusunda geniş bir oйдаşma olduğu gözlenmiştir.** İTO, İZKA İzmir-Tarih Projesi'nden bağımsız olarak, salt İzmir'in ekonomik kalkınması açısından turizmin geliştirilmesini gündemlerine almış bulunmaktadırlar. Bilindiği üzere İstanbul'un yaşadığı geçiş süreci içinde MİA çevresinde çöküş bölgeleri oluşmamasında, İstanbul'un son yıllarda Turizm faaliyetleri içinde önemli bir pay almaya başlamasının önemli bir katkısı olmaktadır.

Bu bakımdan İzmir'in Türkiye'nin turizminden aldığı pay önem kazanmaktadır. 2012 yılında Türkiye 31.782.832 turist kabul etmiştir. İzmir'e gelen turist sayısı 1.345.000 olmuştur. İzmir bu sayıyla Türkiye'ye gelen turistlerin yüzde 4,36'sını alarak, Antalya (%33,27), İstanbul (%25,61) ve Muğla'dan (%9,78) sonra dördüncü sırayı almaktadır. 2012 yılında İzmir'e gelen turistler arasında Almanlar 379.000, İtalyanlar 137.000, Fransızlar 128.000, İngilizler 117.000, Hollandalılar 85.000, Belçikalılar 63.000 kişilik paya sahiptirler. Bu turistlerin önemli bir bölümü kruvaziyer turizmi kanalıyla gelmektedir. 2012 yılında İzmir'e 286 gemiyle 510.042 turist gelmiştir. Gemi başına 1.783 yolcu düşmektedir. İzmir; tarihi, arkeolojik ve doğal zenginlikleriyle (300 güne varan güneş, ılıman Akdeniz iklimi, verimli topraklarıyla, mavi bayraklı plajları, termal kaynakları, trekking parkurları ve muhteşem körfezi), ege mutfağıyla daha çok turist çekecek bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin önemli bir bölümünü de İzmir-Tarih Projesi'nin alanı oluşturmaktadır.

Bu alanda geliştirilecek turizm faaliyetini sadece bu alanın tarihi değerlerine yönelik ve onlarla sınırlı olarak düşünmek yetmez. Tarihi değerler sadece gelinip görülen ve gidilen yerler olarak görüldüğünde, bu alana insanların çok kez gelmeleri için bir çekicilik ve talep yaratmaz. **Tarihi buradaki yaşam deneyiminin (experience) parçası haline getirmek gerekir.** Bunun sağlanması tabii ki, hem yaratıcılık, hem de tasarım konusu olacaktır.

Bu alanın canlandırılması ve gecede yaşar hale getirilerek güvenliğinin yükseltilmesi konusunda şimdiye kadar sürdürülen müzakerelerde üzerinde oйдаşma olan **ikinci faaliyet alanı, genelde gençliğin, özelde de yükseköğretim faaliyetleri ve onlara ilişkin konaklama faaliyetlerinin bu alana çekilmesi olmuştur.** Alanın canlanması, bu alanı yukarı çekici bir sürecin başlatılması için sadece yüksek eğitim tesislerinin çekilmesi yeterli

olmaz. Bunun yanında buradaki üretim ve satış faaliyetleriyle bütünleşmiş sanat sokaklarının oluşturulması vb. faaliyetlerle desteklenmesi gerekebilir. Proje üzerinde yapılan görüşmelerde bu alanın gençler için çekici hale getirilmesi için, gençlere ilişkin mekânlar oluşturmak, örneğin high-tech bir kültür merkezi yaratmak önerilmiştir.

Bu alanda **üçüncü stratejik tercih olarak, MİA'nın prestijli faaliyetlerinin bölgeyi terk etme eğilimleri konusunda dikkatli olunmasının, gereksiz boşalmalara karşı çıkılmasının gerekliliği** konusunda uzlaşma bulunmaktadır. Bu bakımdan Alsancak Limanı'nın körfez dışına çıkarılması konusunda İzmir'in gösterdiği direniş çok yararlı olmuştur. Alsancak Limanı buradan çıksaydı eski MİA'nın yaşadığı boşalma ve çöküntü alanı haline geliş daha da hızlanacaktı.

İzmir-Tarih Proje Alanı'na ilişkin stratejik tercihlerden üzerinde oйдаşma olan **dördüncü konu buradaki konut işlevlerinin sağlıklılaştırılması, canlandırılması olmuştur.** Çöküntü sürecini hızlandırmak bakımından konut miktarının azalması da önemli faktörlerden biri olmuştur. Konut sayısının azalması, buradaki özellikle hizmet nitelikli faaliyetlere olan talebin düşmesine neden olmakta ve alanın canlılığının azalmasına önemli katkı yapmaktadır. Bu nedenle buradaki konut miktarının artırılması ve **toplumun tüm katmanlarından gelenlerin bu alanda yaşar hale gelmesi** önem kazanmaktadır. Tabii bunun gerçekleştirilmesi o kadar kolay değildir. Bu tür çöküntü alanlarında soylulaştırmanın (gentrification) gerçekleştirilmesi oldukça sık rastlanan bir olgudur. Bu alanda toplumsal yükseliş sağlayacak bir seçiciliğin başlatılması için bu gereklidir. Ama soylulaştırma meslek çevrelerinde geçmiş yıllarda olduğu kadar destek bulmamaktadır. Burada yaşayanların dışsallaştırılması, bölge dışına itilmesi eleştiri konusu olmaktadır. Yaptığımız araştırmada ortaya çıktığı üzere; çöküntü alanı haline gelen mahallelerde yerleşik bir nüfus yoktur. Bu alanların nüfusu çok sık yer değiştiren kiracılardan oluşmaktadır. Gayrimenkul değerleri düşmüştür. Bu nedenle bazı alt bölgelerde bir soylulaşma gerçekleştirilebilir hale gelmiştir. Temelde değişik alt bölgelerde soylulaştırma, sağlıklılaştırma, dönüşüm gibi farklı stratejiler uygulanarak burada dengeli bir toplumsal yapı oluşturulmaya gidilmelidir.

Konulara Göre İzmir-Tarih Projesi'nin Geliştirilmesinde Yararlanılacak Stratejiler

İzmir-Tarih Projesi'nde uygulamaya geçecek kararlar ve tasarımlar alt bölgeler için yapılacak ayrıntılı çalışmalar sonrasında saptanacaktır. Ama bu ayrıntılı çalışmaların kendi aralarında uyumlu olabilmesi için, önceden bu bölgenin planlamasının ana konularında, katılımcı planlamanın ele alınmış biçimine, mevcut mevzuattan yararlanma yollarına, projenin finansman biçimine ve örgütlenmesine ilişkin stratejik tercihlere açıklık kazandırmak gerekecektir. Bunlar;

- Proje bölgesinde uygulanacak kentsel arkeoloji ve koruma stratejisi,
- Proje alanında bazı yerlere yaşam alanı olmanın ötesinde deneyim (experience) gerçekleştiren bir alan olması niteliği kazandırma stratejisi,

- İzmir-Tarih proje alanına gençliği çekme stratejisi,
- İzmir-Tarih Projesi'nin yararlanıcıları,
- İzmir-Tarih Projesi'nin gerçekleştirilmesinde rol alacak aktörler,
- Uygulamanın finansman stratejisi tercihleri,
- İzmir-Tarih Projesi'nin yürütülmesinde yararlanılacak yasal mevzuat

diye sıralanabilir. Bu konulardaki seçmeleri ayrı ayrı ele alalım.

1. Proje bölgesinde uygulanacak kentsel arkeoloji ve koruma stratejisi⁸¹

Bu bölüme kadar gördüğümüz üzere İzmir-Tarih Projesi'nin özgünlüğünü Hellenistik-Roma-Bizans döneminin ardılları olan Kemeraltı-Agora çevresindeki 17. yüzyıl ve sonrasına ait anıtsal yapılar ve yerleşim dokusu oluşturmaktadır. Sadece büyük anıtlar değil, her türlü tarihi taşınmaz kalıntı ve izler proje bölgesinin zengin arkeolojik potansiyelini oluşturmaktadır. Binlerce yıllık birikim sürecinde katmanlaşarak, birbirlerine eklenerek oluşan farklı dönemlere ait yapılar, kentsel alanlar ve izler toprak altının da temsiliyeti ile günümüze çok zengin bir tarihsel geçmişin tanıklığını getirmektedir.

Tarihsel sürekliliğin bulunduğu bu tür kentlerde yaşayan yurttaşlar yaşanmış olan tarihe kendi geçmişlerini de katarak kent yaşamının sürekliliğini ve kimliğini hissederler. İzmir Kemeraltı-Agora çevresi gibi binlerce yıllık geçmişi olan önemli tarihsel merkezlerde toprak üstünde görülen yapı ve mekânları oluşturan mülkiyet dokusu, genellikle toprakaltı arkeolojik değerlerin izleridir. Geleneksel kent dokularında eski kalıntılar, duvarlar kısmen veya bütünüyle yapı ögesi olarak kullanılmakta, eski yol izleri, çeşme kalıntısı, mescit, türbe gibi henüz belgelenmemiş çok sayıda kültür varlığı da bulunabilmektedir. Bu çeşitlilik ve çağların birbirine eklenmesi, etkili bir çevre düzenlemesi yapılabildiği durumda kentli için mekân kalitesini arttıracak, kent kimliği için referanslar oluşturacaktır. Bellek ve bilinç bir birinden kopuk iki olgu değildir. Kentte yaşayanlarının bilincinin içeriğini bellekte toplananlar oluşturur.

İzmir'de olduğu gibi Türkiye'de pek çok kentte çok katmanlı arkeolojik alanlar bulunmaktadır. Türkiye'de kentsel arkeolojinin ayrı bir niteliği olduğu oldukça geç fark edilmiştir. Bu bakımdan atılan ilk adım, Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu tarafından 1993 yılında, 338 sayılı ilke kararı ile kentsel arkeolojik sit tanımının getirilmesi olmuştur. Daha önce de değindiğimiz üzere 2005 yılında Kurul tarafından alınan 702 sayılı ilke kararı bu alanlarda yapılacak çalışmaların meşruiyet çerçevesini çizmiştir. Bu alanlarda arkeolojik değerlere ilişkin sağlıklı ve kapsamlı envanter çalışması yapılması, bu çalışma sonucuna göre

81 Bu bölüm 17 Ocak 2014'de İzmir-Tarih projesi kapsamında toplanmış bulunan Arkeoloji çalışmayı için Numan Tuna'nın hazırladığı "İzmir-Tarih Projesi Kapsamında Kentsel Arkeoloji Nasıl Ele alınmalıdır?" tartışma metninden ve çalıştayda yapılan konuşmalardan yararlanarak hazırlanmıştır.

hazırlanacak planlar onaylanmadan parsel ölçeğinde uygulamaya geçilemeyeceği öngörülmüştür. Planlama çalışmaları sırasında altyapı hizmetlerinin kültür katmanlarına zarar vermeyecek ve toprak kullanımını en alt düzeyde tutacak biçimde ele alınması, boş parsellere yeni inşaat yapılması yerine daha çok korunması gerekli kültür varlığı niteliği taşıyan yapı ve kalıntılarda veya diğer yapı kalıntılarının izlerine göre, varsa bilgi ve belgelere dayalı olarak restorasyon/rekonstrüksiyon projeleri düzenlenerek eski yapının yeniden ihya edilmesi veya onarılması, yasa kapsamı dışında kalan mevcut taşınmazların ise yürürlükteki ilke kararında belirtilen esaslara uygun olarak basit onarımların yapılabileceği öngörülmektedir. Ancak bu ilke kararlarına rağmen, günümüze kadar olan uygulamalarda kentsel arkeolojik varlıkların öngörülen yöntemli belgelenmesi, korunması ve kent yaşamına katılımı sağlanamamıştır.

1980’li yıllardan günümüze kadar yapılan arkeolojik sit alanlarının sınırlandırılması ve koruma kararlarının gerçek arkeolojik potansiyelin özellikleri yeterince incelenmeden, daha çok koruma-kullanma müdahale türlerine göre önem derecelendirmesi yapılmış olduğu görülmektedir. Antik Smyrna’nın fazlasıyla tahrip görmediği kültür dolgularının bulunduğu bilinen bölgelerin 3. derece arkeolojik varlıklar olarak tescil edilmesi bu tutumun açık bir ifadesidir. Ancak, büyük bölümü kentsel sit alanı olan ve İzmir’de için kentsel yaşamın zengin kültürel çeşitliliği ile yaşandığı bu bölgenin 1. derece arkeolojik sit alanı olarak tescili yapılarak ören yeri kullanımına terk edilmesi de kabul edilemez. Söz konusu alanların “kentsel arkeolojik sit alanı” olarak değerlendirilecek bölge olarak düşünülmesi gerekir.

Nitekim Kemeraltı ve Çevresi Koruma Amaçlı İmar Planı kapsamında bulunan 3. derece arkeolojik sit alanı aslında gerek mevcut veriler, gerekse ilke kararında tanımı yapılmış niteliklere uygun olarak kentsel arkeolojik alan özellikleri taşımaktadır. Buna göre de, uygulamadaki sondaj kazıları yerine 702 sayılı ilke kararına göre yapılacak çalışmalar sonucunda uygulamaya geçilmesi gerekmektedir.

Koruma çalışmalarının sonuçları göz önüne alınarak, İzmir’de arkeolojik kültür varlıklarının korunmasında güncel sorunların önemlileri şunlardır:

- Koruma planlarında arkeolojik miras yönetimi için geniş vizyon ve uygun stratejiler bulunmamaktadır;
- Arkeolojik kazı ve sondajlardan elde edilen veriler CBS formatında koruma planları ve karar verme süreçlerinde yer almamaktadır;
- Çok katmanlı tarihi bir kent olan İzmir’de arkeolojik kalıntılar günlük kent yaşamı içinde bütünlüşmüş değildir;
- Arkeolojik çalışmaların sonuçlarının gerek bilim dünyasına, gerekse yerel halka açılımı sınırlıdır; arkeolojinin topluma mal edilmesine yönelik yaklaşım yetersizdir;

- İlgili Belediyeler ile İzmir Müzesi ve Kültür Varlıklarını Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu arasında yeterli düzeyde yapıcı ve esnek işbirliği yapılmadığından arkeolojik alanların korunmasında sorunlar karmaşık bir yapıya dönüşmektedir.

Bu durumda, İzmir gibi çok katmanlı kentsel ve arkeolojik sitlerin bulunduğu kompleks bir yapıda, toprak altı ve toprak üstü kültür varlıklarını bütünleşik olarak değerlendiren kentsel arkeoloji yaklaşımı gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

İzmir-Tarih Proje Alanı'nda hâkim olan durağanlık ve çöküntü alanına dönüşme süreçlerinin üstesinden gelebilmek, bir canlılık yaratabilmek için kentsel arkeolojinin kavramsal çerçevesiyle uyumlu bir koruma/canlandırma stratejisi geliştirilmelidir. Bunun için;

- Güncellenmiş arkeolojik veritabanı hazırlanması ve buna göre kapsamlı değerlendirmeye dayalı olarak İzmir-Tarih Projesi için farklı özelliklerde bölgelerin tanımlandığı kentsel arkeoloji strateji planı hazırlanmalıdır;
- Arkeolojik araştırmalar ile uygulamanın iç içe geçtiği bir süreç içinde kentsel arkeolojik kaynakların yönetimi sağlanmalıdır;
- Ayrıntılı veritabanı ve strateji planı ihtiyacı sit alanında paleo-coğrafik değişimin anlaşılması için gelişmiş yöntem ve tekniklerle desteklenen yoğun arkeolojik yüzey araştırması ve verilerin değerlendirilmesini gerektirir; böylece arkeolojik referanslar planlama bağlamında yer alarak, İzmirliilerin tarihi geçmişlerine olan farkındalığının arttırılması, kentleriyle ilişkili belleklerinin geliştirilmesi ve yeniden inşa edilmesi, tarihi kimliklerin sürdürülmesinde yol gösterici olması beklenir;
- Arkeolojik kazılarla ortaya çıkarılan Antik Smyrna kentinin geçmişine ait veriler, programlı bir şekilde bilimsel standartlarda yayınlanmalı, bu sonuçlar ayrıca İzmirliilerin bilgisine sunulmalıdır;
- Tarihi kentlerin geçmişine ait bilgilerin bütünleştirilmesinde, kentsel arkeolojik varlıkların yerinde korunmasının önemli katkısı vardır. Bu nedenle, özellikle mevcut kent dokusu içinde kazılmış alanların düzenlenerek, günlük kent yaşamına katılması, yurttaşların geçmiş ile ilişki kurmasına ve kent kimliğinin oluşturulmasında fırsatlar sunmaktadır;
- Bu bağlamda, Antik Smyrna'nın Roma dönemi mirasını yansıtan ve "Akdenizli" kimliğini vurgulayan Agora, Tiyatro, Stadyum gibi önemli anıtsal komplekslerin Altın Yol gibi Roma dönemi anıtsal yol izleri ile görsel ilişkilerinin kurulması için arkeolojik alan düzenlemeleri etaplar halinde yapılarak bu vurgulayıcı izlerin başarılı tasarımlarla toplumsal farkındalığı arttırması sağlanmalıdır;
- Arkeolojik kazı alanlarının düzenlenmesi ile ziyarete açık hale getirilmesi ile yetinmek muhafazakâr bir tutumdur. Buradaki tarih birikimini kentlinin yaşamına katmayı sağlayıcı fırsatlar yaratılmalıdır. Böylesi yenilikçi bir yaklaşım tarihi mirası anılar mekânına

(memory space) dönüştürebilir. Bunun başarılmasında yenilikçi yaklaşımlar kadar ilgili kurumların ve meslek çevrelerinin zihniyet değişimine de ihtiyaç vardır.

- İzmir-Tarih Proje Alanı'nda istenilen canlılığın sağlanması ve İzmirli'nin kentsel belleğinin zenginleştirilmesi talebinin, alanın yeni yapı yapımına ve mimari yaratıcılığa kapanması diye yorumlanmaması gerekir. Bu alanın canlandırılmasında ve bellekteki yerinin güçlendirmesinde uygun ölçekte seçkin ve yaratıcı tasarımdan yararlanma yoluna gidilmelidir. Bu tutum İzmir'in bir tasarım kenti olma iddiasıyla da tutarlı olacaktır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde yürütülen İzmir-Tarih Projesi başta Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yerel temsilcileri olan İzmir Müzesi, Kültür Varlıklarını Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu olmak üzere, Üniversiteler, Ticaret ve Meslek Odaları, Sivil Toplum Kuruluşları ve çalışmalarda katkı sağlayacak kişi ve kurumların işbirliği sağlanarak, arkeolojik alanların yönetiminde katılımcı, şeffaf, esnek ve yüksek teknik ve sosyal kapasiteye sahip bir kurumsal yapının işler kılınması ile olanaklıdır.

Bu çerçevede, kentsel arkeoloji çalışmalarını, diğer proje birimleri ile interaktif yönetim anlayışı ile arazi çalışmalarını, verilerin değerlendirilmesini ve çevre düzenleme tasarımlarını gerçekleştirecek "Arkeoloji Yönetim Ofisi" nin İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin bünyesinde kurulmasında yarar vardır. "Arkeoloji Yönetim Ofisi" İzmir'in kentsel arkeoloji veritabanını, arazi çalışmaları ile sürekli yenileyerek arkeoloji stratejilerini, yürütülmekte olan projelerin güncellenmesini ve operasyonların eşgüdümlü olarak yönlendirmesini sağlayacaktır.

2. Proje alanında bazı yerlere yaşam alanı olmanın ötesinde "deneyim" (experience) gerçekleştiren bir alan olması niteliğini kazandırma stratejisi

"Deneyim" (experience) ile buraya gelenlerin yaşamın içine girmeleri ve daha önce yaşamadıkları bir şeyi yaşamlarına katarak onlarda tatlı hatıralar bırakması anlatılmak istenilmektedir. Belleğinde kalan böyle bir deneyimi yaşayan bir kişinin bu deneyimi çevresindekilerle paylaşarak bu alana kendisinin ve başkalarının gelmesi konusunda istek yaratması beklenmektedir.

Proje alanının dıştan gelenler için gezilen bir yer olmaktan çıkarak, içinde yaşayanlar için sadece gereksinmesini duyduğu kentsel hizmetleri karşılamanın ötesine geçerek, aşama aşama, deneyim (experience) geçirilen bir "yer" (place) olmaya dönüşmesi bu alanın yükselmesini sağlayacak bir "filter-out" sürecini başlatacaktır.

Kentlinin tarihle yeni bir ilişki biçimi geliştirmesi yolu aranırken, başarılmak istenilen tarihe uzaktan bakmak şeklindeki bir ilişki değildir. Tarihi koruma insanı dışlamak için bir gerekçe olmamalı. Yıkılmamış varlığını sürdüren bir binada, kullanarak koruma sürdürülürken, kazılarda çıkarılan binaların dondurularak sadece dıştan gözlenir hale getirilmesinin en doğru yol olup olmadığı üzerinde düşünmek gerekir. İzmir antik tiyatrosunun restore edilerek kullanılması her halde buradaki kullanımlara bir "deneyim" niteliği kazandıracaktır. Agora'daki kazıların tamamlanan kısımlarının halkla ilişkisinin kurulmasında yeni yaratıcı

önerilerin geliştirilmesi buradaki yaşamın bir deneyim haline gelmesine önemli katkılar yapacaktır.

Tabii ki proje alanındaki tüm yaşamın bir “deneyim” haline getirilmesi söz konusu değildir. Bu uygulamalar için az sayıda başarılı olma potansiyeli seçilecektir. Bu bakımdan sokaklar kritik öneme sahiptir. Bugün proje alanında yaşamın “deneyim” niteliği kazandığı yerlerden birinin Havra Sokağı olduğu söylenebilir. Tarık Dursun K. Havra Sokağına “Cümbüş Sokağı” demektedir.⁸² İzmir, Yahudi cemaati için önemli bir yerleşim yeri olmuştur. İzmir’e İstanbul, Selanik, Portekiz ve İspanya’dan göç eden Yahudiler; Havra Sokağı, İkiçeşmelik ve Agora çevresinde yerleşmişler ve ibadet yapılarını bu bölgelerde inşa etmişlerdir. Burada inşa ettikleri Havralarının çevrelerinde oluşturdukları mahallelerinde yaşamışlar ve ticaret yapmışlardır. 1900 yılında İzmir’de havra sayısı on beşe ulaşmıştır. Bu yoğunluk nedeniyle, bölge “Yahudi Mahallesi” olarak da bilinmektedir. Dolayısıyla buranın “kültürel deneyim” alanı olarak tasarlanması için tarihi, kültürel ve mimari altyapı hazır durumdadır.⁸³ Bu olgudan hareketle İzmir-Tarih Projesi içinde yaşamın bir “deneyim” niteliği kazandığı sokakların sayısının zaman içinde artırılması bir stratejik yaklaşım olarak önerilebilir.

İzmir-Tarih Projesi üzerindeki müzakere sürecinde bu tür deneyim sokaklarının oluşması bakımından değişik öneriler yapılmıştır. Bunlardan biri, Kordona seçenek teşkil edecek **bir gurme sokağının**⁸⁴ oluşturulmasıdır. Bu sokağın Havra sokağıyla ilişkilendirilmesinin projenin hakikiliğini artırabileceği üzerinde durulmuştur. Bir başka öneri buradaki küçük üretici faaliyetleriyle bütünleşmiş **bir sanat sokağı** oluşturulmasıdır. Burasının sadece sanatçıların ürettiklerini sattıkları bir yer olmanın ötesine geçerek, katılımcıların yaptığı tasarımı üretebildiği bir yer olması, onu bir “deneyim” haline getirebilecektir.

İzmir-Tarih Projesi için sokak merkezli bir strateji önerilmesinin tek nedeni “deneyim” yaratmak değildir. Bunun ötesinde bir işlevi daha vardır, canlı sokak yaşamının düzenlenmesi, hem alanın çekiciliğini artıracak, hem de ev dışı anlamlı bir kamu alanı oluşturarak İzmirlinin yaşam kalitesine katkıda bulunacaktır.

Strateji tartışmalarına katılanların yaptığı bir başka öneride de **arkeolojik kazı yapılan alanlarda İzmir’deki okul öğrencilerinin katılmasına olanak tanıyan fırsatlar yaratmak** üzerinde durulmuştur. Bu çok sınırlı muhafazakâr bir öneridir. Sorun tarihin kentliyi buradan dışlayan değil, insanları buraya birden çok kez çekebilen bir nitelik haline nasıl getirilebileceğidir. Bunun için buranın tarih birikimini açığa çıkarmak kadar kentlinin yaşamına sokmak gerekiyor. Tabii bunun başarılması bu konuda yaratıcılık kadar, tarihsel miras konusunda önemli zihniyet değişikliklerinin yapılmasını gerektirmektedir. Bu yaratıcılıktan beklenen tarihi mirası bir “anılar mekanına” (memory space) dönüştürmektir.

82 Saadet Erciyas, *İzmir Ah!*; Tarık Dursun, *K'nın Semtleri*, İzmir, 31.Cilt, Heyamola Yayınları, İstanbul, Mart 2011, s: 59

83 Prof. Dr. Funda Barbaros’un görüşü doğrultusunda metne eklenmiştir

84 1940’lı yıllarda Yahudi nüfusu göç etmeden Havra Sokağı aynı zamanda bir meyhaneler sokağı olarak işlev görmüştür. Bu dönem Aslan Yasef’in meyhanesi çok ünlenmişti. Hidayet Karakuş: *İzmir’in Kalbi Kemeraltı*, Heyamola Yayınları, İstanbul, 2011. s: 78

Tabii “deneyim” oluşturma alanlarını sadece sokaklar üzerinden düşünmek gerekemeyebilir. Benzer bir yaklaşım hanlar ya da sinagoglar gibi büyük yapılar ya da yapı grupları üzerinden de geliştirilebilir. Tabii her durumda proje geliştirilirken, yenilik getirebilmek, tasarım ve örgütleme kapasitelerini kullanmak gerekecektir.

3. İzmir-Tarih proje alanına gençliği çekme stratejisi

İzmir-Tarih proje alanını canlandırmak için bu alana gençliğin çekilmesinin gerektiği konusunda katılımcılar arasında görüş birliği bulunmaktadır. Bu stratejik tercihin nasıl gerçekleştirilebileceği konusundaki görüşleri saptamak için 17 Ocak 2014’de düzenlenen çalıřtayda⁸⁵ gelişen düşünceler ve öneriler bu alandaki alt bölgelerin planlaması sırasında gerçekleştirilmeye çalışılacak programlarının içeriğinin kararlaştırılmasına dayanak oluşturması amacıyla aşağıda özetlenmektedir. Çalıştay sırasında, alt bölge planlamalarında gençliğin bölgeye çekilmesine yardımcı olabilecek dört tür faaliyet alanı önerilmiştir.

Birinci türdekiler, bu alana üniversite gençliğinin çekilmesini sağlayacak faaliyetlerden oluşmaktadır. Bu bölgede yaşayan üniversiteli gençlerinin sayısının artırılmasının belli hizmetlere talep yaratması, oluşturulacak yeni faaliyetlere katılım potansiyelini yükselterek bölgenin canlandırılmasında olumlu etkiler yaratması beklenmektedir. Bu amaçla yapılan öneriler temelde iki grup üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunlardan birincisi İzmir’de bulunan üniversite ve yüksekokulların projeye ilgili görülebilecek birimlerinin proje alanında açılmasıdır. İkincisi ise bu alanda bulunan konut binalarının ya da kortejoların yüksekokul öğrencilerine konut olarak verilecek biçimde sağlıklılaştırılmasıdır. Yüksekokul öğrencileri eğitimlerinin ilk yıllarında yurttan kalsalar bile daha sonraki yıllarda kendi tuttukları evlerde yaşamayı tercih etmektedirler. Bu tür küçük evlere talep yüksektir. Ayrıca Erasmus programı çerçevesinde Türkiye’ye gelen öğrenciler için bu bölgede stüdyo tipi küçük konutların geliştirilmesi de yapılan öneriler arasında yer almıştır.

İkinci tür öneriler, gençliğin boş zamanlarını değerlendirmek için yararlanabilecekleri faaliyetlerin çeşitliliğini artırmaya yönelmiştir. Dünya’da bu gereksinimin karşılanmasında iki farklı modelin bulunduğu söylenebilir. Tokyo örneğinde gençlik esas olarak herkese açık kamu alanları (sokaklar, parklar, konser ve spor salonları, müzeler), alışveriş caddeleri ve merkezleri, kafeleri kullanmaktadır. Gençlerin boş zaman değerlendirme gereksinmelerinin piyasa içinde gelişmesini sağlayan bir yaklaşım yeğlenmiştir. Berlin’de ise eyalet ve kent olarak, oluşturulan kurum ve projelere dayanan, gençlik hizmetlerini kamusal olarak sunan bir yaklaşım uygulanmaktadır. İzmir-Tarih proje alanında her iki yaklaşımdan da yararlanmak düşünülebilir. Ama proje alanında genellikle düşük gelirli gruplar yaşadığı için piyasa kanalıyla sunulan hizmetlerin yeterli çeşitliliğe ulaşması beklenemez. Bu nedenle yerel yönetimlerin, sivil toplum kurumları vb.lerinin daha aktif olarak yer aldıkları gençlik merkezleri ve benzerlerinin kurulması düşünülebilir. Bu

bakımdan İzmir ve yakın çevresindeki başarılı örneklerin tekrarlanması düşünülebilir. Katılım toplantılarında, bu bakımdan Bayraklı Gençlik Merkezi bir başarı örneği olarak değerlendirilmesi önerilmiştir. Bu merkez hem değişik spor alanlarını, hem de kültürel faaliyetlerin odaklanabileceği çok amaçlı salonları, internet kullanım alanlarını vb.lerini içerecektir. Olanaklıysa böyle bir merkezin spor kulüpleriyle (örneğin Altınordu) organik olarak ilişkilendirilmesi vb. de düşünülebilir.

Üçüncü tür öneriler, gençlerin kendilerini içinde bulabilecekleri bir faaliyetler ortamı yaratmak etrafında toplanılabilir. Bunların değişik biçimleri önerilmiştir. Söz konusu olan biçimlerden biri bu alanda yaşamı deneyim (experience) haline getirecek faaliyetlerdir. Bunlar içine sanat sokaklarının oluşturulması vb. sokulabilir. İkinci tür faaliyetler Büyükşehir Belediyesinin ve STK'ların dayanışmacı, abla kardeş projesi ve gençler yaşlılar projesi vb. dayanışmacı niteliği bulunan projeler olabilecektir. Bu projeler gençlikle alanın ilişkisini ve onların bölgeye gelip gitmesini bir başka biçimde artıracaktır.

Dördüncü tür öneriler ise İzmir-Tarih proje alanında bulunan eğitim sistemi dışında kalmış ya da bir işyerinde çalışan gençlere dönük projeler üzerinde yoğunlaşmaktadırlar. Bu projeler ve bu projelerin uygulamaya konulacağı kurumlar, gençliğin boş zaman faaliyetlerini değerlendirmeye dönük olmaktan çok onların becerilerini ve potansiyellerini artırarak, iş bulmalarına ve refahlarına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. İzmir Büyükşehir Belediyesinin Kent Koleji Projesi'nin bu bağlamda, İzmir-Tarih Projesi'nin bir parçası olarak düşünülmesinde yarar vardır. Bu faaliyetlerin ikinci ve üçüncü grup faaliyetlerle ilişkilendirilerek düşünülmesi gerekir.

4. İzmir-Tarih Projesi'nin yararlanıcıları

İzmir-Tarih proje alanının temel amacının bu alanı canlandırmak olduğunu bunun için de kent içinden ve kent dışından değişik grupların proje alanına gelmesi için çeşitliliği ve sürekliliği olan bir talebin yaratılması gerektiğini görmüştük. Bu bölüme kadar geliştirilen yaklaşımın bu alana ilişkin talep çeşitliliğini ve sürekliliğini ne kadar sağladığını irdeleyelim.

Yararlanıcıların bir bölümü, proje alanının kendisinden kaynaklanmaktadır. Bunlar proje alanındaki konutlarda yaşayanlar, proje alanındaki küçük girişimciler, küçük üreticiler, imalathanelerde çalışanlar, bu bölge okullarında okuyanlar vb. olarak sayılabilir. Proje bu grubu güçlendirdikçe, kendi başarısına da katkı yapacaktır.

Projenin başarısı bakımından önemli olan katkı, dışarıdan olan talebin canlandırılmasından gelecektir. Bu bölüme kadar yaptığımız stratejik tercihlerin buraya gelmesini etkileyeceği gruplar olarak; Dışarıdan gelecek turistler, Türkiye içinden gelecek turistler, İzmirliiler, İzmir'de perakende alışveriş yapanlar, İzmir gençleri, İzmir okullarında okuyanlar, İzmir'de sanata ilgi duyanlar, olarak sayılabilir. Bu geniş bir portfolyo oluşturmaktadır.

Bu genel saptamayla yetinmemek gerekir. Proje bölgesinin alt bölgeleri için geliştirilecek projelerin buraya çekebileceği toplumsal nişlerin neler olduğu üzerinde durularak bu niş çeşitlenmesi artırılmaya çalışılmalıdır.

5. İzmir-Tarih Projesi'nin gerçekleştirilmesinde rol alacak aktörler

İzmir-Tarih Projesi yeni başlayan bir proje değildir. Günümüze kadar öyküsünü kısaca anlattığımız birçok plan yapılmış, bunun uygulanmasını sağlamak için listesi **Ek.2'**de verilen birçok proje yaşama geçirilmiştir. Bu faaliyetleri gerçekleştirmek için rol alan önemli aktörler bulunmaktadır. Bu alana yeni bir atılım getirecek İzmir-Tarih projesinde de bu aktörler yer alacaktır. Ama daha etkili, fark edilebilir sonuç alıcı bir uygulama için var olan aktörlerin sayısının artırılmasına ve katılım kapasitelerinin geliştirilmesine gerek vardır.

Şimdiye kadar bu projenin temel aktörleri **İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Konak Belediyesi** olmuştur. Bu kurumlar proje alanı için plan ve projeler hazırlamış ve belli bir program içinde bütçelerinden kaynak ayırarak restorasyon, düzenleme vb. uygulamalar yapmışlardır.

İkinci tür aktörler arasında **İzmir Ticaret Odasıyla, İzmir Kalkınma Ajansı'nı** sayabiliriz. Bu kuruluşlar bu alanın gelişmesinde etkili olabilecek projeleri destekleyici finansman sağlama kapasitesine sahiptirler ve şimdiye kadar bazı projelere kaynak sağlamışlardır. Bu grup içinde yer alabilecek bir başka aktör **İzmir Esnaf ve Sanatkârlar Birliğidir**. Birliğin 190.000 aktif üyesi bulunmaktadır. Meslek üyelerinin ve bunların yanlarında çalışanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetleri kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Tarihi alan projesine kaynak sağlayan etkin bir aktör olma potansiyeline sahiptir. Bu potansiyel aktif hale getirilmelidir.

Üçüncü tür bir aktör olarak 2004 yılında kurulmuş olan **Tarihi Kemeraltı Esnaf Derneği ve İzmir Kent Değerlerini Koruma ve Geliştirme Derneği** sayılabilir. Proje alanındaki iş yerlerinin örgütlenmesi bakımından Tarihi Kemeraltı Esnaf Derneği gibi bir derneğin varlığı tabii ki çok önemlidir. Bu kurum bazı araştırmalar yapmış ve "advocacy" işlevleri görmüş olmasına karşın doğrudan uygulayıcı bir kurum halinde değildir. İzmir Kent Değerlerini Geliştirme Derneği, İzmir Ekonomik Kalkınma Koordinasyon Kurulu (İEKKK) Kent Değerlerini Koruma Komitesi'nin önerisi ile kurulmuştur. Dernek, kurucu ve üyelerinin yapısı itibarıyla proje alanında etkin bir rol oynama potansiyeline sahip görünmektedir. Dernek; proje üretme, yönetme ve uygulama konularında yetkin ve harekete geçirici bir unsur olarak organizasyonda görev alabilir.

Dördüncü tür bir aktör **İzmir Vakıflar Bölge Müdürlüğüdür**. Kemeraltı Çarşısı'nda da çok sayıda vakıf yapısı bulunmaktadır. Kurum kendi olanakları ve çeşitli kurumların desteği ile vakıf eserlerinin restorasyonlarını yaptırmaktadır. Bu bölgedeki cami, sebil vb. birçok yapının restorasyonunu gerçekleştirmiştir. Bu grup içinde yenilenecek ve restore edilecek

projelere kaynak sağlamak bakımından **İzmir Kültür ve Turizm Bölge Müdürlüğü ve Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payı da bulunmaktadır.**

Beşinci tür bir aktör **Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları ve Müdürlükleri**'dir. Yürürlükteki koruma amaçlı imar planı hükümleri de dikkate alındığında, korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilen, tescilli bitişiği ya da karşısı konumunda yer alan taşınmazlara yönelik uygulamalarda, Arkeoloji Müzesi denetiminde yürütülen sondaj kazısı gibi çalışmaların sonuçlarını değerlendirme gibi konularda bu kurumlar yetkilidir.⁸⁶

Projenin geliştirilmesinde altıncı tür aktör olarak, teknik kapasiteleriyle TMMOB **Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası, Peyzaj Mimarları Odası ve Turist Rehberleri Odası** yer alacaktır.

Yedinci tür aktör olarak İzmir'de bulunan **9 Üniversite'nin** (Ege Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Yaşar Üniversitesi, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir Üniversitesi, Gediz Üniversitesi, Şifa Üniversitesi) projeye ilgili bölümleri teknik kapasiteleriyle, üniversite yönetimleriyle proje bölgesinde kuracakları bölümler, yüksekokullar vb. kuruluşlarıyla gençliğin bölgeye çekilmesi dolayısıyla projenin başarılı olmasında önemli rol oynama potansiyeline sahiptirler.

Sekizinci tür aktörler olarak **EGEV, ESİAD, EĞİAD, İZSİAD, EGİKAD, İKSEV** gibi sivil toplum örgütleri ve dernekleri sayılabilir. Gerek üye profilleri gerekse de ekonomik güçleri nedeniyle, İzmir Tarih Projesi'ne ilgi duymaları halinde etkili bir rol oynayabileceklerdir.

Dokuzuncu tür bir aktör olarak yeni oluşan **TARKEM'i** (Tarihi Kemeraltı İnşaat Yatırım Ticaret A.Ş.) sayabiliriz. İçinde iş adamları da bulunan İzmir'in gelişimine gönül vermiş 116 kişinin oluşturduğu bu özel hukuk kurumu, uygulamada etkili olmak bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Ama henüz uygulamaya girişmemiştir. Projenin gelişmesine doğrudan katkısı olacak bu tür aktörlerin sayılarının artırılması teşvik edilmelidir.

6. Uygulamanın Finansman Stratejisi Tercihleri⁸⁷

İzmir-Tarih Projesi'nin gerçekleştirilmesi için ne ölçüde bir yatırım gerektiği konusunda henüz geliştirilmiş bir tahmin bulunmamasına karşın, oldukça önemli kaynakların harekete geçirilmesi gerekmektedir. Büyükşehir ve Konak Belediyeleri şimdiye kadar büyük bir iyi niyetle, olanakları elverdiğince katkıda bulunmuşlardır. Ama daha hızlı bir canlandırma ve sağlıklılaştırma sağlamak için belediye dışı kaynakların da devreye sokulması ve proje kapsamında bir finansman stratejisinin geliştirilmesi gerekmektedir.

86 Yüksek Şehir Plancısı Süleyman Siyah'ın görüşü doğrultusunda metne eklenmiştir.

87 Bu bölümün yazılmasında Funda Barboros, İzmir-Tarih Projesi Tasarım Stratejisi Finansman Modelleri Workshop Tartışma Metni 18 Ocak 2014'den yararlanılmıştır.

İzmir-Tarih Projesi çok geniş, değişik kullanışların bulunduğu, değişik toplum katmanlarının yer aldığı, bir alanda çok sayıda ve değişik kapasitede aktörün katılımıyla, uzun süren bir süreç içinde gerçekleştirileceği için, projenin uygulanmasının örgütlenmesiyle uyumlu çeşitlenebilen esnek bir finansman yaklaşımına gerek bulunmaktadır.

Bu finansman yaklaşımları geliştirilirken bu alandaki çöküntü alanı niteliğinin giderilerek, tarihi değerlerin korunmasını sağlayacak şekilde alanın belirli kesimlerinde yükselen bir seçici süreç (filter out) yaratılmasına, diğer kesimlerinde “sürdürülebilirliğe” olanak verebilecek bir açılıma sahip olması ısrarlı bir biçimde göz önünde tutulmalıdır.

Finansman yaklaşımları konusunda bir arayışa girildiğinde bunu ticari alanlar ve konut odaklı sosyal proje alanları için ayrı, ayrı ele almak gerekecektir.

İzmir-Tarih Projesi'nin ticari alanları ve yakınında oluşmuş bulunan çöküntü alanlarının yeniden canlandırılmasına yönelik çalışmaları yürütecek yatırımcı/proje sahibi şirketin; bölgedeki koruma kararlarına uygun ve “tarihi değerleri yaşatarak koruma ve geliştirme” ilkesiyle hareket etmesi, böylece bu alanda yükselen bir seçici süreç (filter-out) başlatması planlanmaktadır. Bu süreçte, İzmir-Tarih proje alanında yaşayarak ve iş yaparak bu alanın çekiciliğini belirleyen, kimliğini oluşturan faaliyetlerin önemli bir kısmının küçük sermaye sahibi olan kişilerce sağlandığı konusunun göz önünde tutulması ve bu küçük sermaye sahiplerinin, bu alanın dönüşümüne katkı yapan aktörler olarak karar alma süreçlerine dâhil edilmesi gereklidir.

Bu koşulları akılda tutarak bir örgütlenme ve finansman modeli geliştirilmesinin kavramsallaştırılmasını kolaylaştırmak için proje alanında ticari alanların yeniden canlandırılmasını sağlamanın üç aşamada yapılacak işlemlerden sonra gerçekleşeceği kabul edebiliriz. Birinci aşaması parçalanmış mülkiyetlerin satın alınması/birleştirilmesi, mülkiyetler oranında hisse paylarının oluşturulması, restorasyon projelerinin yapılması vb. işlemleri kapsayacaktır. Bu aşamayı kısaca projelendirme diye adlandırabiliriz. İkinci aşama projede öngörülen inşaat işlevlerinin gerçekleştirilmesidir. Bu aşamayı inşaat dönemi diye adlandırabiliriz. Üçüncü düzeyde ise inşa edilmiş bu yapıların bakılması ve kiralanarak işletilmesidir. Bu dönemi de işletme dönemi diye adlandırabiliriz.

Bu üç işlevin tümünün bir şirket altında bir araya getirildiğini düşünürsek, bu şirketin hem küçük sermayeyi proje alanında tutmayı, hem de alandaki binaların belli bir gelişmişlik düzeyinde restorasyonunu ve sağlıklılaştırılmasını başarabileceğini de fark edebiliriz. Bu şirket gerekli titizlikle tarihi mirasın korunması ve bakımını sağlayacaktır. Aynı zamanda geliştirdiği gayrimenkulleri de bu alanda iş yapan ya da yapacak olan küçük sermayeye kiralarak bu alanın kimliğinin korunmasını ve canlı kalmasını sağlayabilecektir. Bu yaklaşımı iki kademeli girişimcilik modeli diye adlandırabiliriz. Birinci kademedeki örgütlü daha büyük bir sermaye, ikinci kademedeki küçük sermaye bulunacaktır. İkisi bir arada yaşayarak proje alanını canlandıracaktır. Bu modelde projenin amaçları doğrultusunda proje fiziki düzeyde gerçekleştirilecek, başka bir deyişle belli bir düzeye getirilecek daha sonra küçük girişimcilere ve esnafa açılacaktır.

Böyle bir şirketin ilk örneği olan TARKEM daha önce de değindiğimiz üzere kurulmuş ve çalışmalarını ilerletmeye başlamıştır. TARKEM'in ileride sermayesi halka açık bir şirket kurması düşünülebilir. Bu amaçla kurulacak olan şirket ileride Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı'na dönüştürülebilecektir. Kuruluş ana sözleşmesinde halka açılma taahhüdünde bulunması da düşünülebilir. Projeyi geliştirmiş şirket halka açılan şirkette yönetim imtiyazını elinde tutarak, projenin gelişimini amaç doğrultusunda imtiyaz altında tutabilir. Proje içerisinde yer alan Kemeraltı esnaf ve sanatkârlarının ister mülk sahibi olsun ister kiracı olsun belli bir oranda kurulacak olan bu şirkete ortak olması için öncelik verilebilir. Bu grubun şirket içindeki ortaklık oranı katılımcılara ve proje esaslarına uygun olarak önceden tespit edilebilir. Ortak olan kişi ve kurumlar payları oranında proje maliyetlerine katılacaktır. Proje yürütülecek alanda kiracı konumda olup şirket ortaklığını tercih etmeyenlere yeni yapılanmada kiralama önceliği verilebilecektir. Proje içerisinde yer almayı kabul etmiş esnaf ve sanatkârların katılımından sonra kalan finansman ihtiyacı için proje geliştirme şirketi ortaklarına katılım çağrısı yapılabilecektir. Hala finansman ihtiyacı karşılanmamış olursa başta İzmirli olmak üzere daha geniş gruplara katılım çağrısı yapılabilecektir.

Ama tüm proje alan için tek bir şirket yetmeyecek, TARKEM benzeri yeni anonim şirketlerin kurulması gerekebilecektir. Bu şirketler tek bir model halinde olmayabilir. Üç işlevi görmek ya da her işlev için ayrı biçimlerde örgütlenmesi yoluyla, hibrid şirket modellerinin geliştirilmesi de olanaklıdır.

Projenin belli bir noktaya getirilmesini belediyeler de, esnafın kendi aralarında oluşturacakları kooperatifler ya da TARKEM gibi anonim şirketler de gerçekleştirebilecektir. Çünkü bu birinci aşama kendi başına kârlı bir girişim olabilir. Eğer bu kârlı olmuyorsa, birçok ülkede uygulandığı biçimde kent içi çöküntü bölgelerinin geliştirilmesinde kullanılmış olan teşvik şemalarından yararlanmak olanaklı hale gelir. Örneğin her işlev için bir ayrı bir şirket kurulması düşünülebildiği gibi, alandaki küçük girişimciler bir araya gelerek bir şirket oluşturabilecekleri gibi bir kooperatif de kurabilirler. Tabii ki kamu-özel kesim ortaklığına dayanan biçimler de geliştirilebilir. Farklı büyüklük ve çeşitlilikteki projelerin bu özellikleri nedeniyle, finansman modellerinin de ayrıştırılması ve birden fazla modelin birlikte uygulanmasına imkân verilmesi gerekmektedir.

Proje alanındaki ticari işlevlerin canlandırılması için böyle bir finansman yaklaşımın çalışabileceği söylenebilir. Eğer birinci kademe kuruluşlar belli bir kârlılık düzeyini gerçekleştiremiyorsa, bu kademe için bazı teşvik şemaları geliştirebilir.

Konut odaklı sosyal proje alanları

İzmir-Tarih proje alanında değişik nitelikteki konut dokusunun restore edilmesi, sağlıklılaştırılması ve dönüştürülmesinin mantığı ticari alanların canlandırılmasından farklı olacağı için ayrı olarak tanımlanması gerekir. Bir yandan bu alanda ticari olmayan, sosyal faaliyetlerin gerçekleştirilmesine sağlanacak finansmanın mantığının konut finansmanına benzerliği, öte yandan bu sosyal tesisler büyük ölçüde konut alanlarında yaşayanlarca kullanılacağı için iki tür yatırımın örgütlenmesini aynı kategori içine alarak tartışacağız.

Burada geliştirilecek konut alanlarında yaygın bir şekilde düşük ve düzensiz gelirli kişiler yaşamaktadır. Bu projede olduğu gibi düşük ve düzensiz gelirli kişilerin bu alandan dışlanmamasına önem verildiğinde önemli düzeyde hibe türü ve kullanıcının ödeyebilme kapasitesi içinde kalan teşvik mekanizmaları geliştirilmek durumundadır. Bu alanların çekiciliğinin artırılabilmesi için sosyal ve kültürel etkinliklerin yapılabileceği kamusal alanların sayısının çoğaltılması gerekmektedir. Tabii bu alanların harcamalarının kamu fonlarınınca karşılanması ya da önemli ölçüde sübvansede edilmesi gerekecektir.

Geliştirilen alt bölge stratejilerinde eğer bir alt bölgede kentsel dönüşüm öngörülüyorsa, bu alanlar için hazırlanan projelerin gerçekleştirilmesinde Büyükşehir Belediyesi'nin Kentsel Dönüşüm biriminin örgütlenmesinden yararlanma yoluna gidilebilir. Burada diğer dönüşüm projelerinde uygulandığı gibi, belediye bütçesine ve konut sahibi ile kiracılara göre ayrı ayrı hesap edilen geri ödeme şemalarına dayanan finansman kanallarını kullanmak yoluna gidilecektir.

İzmir-Tarih Projesi'nin uygulanmasını hızlandırabilmek için özellikle sağlıklaştırma bölgelerinde farklı örgütlenme ve finansman modelleri geliştirilebilir. Böyle bir hızlandırmayı sağlayabilmek için uygun uluslararası ve ulusal finansman kaynaklarından yararlanmak gerekmektedir. Bunun için uluslararası kuruluşların ya da devletin hibelerinden ucuz faizli kredilerden yararlanma yolunun bulunması gerekir. Böyle fonların nerelerden sağlanabileceği konusunda hazırlanmış olan bir liste **Ek.4**'de verilmektedir. Tabii ki bu liste sürekli güncellenmek durumundadır.

Ulusal ve uluslararası fonlardan yararlanabilmek için proje temelli ikinci bir örgütlenme ve finansman kanalı oluşturmamızı gerektirecektir. Alanda proje bütünlüğü olan yerlerde proje ortaklıkları oluşturulabilir. Bu kurulacak proje ortaklığı belediyenin öncülüğünde kurulabilir. Bu şirket buranın sağlıklaştırılması için gerekli projeyi yapacak, proje üstünden belediye dışı uluslararası ya da ulusal kaynak arayacaktır. Proje ile ilgili kararlar hak sahiplerinin temsilcilerinin ve muhtarların katılacağı Proje Karar Kurulu tarafından alınacaktır. Kaynak sağlandıktan sonra proje gerçekleştirilerek konutlar hak sahiplerine, sosyal tesisler işleticilerine teslim edilecektir. Tabii projenin özelliklerine göre alternatif modeller de geliştirilebilir.

7. İzmir-Tarih Projesi'nin yürütülmesinde yararlanılacak yasal mevzuat⁸⁸

İzmir-Tarih Projesi'nin uygulamaya geçirilmesinde yararlanılacak yasal mevzuat bakımından 16 Mayıs 2012'de çıkarılan 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, 16 Haziran 2005 tarihli ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ve 3 Temmuz 2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun oluşturduğu uygulama kanalına

88 Bu bölüm A.Faruk Göksu, Sıla Akalp, Kentsel Strateji –Destek Platformunun hazırladığı İzmir-Tarih Projesi, "Yasa ve Yönetmelik" Tartışma Dokümanı metni ve bu doküman üzerinde 18 Aralık 2014'de toplanan çalıştayda yapılan görüşmelerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

alternatif bir kanal oluşturdu. Bu nedenle İzmir-Tarih Projesi'nin uygulanması bakımından hangi kanalın tercih edilmesi gerektiği konusunda, karşılaştırmalar yaparak stratejik bir tercih yapmak gerekecektir. Bu nedenle söz konusu yasaların İzmir-Tarih Projesi konusunda sağladığı olanaklar üzerinde duralım.

Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki 6306 sayılı kanun meşruiyetini afet riskini taşımaya dayandırmasına karşın, kamuoyunda dönüşüm yasası olarak bilinmektedir 2012 yılında yürürlüğe giren bu kanun kentsel dönüşüm yapmak isteyen kamu kuruluşlarını adeta gereğinden farklı yetkilerle donatmaktadır. Bu yasanın çerçevesinden yararlanılması, üç bakımdan İzmir-Tarih Projesi'nin stratejik tercihleri bakımdan sorunlar taşımaktadır. 6303 sayılı kanun kapsamında yürütülen bir projelendirme yerel yönetimleri merkezi yönetimin emrivakilerine açık hale getirmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin öncülüğünde yürütülmekte olan İzmir-Tarih Projesi, 6303 sayılı kanunun ön gördüğü uygulama çizgisini izlediğinde kabul edemeyeceği emrivakilerle karşılaşabilecektir. 6303 sayılı kanunun öngördüğü uygulama süreci projeden etkileneceklerle müzakereye kapalıdır. Dolayısıyla katılımcı yönetim pratiklerine önem veren İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin, toplumla ilişki kurma anlayışına ters düşecektir.

En önemli çelişki ise, 6303 sayılı kanunun riskli olan alanlarda yapıyı yıkarak yerine yeni bir bina yaparak dönüştürme amacı dolayısıyla ortaya çıkmaktadır. Bir yapı ya da alan riskli olarak saptandığında o yapının ya da alanın en kısa sürede yıkılması esas alınmıştır. Sürecin nasıl işlediği **Ek.5'de** ayrıntılı olarak verilmiştir. İzmir-Tarih Projesi'nde olduğu gibi bir alanda tarihi mirasın ve kimliğin korunarak, iyileştirilmesi ve canlandırılması esas alınmışsa, **6303 sayılı yasanın ön gördüğü süreçten uzak durmak gerekecektir.**

Ne iyi ki İzmir-Tarih Projesi'nin geliştirilmesi ve uygulanması bakımından belediyelerin öncülüğüne koruma, iyileştirme ve canlandırmaya olanak veren 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun (özellikle 73'üncü maddesinin) olanak verdiği ikinci bir kanal bulunmaktadır. Bu kanalda proje geliştirme ve uygulamanın gerçekleştirilmesinde öngörülen süreçlerin neler olduğu **Ek.5'de** ayrıntılı olarak verilmektedir. İzmir-Tarih Projesi temelde bu ikinci kanalı kullanacaktır. Bu kanalın işletilebilmesi için İzmir-Tarih proje alanının Bakanlar Kurulu'nca "yenileme alanı" olarak ilan edilmesi gerekmektedir. Proje alanının "yenileme alanı" olması kararı 1 Ekim 2007'de Bakanlar Kurulu'nca onaylanmış bulunmaktadır. Bu durumda İzmir-Tarih Projesi 6303 sayılı yasanın dayatmacı yetkilerine muhatap olmadan 5366 ve 5393 sayılı kanunların uzlaşmacı anlayışı içinde katılımcı süreçlerle uygulanma olanağına açık kalacaktır.

V. Alt Proje Alanlarına İlişkin Projelerin Tanımlanması, Uygulamaya Geçecek Projelerin Elde Edilme Yolları

Proje alanı için yapılmış koruma amaçlı imar planları vardır. Bu çalışmada **amaçlanan var olan plan yerine yeni bir koruma amaçlı imar planı hazırlamak değildir**. Bunun iki nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi bir yeni bir imar planı üzerinde toplumun değişik kesimlerinin uzlaşmasını sağlamak, bu uzlaşmaya ilişkin hukuki süreçlerin sonuçlanmasını beklemek 4-5 yıllık bir süre almaktadır. Bu nedenle burada yeni bir koruma amaçlı imar planı hazırlamaya girişmek uygulamanın başlamasını geciktirmek anlamına gelmektedir. İkincisi ise sorunun imar planında olmaktan çok, uygulayıcı aktörleri belirlenmemiş ve bu amaçla yeterli kaynak ayrılmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Yalnız bir koruma amaçlı imar planının hazırlanmış olması proje alanını canlandırmak için yeterli olmamaktadır.

Bunun için çalışmalarda, proje alanındaki tarihi mirası korurken, alandaki ekonomik ve sosyal yaşamı canlandıracak uygulama programlarının geliştirilmesine önem verilecektir. Bunun için **operasyon planları hazırlanacaktır**. Bu operasyon planlarının gerektirmesi halinde var olan koruma amaçlı imar planlarında usulüne uygun olarak değişiklik yapılması yoluna gidilecektir.

Alt Proje Alanları Ya Da Gruplarına İlişkin Operasyon Planlarının Hazırlanma Süreci ve İçerikleri Üzerine

Bu operasyon planları hazırlanırken katılımcı bir süreçle oluşturulmuş olan “İzmir-Tarih Projesi İçin Tasarım Stratejisi Raporu” esas alınacaktır. Bu stratejide geliştirilmiş olan stratejik tercihler, operasyon planlarıyla alt proje alanları içinde uygulanacak olan tasarımlara, faaliyetlere ve eylemlere dönüştürülecektir. Operasyon planlarının hazırlanması da katılımcı süreçlerle hazırlanacaktır. Bu İzmir-Tarih Projesi'nin iç tutarlılığı gereğidir. Operasyon planlarının hazırlanması için altı aşamalı bir süreç önerilmektedir.

Birinci Aşama: Operasyon planının katılım çerçevesinin ve katılımcıların saptanmasıdır. Her alt proje için, proje alanının özelliklerine uygun olarak farklı katılım şemaları ve bu şemaya uygun olarak katılımcılar tespit edilecektir. Bu katılım şemalarının nasıl olacağı ve katılımcıların kimler olacağı, alt bölgede var olan faaliyetler ve planlama sonrasında yer alması düşünülen faaliyetlere göre değişecektir. Bu şemalar içinde tabii ki belediyelerin sorumluları, bu bölgeyle ilgi çalışma yapan ya da yapmayı planlayan üniversite mensupları, ilgili odaların ve STK'ların temsilcileri, alt proje alanında yaşayan fikir önderleri, saygı duyulan sakinleri vb. ile bu alanda faaliyet yapan ya da yapmayı planlayan girişimciler vb.leri yer alacaktır. Katılımcıların kimler olacağının belirlenmesinde, katılacakların birlikte üretilecek planın üretime yaratıcı katkılarda bulunacak, birlikte bir şey üretmiş olmanın heyecanını bölüşebilme coşkusuna sahip olmasına önem verilecek.

Katılımın işlerliğinin sağlanabilmesi için katılımın örgütlenmesini iki düzeyde düşünülmesinde yarar olabilir. Operasyon planının değişik aşamalarında belli sonuçlar alındığında geniş katılımlı toplantılar düzenlenecektir. Operasyon planının hazırlanmasına ilişkin teknik çalışmalar yapılırken, büyük grup içinden oluşturulacak küçük grupların katılımları sağlanacaktır.

Katılımdan iki farklı sonuç elde edilmek istenilmektedir. Bunlardan birincisi, planlamaya ilişkin karar ve tasarımın üretilmesinde katılımın sağlanmasıdır. İkincisi ise, uygulama içinde yer alacak aktörlerin ortaya konulan operasyonlardaki rolleri konusunda adanmışlıklarının (commitment) oluşturulmasıdır. Tabii bu katılımları sadece araçsal sonuçları bakımından değil, daha çok insanların onurlu yaşam hakları bakımından gerçekleştirilmesi gereken bir amaç olduğunun farkında olarak değerlendirmek gerekiyor.

İkinci aşama: Alt proje alanı için operasyon planının hazırlanması için gerekli araştırmanın yapılması. Hem teknik olarak operasyon planının hazırlanabilmesi için, hem de katılımın anlamlı olabilmesi için bir ön araştırmanın yapılması gerekmektedir. Katılımcılara yeterli bilgi sağlanmadığı durumlarda sahiçiliği olan bir katılım beklenemez. Ama bu ön araştırmaya büyük zamanlar ayırmaktan kaçınmalı, belediyelerin ve diğer kurumların elindeki bilgilerden yararlanarak, katılımcılığın olanaklarını da kullanarak, alt proje alanı üzerinde düşünmeye olanak verecek bir araştırmanın derlenmesi gerekmektedir.

Böyle bir araştırmanın alt proje alanında; faaliyetler profili, arazi kullanma farklılaşması, konut stokunun niteliği, konut alanında sınıfsal ve etnik farklılaşma, arsa ve konut fiyatları, mikro mekânların dağılımı, var olan koruma imar planı kararları, tescilli binalar, restore edilmiş ve yeniden işlevlendirilmiş binalar, buradaki nüfusun yerleşiklik düzeyi, eğitilmişlik derecesi üzerinde yeterli bilgi sağlamalıdır. Ayrıca proje alanında yeni bir uygulamanın başlayıp başlamadığı, yeni bir eğilimin ortaya çıkıp çıkmadığı araştırılmalıdır.

Üçüncü Aşama: Proje alt bölgesi için bir strateji geliştirilmesi olacaktır. Öngörülen planlama biçimini daha somutlaştırmak için her alt proje alanında katılımcı mekanizmalarda geliştirilebilecek **planlama stratejisinin içeriğinde** neler bulunabileceğine açıklık kazandırmak gerekir. Bina düzeyinde, yollar düzeyinde ve alan düzeyinde verilebilecek kararlara açıklık kazandırmalı ve bunlar konusunda oйдаşma sağlanmalıdır.

Strateji geliştirmeye çalışılan alt proje alanında ya da onun bağımsız bölgelerinde izlenecek kentsel yenileme yolunun;

- Kentsel dönüşüm (urban redevelopment)
- Kentsel canlandırma (urban revitalization)
- Kentsel sağlıklılaştırma (urban regeneration)

Seçeneklerinden hangisi olacağına açıklık kazandırmak gerekir.

Kentsel dönüşüm ile başarılmak istenilen sosyal, ekonomik fiziki problemleriyle yaşam kalitesi düşmüş yaşam çevresinin kalitesinin yükseltilmesidir. Bu amaçla izlenen yollardan biri günümüzde var olan fiziksel yapıyı yıkararak tamamen yenilemektir. Tabii böyle bir yol ancak tarihsel/kültürel değeri olmayan bina stokunun bulunduğu yerlerde izlenebilecektir. Eğer **kentsel canlandırma** yolu izlenecekse, dikkatler proje alanının kaybettiği ekonomik fonksiyonlara odaklanacaktır. Bu alanda daha yüksek katma değer sağlayan faaliyetlerin

yeniden konumlanmasına uğraşılacaktır. Bunun sağlanması için proje alanında kentsel altyapının ve hizmetlerin geliştirilmesi kritik bir önem taşıyacaktır. Üçüncü yol olan **kentsel sağliıklaştırma**da ise, kültürel ve tarihsel miras korunurken, küçük müdahalelerle yaşam kalitesi yükseltilmeye çalışılacaktır. Bu sağliıklaştırmanın var olan sakinlerin elenerek, bir soylulaştırma (gentrification) niteliği kazanması konusunda ise duyarlı olunması gerekmektedir.

Her üç halde de her alt bölge içinde **hangi işlevlerin yer alacağı** kararlaştırılacaktır. Bu işlevler saptanırken var olan eğilimler ve kullanışlar göz önünde tutulacağı gibi stratejide belirlenen gereksinmelerin karşılanmasına özen gösterilecektir. Belirli konut statüsünün yaratılması, gençlerin buraya çekilmesi, deneyim (experience) eksenlerinin yaratılması vb.

Dördüncü Aşama: Alt proje alanında uygulama için verilecek kararlar, yapılacak tasarımlar, koruma planı değişiklikleri saptanacaktır. Her proje alt bölgesi için uygulanacak strateji belirlendikten sonra var olan koruma planı gözden geçirilecek, hangi konuda **hangi tür tasarım yapılacağı** kararlaştırılacaktır. Bu tasarımların katılımcılığa açık olarak nasıl elde edileceği konusunda değişik seçenekler arasından bir seçme yapılacaktır. Bu seçenekler arasında genç tasarımcıların öneri geliştirebileceği bir tasarım atölyesinin kurulması da bulunacaktır. Bu atölyenin proje sahasında bulunması bölgenin canlanmasına katkı yapacaktır.

Yapılacak bina tasarımında var olan binaların ölçeklerinin korunmasına özen gösterilecektir. Bu konuda iki sınırlayıcının varlığı akıldan çıkarılmamalıdır. Bunlardan birincisi kentin tacı niteliğindeki Kadifekale'nin silüetinin korunmasıdır. İkincisi ise proje bölgesindeki anıtsal niteliği olan binaların ölçeklerinin küçük olmasıdır. Burada yapılacak yüksek binalar anıtsal niteliği olan binaları çevresiyle uyumsuz hale getirecektir. Bina düzeyinde hangi binaların rekonstrüksiyonunun, hangi binaların restorasyonunun yapılması ve hangilerinin yıkılması gerektiği saptanacaktır. Bu binalardan hangilerinde nasıl bir yeniden işlevlendirmenin uygun olacağı konusunda öneriler yapılacaktır.

Sokaklar düzeyinde hangi sokakların hangi bölümlerinin canlandırılacağı üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda İzmir'in yokuşlarının (örneğin Mekke yokuşu) özelliklerinin nasıl yeniden yorumlanmaya çalışılacağı ele alınacaktır. Proje alanının Kemeraltı'ndan Kadifekaleye uzanan oldukça dik yamaçlarda yaşayanların kent merkeziyle ilişki kurmasında **yaya olarak yapılan yolculuklar çok elverişli bir seçenek oluşturabilecektir.** Kentin ulaşım master planı yeniden hazırlanırken bu seçenek ayrıntılı olarak incelenmeli bazı yokuşlarda eskalatörlerin oluşturulması, yaya güzergahlarının metro duraklarıyla ilişkilendirilmesi olanakları araştırılmalıdır.

Ayrıca alt proje alanında korunacak ve geliştirilecek mikro mekânlara ilişkin kararlar/tasarımlar üretilecektir. Dördüncü aşamada bir operasyon planının hazırlanmasında kullanılacak tüm materyalin üretilmiş olması gerekmektedir.

Beşinci Aşamayı: Operasyon planının hazırlanması ve aktörlerin söz vermiş olma sürecinin tamamlanması oluşturacaktır.

Her proje alt bölgesine ilişkin stratejiye uygun kararlar verilerek tasarımlar yapıldıktan sonra operasyon planı yapılabilir bir aşamaya gelmiş olacaktır. Operasyon planında, bu alt bölgenin stratejisinin ve bu bölgeye ilişkin karar ve tasarımların tümünün uygulanması için gereken işlemlere ayrılması, her bir işlemin hangilerinin kamu bürokrasisindeki sorumlular tarafından, hangilerinin katılımcılar, hangilerinin girişimciler tarafından yapılabileceği ve bu konulardaki alternatif olanaklar belirlenecektir.

Bu çalışmanın bir plan niteliğini kazanabilmesi için zaman boyutunun bulunması gerekir. Bir operasyon planı hazırlanırken genellikle uygulamanın başlandığı gün sıfır noktası olarak saptanır. Yapılacak işlemlerin zaman içinde sıralaması ve geçen süreler bu sıfır noktasına göre konumlandırılacaktır.

İzmir-Tarih Projesi'nde operasyon planı bu noktada tamamlanmış olmayacaktır. Buna ek olarak bu operasyonun tek tek işlevlerini gerçekleştirecek, katılımcı ya da bundan sonra katılımcı olacak aktörlerin katılım platformunda (kamu alanı) söz vermeleri gerçekleştirilecektir. Eğer bazı konulara sahip çıkanlar yoksa onlar gelecekte sahip çıkacakların katılımına açık tutulacaktır.

Kısacası, operasyon planları, strateji ve tasarımların hayata geçirilmesi için ilgili aktörlerin hangi işlevleri yükleneceğini belirleyen ve bu aktörlerden bunları gerçekleştireceğine ilişkin sözlerin alındığı, eyleme geçiş yollarının somutlaştırıldığı belgeler olacaktır. Bu belgelerde katılımcılık elini taşın altına koyma niteliğini kazanarak sahici hale gelecektir.

Altıncı Aşama: Projenin uygulanmasının izlenmesinin kurumsallaştırılması ve katılımcı bir hale getirilmesi

Operasyon planının elde edilmesinden sonra uygulamaya geçilecektir. Ama bir alt bölgenin yenilenmesi, canlandırılabilmesi zaman içinde gerçekleştirilecektir. Bu zaman isteyen ve halkla ilişkilerinin özenle planlanması gereken bir etkinliktir. Tabii bu uygulamanın gerçekleştirilmesinde operasyon planı belgesinde görev yüklenmiş aktörler, yükledikleri işlevleri yerine getirecektir. Ama projenin uygulanmasını sürekli izleyen gerekli geriye dönüşleri sağlayan bir mekanizmaya gerek vardır. Bu mekanizma bir yandan İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin sorumlularınca, katılımcı süreç içinde yer almış olan alt bölgeyle ilgili STK'lar ve orada yaşayanlarca oluşturulacaktır. Bu sürecin uygulama sırasında daha da zenginleştirilmesi düşünülebilir.

VI. İzmir-Tarih Projesinin Yürütülmesine İlişkin Örgütlenme Önerileri

İzmir-Tarih Projesi'ne ilişkin stratejilerin ve operasyon planlarının katılımcı bir süreç içinde nasıl hazırlanabileceğini gördük. Bu kadar kapsamlı bir projenin sonuç alıcı bir hızda uygulanabilmesi için özel bir örgütlenmeye gereksinmesi olacaktır. Bu projenin özel bir örgütlenme olmadan Büyükşehir Belediyesi'nin İmar, kentsel yenileme, kültür işleri, sosyal hizmetler, park ve bahçeler ile fen işlerine ilişkin birimleri aracılığıyla yürütülmesi halinde gerekli hız ve koordinasyonun sağlanmasının zor olacağı açıktır. Bu nedenle İzmir-Tarih Projesi'ni yürütecek bir örgütlenmeye gereksinme vardır. Ama bu örgüt belediyelerin icracı birimlerinin içten desteğine sahip olmazsa yine de uygulamada sorunlarla karşılaşacaktır.

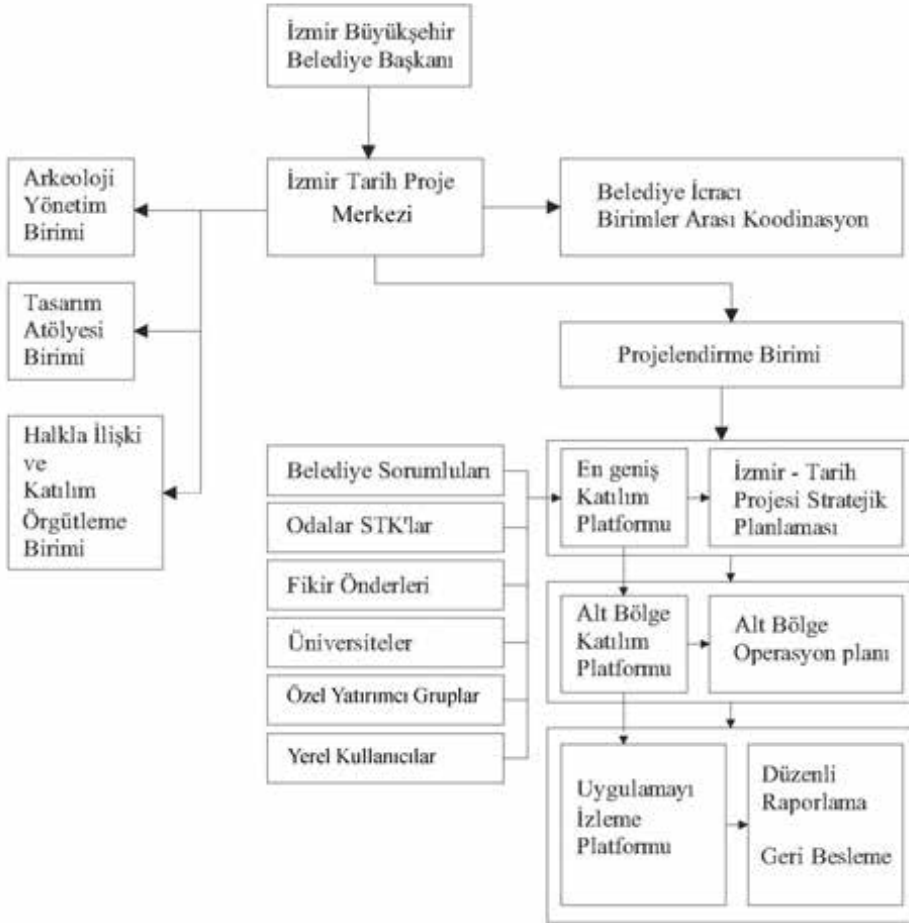
Bu bölüme kadar anlatılan planlama ve uygulama süreçleri göz önünde tutularak İzmir-Tarih Projesi'nin örgütlenmesi için Şekil.1'de özetlenen öneri geliştirilmiştir.

Bu örgütlenme şemasının merkezinde İzmir-Tarih Projesi yürütücülüğü bulunmaktadır fakat bürokratik ünvanının ne olacağı burada belirlenmemiştir. Bunun ne olacağını olanaklar belirleyecektir. Ama gücünü doğrudan Başkanın desteğinden alacaktır. Ayrıca Belediyenin icracı birimleriyle düzenli koordinasyon ve uygulamayı izleme toplantıları yapacaktır. Bu toplantıların Hem Büyükşehir Belediyesi, hem Konak Belediyesi yetkilileriyle birlikte düzenlenmesinde yarar olacaktır.

İzmir-Tarih Projesi Yürütücülüğünün proje alanında merkezi konumda restore edilmiş bir yapıda bulunması yararlı olacaktır. Bu yapı çalışmaların sergilendiği alanlara ve proje alanında halkın toplantılar yapabileceği büyük bir toplantı salonuna sahip olmalıdır.

Şekil.1'de solda yer alan üç birim doğrudan İzmir-Tarih Projesi Yürütücülüğüne bağlı olarak gösterilmiştir. Bu birimlerden birincisi Arkeoloji Yönetim Birimidir. Bu birim arkeolojik kazı ve sondajlardan elde edilen verileri CBS formatında sürekli güncelleyecek, projelerin hazırlanmasında ve uygulamaların izlenmesinde, koordinasyonu sağlayacaktır. İkinci birim tasarım atölyesidir. Bu atölye İzmir-Tarih Projesi'nde gerek duyulan alanlarda genç tasarımcılara fırsat verecektir. Bu yolla İzmir'in tasarım kenti olması vizyonuna bir katkıda bulunmuş olacaktır. Bu tasarım atölyesinin de proje alanında yer alması düşünülmelidir. Üçüncü birim İzmir-Tarih Projesi Yürütücülüğünün halkla ilişkiler ve katılım örgütlenme birimidir.

Şekil.1'in sağında proje birimi yer almaktadır. Bu birim yeterli teknik elemanı ve plancıyı içerecektir. Bu birimin başlangıçta yeterli bir çekirdek olarak kurulması öngörülmüştür. Projenin hızlanmasına göre bu birimde çalışanlar artabilecektir.

Şekil 1: İzmir-Tarih Projesi Örgütlenme Şeması

Proje biriminden beklenen üç düzeyde çalışma bulunmaktadır. Birincisi proje alanının tümü için bir koruma/canlandırma stratejisi hazırlamaktır. Bu kademe aslında elinizdeki bu kitapçıkla gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. Henüz İzmir-Tarih Projesi yürütücülüğü ve proje birimi kurulmadığı için, Belediyenin danışmanları ve İmar bürokrasisi gerekli hazırlıkları yaparak, projeye ilgili olabildiğince geniş bir katılım platformunu toplayarak proje alanının tümü için bir strateji geliştirmiştir.

Burada ön görülen yöntemin iki ayağı bulunmaktadır. Ayağın birinde bir katılım platformu vardır. İkincisinde ise proje birimleri ve plancılar bulunmaktadırlar. Katılımcılar bu platformda görüşlerini, benimsediği değerleri ifade etmekte, bu görüşler üzerinde proje birimi çalışmakta, elde edilen sonuçlar yeniden katılım platformuna taşınmakta, karşılıklı görüşmelerden sonra bir görüş birliği oluşmaktadır. Stratejilerin ve operasyon planlarının oluşumu şeffaf bir süreç içinde cereyan etmektedir.

İzmir-Tarih Projesi'nin strateji aşaması tamamlanmış olduğundan, İzmir-Tarih Projesi Yürütücülüğü kurulduktan sonra, alt proje bölgeleri ya da gruplarına ilişkin operasyon planlarının hazırlanmasına geçilecektir. Bu aşamadaki çalışma da iki ayak proje birimi ve katılım platformunun etkileşimi üzerine dayandırılacaktır. Bu operasyon planları hazırlanırken daha önce anlatılmış olan süreç izlenecektir. Bu planlar üzerinde odaya sağlanınca uygulama kademesine geçilecektir. Bu kademe de iki ayaklı yaklaşım izlenecektir. Ama burada özellikle belirtilmesi gereken bir nokta izleme sonunda beklenen sonuçlar elde edilemiyorsa geri besleme mekanizmasının işletilmeye başlamasıdır. Bu gözden geçirme için mutlaka alt bölge katılım platformu toplanmalıdır.

SON VERİRKEN

İzmir-Tarih Projesi strateji raporunun sonuna gelmiş bulunuyoruz. Ama bu bir sonuç değildir. Ancak bir aşamadır. Sonuca ulaşmak için uygulamaya başlanması gerekiyor. Bunun için de katılımcı süreci aynı heyecan ve coşkuyla sürdürmek gerekiyor.

EKLER

EK.1: Alt Proje Alanlarını Oluşturan Mahalleler Listesi

Birinci alt bölge Agora

Namazgâh mahallesinin tamamını ve Kurtuluş ve Yeni mahallelerinin bir kısmını kapsamaktadır.

İkinci alt bölge Havralar Bölgesi

Güzelyurt ve Güneş mahallerinin tamamını kapsamaktadır.

Üçüncü alt bölge Kemeraltı Caddesi ve Hanlar Bölgesi

Konak mahallesinin bir kısmını kapsamaktadır.

Dördüncü alt bölge Fevzi Paşa Bulvarı

Yenigün ve Hurşidiye mahallelerinin tamamını ve Akıncı mahallesinin bir kısmını kapsamaktadır.

Beşinci alt bölge Basmane Oteller Bölgesi

Akıncı mahallesinin bir kısmını kapsamaktadır.

Altıncı alt bölge Kestelli Bölgesi

Kestelli ve Uğur mahallelerinin tamamını ve Konak mahallesinin bir kısmını kapsamaktadır.

Yedinci alt bölge Konak Bölgesi

Fevzi Paşa mahallesinin tamamını ve Konak mahallesinin bir kısmını kapsamaktadır.

Sekizinci alt bölge Bahribaba Bölgesi

Yeşiltepe mahallesinin bir kısmını kapsamaktadır.

Dokuzuncu alt bölge Değirmendağı Bölgesi

Çahabey ve Mecidiye mahallelerinin tamamını ve Yeşiltepe, Fatih ve Güngör mahallelerinin bir kısmını kapsamaktadır.

Onuncu alt bölge Altınyol-Damlacık Bölgesi

Namık Kemal, Sümer, Odunkapı, Yıldız, Kahraman, Türkyılmaz, Mescit, Tan, Bozkurt ve Şehit Nedim Tuğaltay mahallelerinin tamamını ve Fatih mahallesinin bir kısmını kapsamaktadır.

On birinci alt bölge Anafartalar Caddesinin Son Bölümüne İlişkin Bant

Yenigün, Hürşidiye, Akıncı, Etiler, Faik Paşa, Altınordu, Pazaryeri, Kurtuluş ve Namazgah mahallelerinin keşişim hattıyla oluşan kısmı kapsamaktadır.

On ikinci alt bölge Ayavukala Kilisesi Çevresi

Etiler ve Faik Paşa mahallerinin bir kısmını kapsamaktadır.

On üçüncü alt bölge Agora Çevresindeki Birinci Halka Konut Dokusu

Tuzcu, Ülkü ve Sakarya mahallelerinin tamamını ve Yeni, Ali Reis, Pazaryeri ve Altınordu mahallelerinin bir kısmını kapsamaktadır.

On dördüncü alt bölge Agora Çevresindeki İkinci Halka Konut Dokusu

Süvari ve Altay mahallelerinin tamamını ve Aziziye, Kadifekale, Ali Reis ve Kubilay mahallelerinin bir kısmını kapsamaktadır.

On beşinci alt bölge Kadifekale'nin Kuzey Yamaçlarındaki Gecekondu Alanları

Kadifekale, Kubilay ve Mirali mahallelerinin bir kısmını kapsamaktadır.

On altıncı alt bölge Kadifekale Antik Tiyatro Bölgesi

Kadifekale ve Kosova mahallelerinin bir kısmını kapsamaktadır.

On yedinci alt bölge Kadifekale'nin Güney Yamacındaki Heyelan Alanı

İmariye, Vezirağa, Hasan Özdemir, Kosova, Yeşildere ve 19 Mayıs mahallelerinin bir kısmını kapsamaktadır.

On sekizinci alt bölge İkiçeşmelik ve Eşrefpaşa Caddesi çevresindeki ince yerleşme bandından oluşmaktadır. Bu bant Namazgah, Güzelyurt, Güneş, Yenigün, Kestelli, Tan, Şehit Nedim Tuğaltay, Bozkurt, Tuzcu, Ülkü, Sakarya mahallelerinden geçmektedir.

On dokuzuncu alt bölge Konaktan başlayan Anafartalar Caddesinin iki yanındaki ince yerleşme bandından oluşmaktadır. Bu bant Konak, Yenigün, Güzelyurt Güneş, Kestelli, Uğur, Fevzi Paşa mahallelerinden geçmektedir.

EK.2: Hava Fotoğraflarıyla Proje Alt Bölgeleri

BÖLGE 1 / AGORA

● BİTEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1. AGORA KAZISI

Agora Kazı Alanı içerisinde kalan tesvili yapı kazı evi olarak restore edilmiştir. Uygulama 2012 Ocak ayı içerisinde tamamlanmıştır.

2. ANTIK DUVARLARIN RESTORASYONU

Kamulaştırma ve yıkım çalışmalarının sonucunda ortaya çıkan antik yapı duvarlarının basit bakım ve onarımı gerçekleştirilmiştir.

3. AGORA VE CEVRESİ KAMULAŞTIRMA ÇALIŞMALARI

Agora'nın İçişleri Bakanlığı ve Kemeraltı ile bitirilmesi ve kazı alanının genişletilmesi amacıyla başlayan kamulaştırma ve yıkım çalışmalarının 4. etabı tamamlanmıştır. 5. etabın kamulaştırma çalışmaları tasarımlarını olup yıkım çalışmaları başlayacaktır.

4. AGORA MUZE VE SERGİ EVİ

Agora kazı alanı içerisinde kalan tesvili yapı müze seçti bediye için yapı ve içi için birleştirilmiştir. Yapının restorasyon uygulaması 13.11.2012 tarihinde başlayan restorasyon uygulaması devam etmektedir.

5-6. KORUMA DUVARI VE GİRİŞ YAPISI PROJESİ

Agora kazı alanına giriş çözümlerini ve güvenliği sağlamak amacıyla güvenlik duvarı ve giriş yapısı projeleri Kültür Bakanlığına ve Koruma Kuruluna onaylanmıştır. Güvenlik duvarının inşaatına başlanması olup, giriş yapısının uygulama projesi hazırlanmaktadır.

7. NAMAĞZAM HAMAMI

Halen çözümlenmiş bulunan hamamın kamulaştırma çalışmaları tamamlanmıştır. Projelendirme çalışmalarına başlanan hamam bugün çözümlenmiş restore edilecektir.

BÖLGE 2 / HAVRALAR

● BİTEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1. BEİT HİLLEL SINAGOGU RESTORASYONU
Yapı, hem önemli bir dini kutsal alanı evet, hem de bu yapı tipolojisinin günümüze ulaşabilen tek örneği olarak moderniyde önem taşımaktadır. Yıpranmış Halim Paşa Mülkesi ile ilgili "İzmir'in Kültürel Yarıntısına Kazandırılması" amacıyla Restorasyon uygulanması tamamlanmıştır.

2. ABACIOĞLU HAN RESTORASYONU
Anıtların, Çarşıları üzerinde konumlanan Han Konak Beldiyesinin tarafından restore edilmiştir.

3. TARBEM ÇALIŞMA ALANI
TARBEM (Tarihî Kemeraltı İnşaat Yatırım Ticaret A.Ş.) Havza Bölgesi'nde faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır.

BÖLGE 3 / KEMERALTI ÇARŞISI ve HANLAR

● BİTEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1. KEMERALTI MEYDANI PROJESİ
Kemeralti içinde yer alan ve doku ile uyumlu bir koruyucu önerecek olan proje, Bölge Kurulu tarafından onaylanmıştır. Uygulama projesinin elde edilmesi doğrultusunda çalışmalar devam ettirilmektedir.

2. MİRRELİ AMOĞLU HAN
Kemeralti'nin günümüze ulaşabilen önemli hanlarından olan Mirreli Amoğlu Han'ın Kocak Belediyesi'nce restorasyonu planlanmaktadır.

3. ÇAKALOĞLU HAN
Kemeralti'nin günümüze ulaşabilen önemli hanlarından olan Çakaloğlu Han'ın restorasyonu planlanmaktadır.

4) DALAN BIRMASI
1941 yılında Harici Dalan tarafından kurulan Kemeralti Sabun Fabrikası'nın Kocak Belediyesi'nce restorasyonu planlanmaktadır.

BÖLGE 4 / FEVZİPAŞA BULVARI

● BİTEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1) KAMUMLAR ÇARŞISI
Tarihi Kavafkar Çarşısı'nın basit onarımı
Kocak Belediyesi'nce gerçekleştirilmiştir.

ZİVEVAHİR HANI(357 ADA 9 PARSEL)
Anafanalar Caddesi üzerinde konumlanan yapının tipolojik
özelliklerini doğrultusunda yeniden işlevlendirilerek Lamar
Büyükşehir Belediyesi'nce kente kazandırılması hedeflenmektedir.

BÖLGE 5 / OTELLER BÖLGESİ

● BİTEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1. OTELLER SOKAĞI PROJESİ
1296 sokak özelinde cephe sağlama ve restorasyon çalışmaları Kırsehir Belediyesi'nce tamamlanmıştır.

2. BASMANE SİMİT MERKEZİ
374 ada 33 parselde yer alan yapı Kırsehir Belediyesi'nce restore edilerek kente kazandırılmıştır.

3. KADIN MÜZESİ

1298 sokakta konumlanan yapının restorasyonu Kırsehir Belediyesi'nce gerçekleştirilmiştir.

4. FETİH CAMİİ
1297 Sokak'ta yer alan yapının restorasyonu Kırsehir Belediye Başkanlığı tarafından yürütülmüştür ve tamamlanmıştır.

BÖLGE 7 / KONAK

● BİTEN ÇALIŞMALAR

● SÜREN ÇALIŞMALAR

● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1. AHMET AĞCA KONAĞI RESTORASYONU

Konak İççisi, Kemeralı Çarşısı, 848 sokak üzerinde yer alan, mülbüyle Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait taşınmaz 16.02.2010 tarihinde imzalanan protokol ile 30 yıllığına Belediyemize kiralanmıştır. İşin sonu restorasyon projesinin kural gündemine alınması beklenmektedir.

2. MİLLİ KÜTÜPHANE CADDESİNDE DOZENLEME PROJESİ

Milli Kütüphane Caddesinde yaya sirkülasyonu ve ticari faaliyetleri iyileştirerek çözüm noktaya oluşturmaya yönelik tasarım çalışmaları başlamıştır.

3. ESKİ TEKEL BİNASI RESTORASYONU

Eski Tekel tüpün depolanması yeniden kullanıma yönelik restorasyon uygulamaları valilğe bağlı Yatırım İlerleme ve Koordinasyon Baplanlığı tarafından yürütülmektedir, proje kabul aşamasındadır.

4. KIZILAY BİNASI RESTORASYONU

442 Sokak ta yer alan Kızılay Binasının restorasyon projesi tamamlanmıştır. Uygulama çalışmaları Konak Belediyesi tarafından yapılacaktır.

BÖLGE 8 / BAHRİBABA

● BİTEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1. SAYFO RESTORAN RESTORASYONU
Vakıf - Yelken 1955'te açılmasının ardından yapılan ilk yapılandırma bittir. Mimarın Rıza Aykon ve Doğan Teberdir. 18.01.2008 tarihinde İsmet İnönü Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölgesi Kurulundan restorasyon - projeleri onaylanan - yapıya büyük miktarda koruyucu hizmet vermektedir.

2. KONAK TUNNELİ ÇALIŞMASI
Ulaştırma Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmeye yönelik yarı tünellerin inşaatı kapsamında Konak ağzında Kemeraltı Yenileme Alanı'na açılmaktadır. Çalışmalar devam etmektedir.

BÖLGE 10 / ALTINYOL - DAMLACIK

● BİTEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1. AYLAÖKMENEVİ

442 sokakta yer alan yapı Konak Belediyesi'nce Kadın Danışma Merkezi olarak restore edilmiştir.

2. SAADET MİRİCİ SEMT MERKEZİ

116 ada 46 parselde konulan, mülkiyeti Konak Belediyesi'ne ait olan yapı Semt Merkezi olarak restore edilmiştir.

3. OYUNCAK MÜZESİ

Varşova yolu üzerinde konulan yapı Konak Belediyesi'nce restore edilerek yeniden değerlendirilmiştir.

4. KILO MESODİ

İkiçimenlik Caddesi üzerinde bulunan yapı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından özgün işlevinde restore edilmiştir.

5. İPEKYOL ÇİCİPARK DÜZENLEME PROJESİ

Tarihi İpek Yolunun korunması, Çiçipark ile birlikte çevresinin bir sayır knası olarak düzenlenmesi amacıyla hazırlanan proje şehrin merkezinde yeşil bir sosyal alan yaratacaktır. Proje ilgili Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanmıştır.

6. 119 ADA 4. PARSELDEKİ KONAK

Tan Mahallesi Nebizade Camii sokakta bulunan yapı Konak Belediyesi tarafından karmalı yapılaşma çalışmaları yapılacaktır.

BÖLGE 11 / ANAFARTALAR CADDESİ 2. ETAP

● BİTEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1. DONERTAŞ SEBİLİ RESTORASYONU
Donertaş Sebilii İsmir Büyükşehir Belediyesi tarafından restore edilmiştir.

2. AĞHISAR OTELLİ RESTORASYONU
Anafartalar Caddesinden dar bir geçit ile oluşan kortaja tipolojisindeki yapının restorasyonu planlanmaktadır.

3. TARHI KIRKAHANE
Anafartalar Caddesi ile Altınpark Kazı Alanı katışımında konumlanan yapının Kırık Belediyesi restorasyonu planlanmaktadır.

BÖLGE 12 / AZIZ VUKOLOS KİLİSESİ ve ÇEVRESİ

● BİTEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1. AZIZ VUKOLOS KİLİSESİ RESTORASYONU

Yerinin restorasyon uygulaması 2012-2010 tarihinde tamamlanmıştır. Ana yapı çok amaçlı salon ve sergi salonu, müzelerden birisi Basmı Müzesi'dir. Diğer ise Ana Evi olarak hizmet vermektedir. Aziz Vukolos KİLİSESİ restorasyonunun tamamlanmasından ardından kentin çeşitli kültür ve sanat etkinliklerini başan bir şekilde gerçekleştirildiği mekânlardan biri haline gelmiştir.

2. AZIZ VUKOLOS KİLİSESİ ÇEVRE DÜZENLEME PROJESİ

Projenin amacı Aziz Vukolos KİLİSESİ'nin çevresindeki sosyal dokuyu ile farklı kamusal işlevler aracılığıyla işlevi kurarak kenti yapısına ev sibiştir. Yapan yapının yakın çevresinde de değişimi tetikleyecek kamusal alanlar yaratılmaktadır. KİLİSE çevresinde yapılacak olan bölge otoparkına bağlantı sağlanması düşüncüden 1281 no.lu sokakta Kentel iyileştirme kapsamında Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları yapılacaktır.

3. ALTINPARK KAZI ALANI

Arkeolojik kazılarını sürdürülen alan Konya Belediyesi tarafından arkeopark olarak tasarlanmaktadır.

4. KUMRULU MESCİDİ

1273 sokak üzerinde bulunan yapı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından öğün işlevinde restore edilmektedir.

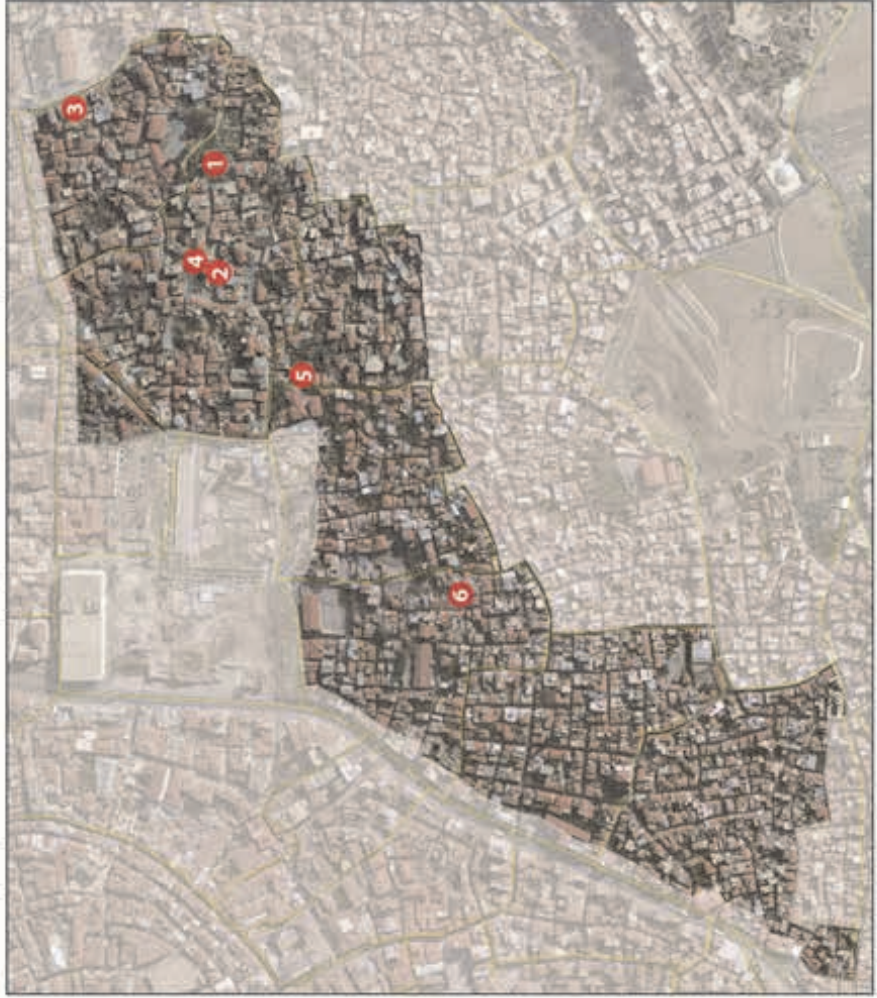
5. BİÇAKÇI HAN

Gaziler Caddesi ile 1270 sokak arasında bulunan, Bıçakçı Han, Eski Yıldız Sineması, geç dönem çok katlı bir yapıyı içeren ve inar planında Otel Proje Alanı -2 olarak belirlenen alanın, bölgesel ölçekte bir canlanmayı tetikleyecek doğrultuda ve kamusal bir işlev ile restore edilmesi planlanmaktadır.

BÖLGE 13 / 1. HALKA KONUT DOKUSU

● BİTEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1. EMİR SULTAN TÜRBESİ RESTORASYONU
Emir Sultan'ın türbesinin restorasyon uygulaması çalışmalarlan tamamlanmıştır. Haccelelerin restorasyonu için aynı bir çalışma başlanmıştır.

2. PAZAR YERİ MAHALLESİ 946 SOKAK TA YER ALAN YAPININ RESTORASYONU

1549 Ada 26 Parsel'de yer alan yapının mülkiyeti Kocak Belediyesi'ne ait olup İzmih-Tarih Proje Merkezine bağlı bir tasarruf idaresine olarak işlevlendirilmesi planlanmaktadır.

3. ALTINPAZARCIK OKUL KARESİ YAPISI
15432 ada 26 parselde yer alan yapının mülkiyeti Kocak Belediyesi'ne ait olup Radyo ve Demokrasi Müzesi olarak işlevlendirilmiştir.

4. ALTINORDU SPOR KULÜBÜ
Kulübün binası Kocak Belediyesi'nce restore edilerek bente kazandırılmıştır.

5. ÇÖKÜVANKI BİNASI
ÇÖKÜVANKI ait ve Kocak Belediyesi'nce tahsisli yapı Agosya Sema Merkezi olarak restore edilmiştir.

6. TÜNEL GİRİŞLİ EV
1394 Ada 4. Parsel'de yer alan yapının restorasyonu Kocak Belediyesi'nce tamamlanmıştır.

BÖLGE 14 / 2. HALKA KONUT DOKUSU

● BİTEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1. JEOLOJİK SAKINICALI ALANIN REHABİLİTASYONU
Jeolojik sakincağ alanında bulunan can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla 2000 konut bölgeleştirilmiştir. Alanın kent ortamını işlevine yönelik olarak ağaçlandırma çalışması yapılmıştır. Ayrıca alanın rekreatif amaçlı düzenlenmesini doğrultusunda çalışmalar gerçekleştirilecektir.

2. EGE MEDENİYETLERİ KÜLTÜR VE SANAT MERKEZİ
Kentimizin bir Ege Medeniyetleri Müzesi kazandırma kapsamında yer tespit çalışmalarını gerçekleştirilmiş ve Kadifelerinin kuzeybatı etrafında, Antik Tiyatro alanına komşu bölgede yapılması konusunda karar kılınmıştır. Bölgenin 3. derece Arkeolojik Sit olmasından kaynaklı olarak Arkeo-Jeoteknik araştırmalar Dokuz Eylül Üniversitesi Deprem Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından gerçekleştirilmiş ve yer alanında yapı inşasına engel teşkil edilebilecek herhangi bir kültür katmanına rastlanmamıştır. Alanda ilgili plan revizyonları tamamlanmıştır. Kararlaşırma çalışmaları kısa süre içerisinde başlayacaktır. Kültür ve Sanat Merkezi projelerinin yapıma yoluyla elde edilmesi planlanmıştır.

BÖLGE 15 / KUZEY YAMAÇ GECEKONDU ALANI

● BITEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

Bölgede yapılacak çalışmaların yarışma kapsamında ele alınması düşünülmektedir.

BÖLGE 16 / KADİFEKALE - ANTİK TİYATRO ALANI

● BİTEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1. ANTİK TİYATRO KAMULAŞTIRMA ÇALIŞMALARI
Antik Tiyatro alanı halihazırda risetiksiz yapılar altında kalmakta olup bu yapıların kamulaştırılması çalışmaları başlanmıştır. Alanda 164 adet parselden 156 parselin kamulaştırma çalışmaları tamamlanıp tapusları alınmıştır. 156 yapının yıkımı gerçekleştirilmiştir.

2. KADİFEKALE SUR DUVARLARI RESTORASYONU
Kadifekale Sur'unun restore edilmesi kapsamında uygulama aşaması sona ermiştir.

3. SAABİYE RESTORASYONU PROJESİ
Kadifekale içinde yer alan saabiye restorasyonu gerçekleştirilecektir. 2012 yılı içinde başlanan proje çalışmaları tamamlanmıştır. 1 No'lu Koruma Bölge Kurulu'na onaylanmıştır.

4. MESJİD RESTORASYONU PROJESİ
Kadifekale içinde yer alan mesjidin restorasyonu gerçekleştirilecektir. 2012 yılı içinde başlanan proje çalışmaları tamamlanmış olup, 1 No'lu Koruma Bölge Kurulu'na onaylanmıştır.

5-6. KADİFEKALE VE ANTİK TİYATRO ARKEOLOJİ VE TARİH PARKİ DÜZENLEME PROJELERİ
Kadifekale ile Antik Tiyatro alanı arasında kalan bölgenin risetiksiz yapılarından arındırılarak yapılarına kapsama alınması kararlaştırılmıştır.

BÖLGE 17 / GÜNEY YAMAÇ HEYELAN ALANI

● BİTEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1. JEOLOJİK SAKINCALI ALANIN

REHABİLİTASYONU

Jeolojik Sakıncalı Alanlarda kent ortamın işlevine yönelik olarak ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır. Alanlarda yapılacak olan çalışmaların yararına kapsamında ele alınmasına karar verilmiştir.

BÖLGE 18 / İKİÇEŞMELİK - EŞREFPAŞA CADDESİ

● BİTEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1. POUŞ ANİTİ

İmre'nin tarihi anıtına sâbit olan Eski Anıtsalar Karakolu binası emniyet, terfâhının ,geçmişine ait esya ve fotoğraflarını sergileyen bir müze olarak restore edilmiştir.

2. İKİÇEŞMELİK CADDESİ CEPHE SAĞLIQLI AŞTIRMA PROJESİ

2,4 kilometrelik tarihi bir aks olan İkiçeşmelik caddesinde yer alan 176 binadan 6 tanesi tescilliye Tescilli yapıları ilişkin hazırlanan projeler, caddelerin geneli için hazırlanan cephe düzenleme projesi kapsamında dâhil edilmiş ve uygulamaya çalışılmama başlanmıştır.

BÖLGE 19 / ANAFARTALAR CADDESİ'NDEKİ ÇALIŞMALAR

● BİTEN ÇALIŞMALAR ● SÜREN ÇALIŞMALAR ● PLANLANAN ÇALIŞMALAR

1. KEMERLİ CEPHE SAĞULUlaştırma PROJESİ

Anafartalar Caddesi'nin Konya girişinden Şarhvan Camii'ne kadar olan bölümünü kapsayan 1,2,3 ve 4.Etap Cephe Sağulştırma Çalışmalarının yapıldıkları tamamlanmıştır.

2. KEMERLİ CEPHE SAĞULUlaştırma PROJESİ 5.ETAP

Projelendirme çalışmaları devam etmektedir.

3. KEMERLİ CARŞISI DİST ORTOSU VE KENT MOBİLYALARI

Kemirli Carşısı ve çevresini kapsayan alan içinde, bagaj alıyenti olmak üzere diğ mekan etimliklerini gerçekleştirmek gerek kullanıcıların gerekse emelin karşılayıcı özellikler için doğa koşullarına dayalı olumsuz faktörlerin denetim altına alınması ve yaya mekânlarının gerektirdiği çağdaş dönüt elemanlarının geliştirilmesi amacıyla yarıya yönetimiyle elde edilen projelendirme bir uygulama için seğılmştir. Seçilen kesin projelendirme 1 No'lu Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanmıştır olup uygulama proje çalışmaları devam etmektedir.

EK.3: Tamamlanan Projeler

No	Projenin Adı	Yeri	Yapılma, Önerilme Tarihi	Sorumlu Kurum	Bitirilme Derecesi	Projeye İlişkin Açıklamalar
1	Agora Kazı Evi Restorasyonu	1. Alt Bölge Agora		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
2	Agora Kazı Alanı İçerisinde Kamulaştırma ve Yıkım Çalışmaları Neticesinde Ortaya Çıkan Duvarların Basit Bakım Onarımı	1. Alt Bölge Agora		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
3	Beit-Hillel Sinagogu Restorasyonu	2. Alt Bölge Havralar Bölgesi		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
4	926 Sokak Düzenlemesi	2. Alt Bölge Havralar Bölgesi		Konak Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
5	Kemeraltı Tarihi Şükran Otel Giriş Kapısı Ve Çeşmesi Restorasyonu	3. Alt Bölge Kemeraltı Caddesi Hanlar Bölgesi		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Tamamlandı	Restorasyonu tamamlanmıştır.
6	Abacıoğlu Han	3. Alt Bölge Kemeraltı Caddesi Hanlar Bölgesi		Konak Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
7	Kavaflar Çarşısı	4. Alt Bölge Fevzi Paşa Bulvarı		Konak Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
8	Kadın Müzesi	5. Alt Bölge Basmane Oteller Bölgesi		Konak Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
9	Oteller Sokağı	5. Alt Bölge Basmane Oteller Bölgesi		Konak Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
10	Basmane Semt Merkezi	5. Alt Bölge Basmane Oteller Bölgesi		Konak Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
11	Haremlik Selamlık (Ahmet Ağa Konağı) Restorasyonu	7. Alt Bölge Konak		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
12	Kızılay Binası Restorasyonu	7. Alt Bölge Konak		Konak Belediyesi	Projesi tamamlandı	Restorasyon Projesi Konak Belediyesi'nce tamamlanmıştır. Uygulama çalışmalarının Kızılay tarafından yapılması beklenmektedir.
13	Oyuncak Müzesi	8. Alt Bölge Bahribaba Bölgesi		Konak Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.

14	Saadet Mirci Semt Merkezi	10. Alt Bölge Altınyol Damlacık		Konak Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
15	Ayla Ökmen Evi	10. Alt Bölge Altınyol Damlacık		Konak Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
16	442 - 834. Sokak Sağıklaştırılması	10. Alt Bölge Altınyol Damlacık		Konak Belediyesi	Tamamlandı	Sokak sağıklaştırma Projeleri Konak Belediye'since tamamlanmıştır.
17	Altınpark Kazı Alanı	12. Alt Bölge Aziz Vukolos Kilisesi Çevresi		Konak Belediyesi	Tamamlandı	Arkeolojik kazılar tamamlanmış olup, üst örtü uygulaması yapımından sonra Konservasyon yapılacaktır.
18	Aziz Vukolos Kilisesi Restorasyonu	12. Alt Bölge Aziz Vukolos Kilisesi Çevresi		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
19	Radyo ve Demokrasi Müzesi	13. Alt Bölge Agora Çevresi Birinci Halka		Konak Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
20	Emir Sultan Türbesi Restorasyonu	13. Alt Bölge Agora Çevresi Birinci Halka		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
21	Pazaryeri Mahallesi 1549 Ada 2 Parselde Yer Alan Yapının Restorasyonu	13. Alt Bölge Agora Çevresi Birinci Halka		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
22	Çokov Vakfı Binası	13. Alt Bölge Agora Çevresi Birinci Halka		Konak Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
23	Altınordu Spor Kulübü	13. Alt Bölge Agora Çevresi Birinci Halka		Konak Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
24	Tünel Girişli Ev	13. Alt Bölge Agora Çevresi 1. Halka		Konak Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
25	Kadifekale Surları Restorasyon	16. Alt Bölge Kadifekale Antik Tiyatro Bölgesi		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmış olup, yapım işi tamamlanmıştır.
26	Kemeraltı Cephe Düzenleme Projesi 1-2-3-4 Etaplar	19. Alt Bölge Anafartalar Caddesi		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Tamamlandı	5 etaptan oluşan Anafartalar Caddesi Cephe Düzenleme Projesi'nin 4 etabı tamamlanmıştır.
27	Agora Güvenlik Duvarı	1. Alt Bölge Agora		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Tamamlandı	Güvenlik duvarı imalatı tamamlanmıştır.
28	Kumrulu Mescit Restorasyonu	12. Alt Bölge Aziz Vukolos Kilisesi Çevresi		İl Özel İdaresi	Tamamlandı	Restorasyon uygulaması çalışmaları tamamlanmıştır.
29	İkiçeşmelik Caddesinde Yer Alan Tescilli Yapıların Sokak Ve Cephe Sağıklaştırma Projeleri	İkiçeşmelik Caddesi		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Tamamlandı	Uygulama çalışmaları tamamlanmıştır

SÜREN PROJELER

No	Projenin Adı	Yeri	Yapılma, Önerilme Tarihi	Sorumlu Kurum	Bitirilme Derecesi	Projeye İlişkin Açıklamalar
1	Agora Müze ve Sergi Evi Restorasyonu	1. Alt Bölge Agora		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Sürüyor	Projeleri tamamlanmış olup, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmıştır. Restorasyon uygulaması başlamış olup devam etmektedir.
2	Agora Giriş Kapısı	1. Alt Bölge Agora		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Sürüyor	Giriş kapısı projesi Kültür Bakanlığı'na onaylanmış olup uygulama projeleri hazırlanmaktadır.
3	Namazgâh Hamamı	1. Alt Bölge Agora		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Sürüyor	Proje çalışmaları tamamlanmıştır.
4	Arkeolojik Kazılara Destek	1. Alt Bölge Agora		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Sürüyor	Antik Smyrna Agorası ve Phokaia kazılarında 2012 yılına kadar malzeme, personel, ekipman katkısı olarak sürdürülen destek 2012 yılının başından itibaren maddi destek olarak devam etmektedir.
5	Cemaat Arşivi	2. Alt Bölge Havralar Bölgesi		Konak Belediyesi	Projesi tamamlandı	Projeleri tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmıştır.
6	Balıkçılar Meydanı Projesi	3. Alt Bölge Kemeraltı Caddesi Hanlar Bölgesi		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Sürüyor	Uygulama projeleri elde edilmiş, kontrol teşkilatımızca incelenmiş ve İmar İşleri Şube Müdürlüğü'ne iletilmiştir.
7	Büyük Demir Han	3. Alt Bölge Kemeraltı Caddesi Hanlar Bölgesi		Konak Belediyesi	Projesi tamamlandı	Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri İzmir 1 No'lu Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmıştır. İzmir Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nce tahsisi beklenmektedir.
8	Mirkelamoğlu Hanı	3. Alt Bölge Kemeraltı Caddesi Hanlar Bölgesi		Konak Belediyesi	Projesi tamamlandı	Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri İzmir 1 No'lu Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmıştır.
9	Selvili Han	3. Alt Bölge Kemeraltı Caddesi Hanlar Bölgesi		Konak Belediyesi	Projesi tamamlandı	Restorasyon Projeleri Konak Belediyesi'nce hazırlanmış olup Koruma Kurulu Onayı alınmıştır.
10	442 / 834 Sokaklar	10. Alt Bölge Altınyol Damlacık		Konak Belediyesi	Projesi tamamlandı	Sokak Sağlıklaştırma Projeleri hazırlanmış muvafakatların alınma süreci tamamlanmış olup uygulanmaya başlanacaktır.
11	960 Sokak Sağlıklaştırması-Tarihi Kıraathane	11. Alt Bölge Anafartalar Caddesi Son Bölümü		Konak Belediyesi	Projesi tamamlandı	960. Sokak Sağlıklaştırma projesi kapsamında Konak Belediyesi'nce projelendirilmiştir.
12	Aziz Vukolos Kilisesi Çevresi Ve Bağlantılarının İyileştirilmesi Projesi	12. Alt Bölge Aziz Vukolos Kilisesi Çevresi		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Sürüyor	Avan projesi hazırlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanmıştır, proje çalışmaları devam etmektedir.
13	Aziz Vukolos Kilisesi Çevresi 1281. Sokak Sağlıklaştırma Ve Bölge Otoparkı Projesi	12. Alt Bölge Aziz Vukolos Kilisesi Çevresi		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Sürüyor	Kilise çevresinde yapılacak olan bölge otoparkına bağlantı sağlama düşünülen 1281 no'lu sokakta Kentsel İyileştirme kapsamında Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları yapılacaktır.
14	1273 / 1276 Sokaklar	12. Alt Bölge Aziz Vukolos Kilisesi Çevresi		Konak Belediyesi	Projesi tamamlandı	Sokak Sağlıklaştırma Projeleri hazırlanmış muvafakatların alınma süreci tamamlanmış olup uygulanmaya başlanacaktır.
15	Kadifekale Agora Kemeraltı Ulaşım Master Planı	13. Alt Bölge Agora Çevresi Birinci Halka		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Sürüyor	Projelendirme süreci devam etmektedir.

16	Altınpark Koruyucu Üst Örtü	12. Alt Bölge Aziz Vukolos Kilisesi Çevresi		Konak Belediyesi	Projesi tamamlandı	Çevre Düzenleme ve Koruyucu Üst Örtü Projeleri Konak Belediyesi'nce hazırlanmış olup, Koruma Kurulu Onayı alınmıştır. Uygulaması planlanmaktadır.
17	Carfi Konağı	13. Alt Bölge Agora Çevresi Birinci Halka		Konak Belediyesi	Projesi tamamlandı	Proje çalışmaları tamamlanmıştır.
18	Ege Medeniyetleri Arkeoloji Ve Tarih Parkı	16. Alt Bölge Kadifekale Antik Tiyatro Bölgesi		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Sürüyor	Plan çalışması tamamlanmış, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onanmıştır. Kamulaştırma çalışmaları başlamıştır. Kadifekale ile Antik Tiyatro alanı arasında kalan bölgenin niteliksiz yapılardan arındırılarak yarışma kapsamına alınması kararlaştırılmıştır.
19	Kadifekale Sur İçindeki Şapel ve Sarnıcın Restorasyonu	16. Alt Bölge Kadifekale Antik Tiyatro Bölgesi		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Sürüyor	Projeler elde edilmiş ve Koruma Kurul onayı alınmış olup, uygulama başlamıştır.
20	Kadifekale Agora Kemeraltı Aydınlatma Master Planı	13. Alt Bölge Agora Çevresi Birinci Halka		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Projesi tamamlandı	Proje çalışmaları tamamlanmıştır.
21	Kadifekale Roma Antik Tiyatro Kamulaştırma Çalışmaları	16. Alt Bölge Kadifekale Antik Tiyatro Bölgesi		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Sürüyor	Kamulaştırma ve yıkım çalışmaları % 95 oranında tamamlanmıştır.
22	Kemeraltı Cephe Düzenleme Projesi 5. Etap	19. Alt Bölge Anafartalar Caddesi		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Sürüyor	5. etap projeleri uygulama proje çalışmaları devam etmektedir.
23	Kemeraltı Çarşısı Üst Örtü Uygulaması	19. Alt Bölge Anafartalar Caddesi		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Sürüyor	Projelendirme çalışmaları tamamlanmıştır.
24	Dalan Sabun Müzesi yapım işi	3. Alt Bölge Kemeraltı Caddesi Hanlar Bölgesi		Konak Belediyesi	Sürüyor	Projelendirme süreci devam etmektedir.
25	Alanyalı Konağı Restorasyon Çalışmaları	16. Alt Bölge Kadifekale Antik Tiyatro Bölgesi		Konak Belediyesi	Sürüyor	Projelendirme süreci devam etmektedir.

ÖNERİLEN PROJELER

No	Projenin Adı	Yeri	Yapılma, Önerilme Tarihi	Sorumlu Kurum	Bitirilme Derecesi	Projeye İlişkin Açıklamalar
1	Çakaloğlu Han	3. Alt Bölge Kemeraltı Caddesi Hanlar Bölgesi		İzmir Büyükşehir Belediyesi - Konak Belediyesi	Fikir Aşamasında	Proje ve restorasyon çalışmaları planlanmaktadır.
2	Akevler Köşkü	10. Alt Bölge Altınyol Damlacık		Konak Belediyesi	Fikir Aşamasında	Proje ve restorasyon çalışmaları planlanmaktadır.
3	Kortejolar (Aile Evleri)	11. Alt Bölge Anafartalar Caddesi Son Bölümü		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Fikir Aşamasında	Proje ve restorasyon çalışmaları planlanmaktadır.
4	Bıçakçı Han Projesi	12. Alt Bölge Aziz Vukolos Kilisesi Çevresi		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Fikir Aşamasında	Proje ve restorasyon çalışmaları planlanmaktadır.
5	Kapanizade Evi	13. Alt Bölge Agora Çevresi Birinci Halka		İzmir Büyükşehir Belediyesi	Fikir Aşamasında	Proje ve restorasyon çalışmaları planlanmaktadır.
6	Kırım Türkleri Evi	13. Alt Bölge Agora Çevresi Birinci Halka		Konak Belediyesi	Fikir Aşamasında	Proje ve restorasyon çalışmaları planlanmaktadır.

EK.4: Proje Finansmanında Yararlanılabilecek Ulusal Ve Uluslararası Fonlar

ULUSAL			
Program	Destek Veren Kurum	Uygun Başvuru Sahipleri	Açıklama
Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Gerçek ve Tüzel Kişiler	Mülkiyetinde taşınmaz kültür ve tabiat varlığı bulunan ve bakım ve onarımını gerçekleştirmek için aynı, nakdi veya teknik yardım isteyen gerçek veya tüzel kişilere sağlanan desteklerdir. "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmeliği" 6 veya 7. maddelerinde belirtilen belgeler ile birlikte Bakanlık il müdürlüğüne yazılı olarak başvuruda bulunur.
Teknik Yardım Desteği	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Mahalli İdareler	Çevre düzenlemesi ve altyapı projelerine sağlanan desteklerdir.
Kültür Yatırımları Desteği	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Kamu Kurum ve Kuruluşları	Projesine hiç başlamamış yahut inşaatı yarım kalmış olan Kültür Yatırımı (Kültür Merkezleri, Kongre Merkezleri, Müze, Kütüphane ve Diğerleri) faaliyeti bulunan tüm kamu kurumları desteklenmektedir.
Turizmi Teşvik Kanunu	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Özel Sektör	Yatırımlar için öncelik sırası; kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri, turizm merkezleri ve Bakanlıkça tespit edilen diğer yerlerdir.
Kültür Yatırımlarını ve Girişimlerini Teşvik Kanunu	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Kültür yatırımı ve girişimi belgesi olan, tüzel kişiliğe haiz özel işletmeler	Kültür merkezleri ile her türlü kültürel ve sanatsal faaliyetlerin üretildiği, sergilendiği, eğitim ve öğretimi ile bunlarla ilgili bilimsel çalışmaların yapıldığı alan, yapı ve mekânların yapımına, teknolojik alt yapıların kurulmasına veya donatılmasına yönelik yatırım faaliyetleridir.
Konut, Belediye Projeleri, Restorasyon Kredileri	Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı	Gerçek, Tüzel Kişiler, Belediyeler	Toplu Konut, Kentsel Çevre Üretimi, Restorasyon Kredi Destekleri

KOBİ Proje Destek Programı	KOSGEB	KOBİ	İşletmelerin; üretim, yönetim-organizasyon, pazarlama, dış ticaret, insan kaynakları, mali işler ve finans, bilgi yönetimi ve bunlarla ilişkili alanlarda sunacakları projeler desteklenmektedir.
İşbirliği Güçbirliği Proje Destek Programı	KOSGEB	KOBİ	Programla, KOBİ'lerin işbirliği-güçbirliği anlayışında bir araya gelerek "Ortak Sorunlara Ortak Çözümler" üretilmesi, KOBİ'lerin tedarik, pazarlama, düşük kapasite kullanımı, rekabet gücü zayıflığı, finansman başta olmak üzere tek başlarına çözümünde zorlandıkları birçok soruna çözüm bulunması, KOBİ'lerin bir araya gelerek kapasite ve rekabet gücü yüksek işletmelere dönüşmesi amaçlanmaktadır.
Sürdürülebilir Turizm Destek Fonu	Anadolu Efes, Kültür ve Turizm Bakanlığı	Sivil Toplum Örgütleri, Üniversiteler ve Araştırma Enstitüleri/Merkezleri (Belediyeler bu kuruluşların ortağı olarak başvurabilir)	Sürdürülebilir Turizm Destek Fonu'nun genel amacı; "Yerel turizm aktörlerinin ve sivil toplum örgütlerinin kamu kuruluşları ve özel kuruluşlarla işbirlikleri geliştirerek kapasitelerinin artırılması ve sürdürülebilir turizm alanında iyi örneklerin çoğalması" dır.
İlgili proje çağrıları	İzmir Kalkınma Ajansı	Belediyeler, Sivil Toplum Örgütleri, Üniversiteler ve Araştırma,	İzmir tarihi alana yönelik olarak geliştirilecek olan strateji metnine uygun destekler verilecektir.
3 Yılda 300 Eser	Tarihi Kentler Birliği	Belediyeler	Kültürel mirasın korunması ve Yaşatılması bağlamında, tek yapı, doku veya yerleşim ölçeğinde yapılacak koruma ve planlama çalışmalarının projelendirme aşaması desteklenmektedir.

ULUSLARARASI

Program	Destek Veren Kurum	Uygun Başvuru Sahipleri	Açıklama
Küresel Miras Fonu	Global Heritage Fund	Üniversite, Sivil Toplum Örgütü	Öncelikli alanlar arasında, kültürel mirasın korunması, arkeolojik alanların korunması, kültürel miras eğitimi, sürdürülebilir turizm kalkınması, kültürel varlıklarının çevresindeki toplulukların kalkınması yer almaktadır.
Avustralya Büyükelçiliği Doğrudan Yardım Programı	Avustralya Büyükelçiliği	Kar amacı gütmeyen kalkınma faaliyetlerinde bulunan organizasyonlara ve sivil toplum kuruluşları	Doğrudan Yardım Programı (DAP), insani zorluklara uzun vadede ve sürdürülebilir bir biçimde yönelmeyi amaçlayan esnek ve küçük hibelerdir. DAP fonları katılımcı nitelikteki küçük-ölçekli kalkınma projelerini desteklemekte kullanılmaktadır ve yararlanmaların projelerin tanımlanması, tasarlanması ve yönetimine katılımını sağlanmaktadır.
Sürdürülebilir Turizm Destek Fonu	UNDP	Sivil Toplum Örgütleri, Üniversiteler ve Araştırma Enstitüleri/Merkezleri Belediyeler	Sürdürülebilir turizm alanında kapasitenin artırılması için, yerel turizm aktörlerinin ve sivil toplum örgütlerinin kamu kuruluşları ve özel kuruluşlarla işbirliklerini geliştirmek amacıyla verilen destekler yer almaktadır.
Yoksulluğun Azaltılması	UNDP	Sivil Toplum Örgütleri, Üniversiteler ve Araştırma Enstitüleri/Merkezleri Belediyeler	Türkiye'de bölgeler arası yaşanan eşitsizliğin azaltılması için güçlü politikalar oluşturmak üzere dezavantajlı bölgelerin rekabet gücünü arttırmayı amaçlıyor. Özellikle organik tarım, turizm, yenilenebilir enerjiler, cinsiyet eşitliği ve gençlerin sosyo-ekonomik sorunları konularında verilen teknik destekler bulunmaktadır.

Demokratik Yönetişim	UNDP	Sivil Toplum Örgütleri, Üniversiteler ve Araştırma Enstitüleri/Merkezleri Belediyeler	Ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerdeki temel kurumların kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesiyle demokratik yönetim hedeflerini desteklemektedir. Oluşturulan istişare platformları ve mekanizmalarıyla yasa yapmada, hizmet sunumunda ve karar verme süreçlerinde sivil katılımın ve gözetiminin güçlendirilmesi konusunda teknik destek verilmektedir. Konulardan bazıları şunlardır; kırılğan gruplara yönelik politika geliştirme, kadınların güçlendirilmesi kadın adayların ve aktivistlerin yerel siyaset ve karar verme süreçlerine katılımına yönelik çalışmalar vb.
Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma	UNDP	Kamu kurumları Sivil Toplum Örgütleri, Üniversiteler ve Araştırma Enstitüleri/Merkezleri Belediyeler	Çevresel kaygıların ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin yerel, ulusal ve bölgesel politika ve programlarda yer almasını sağlamak için; çevre, iklim değişikliği, arazi bozulması, su yönetimi, sürdürülebilir kalkınma, korunan alanlar, biyolojik çeşitlilik ve enerji verimliliği gibi konuların sektörel politikalara dâhil edilmesi desteklenmektedir.

AB “ARAŞTIRMA VE YENİLİK ÇERÇEVE PROGRAMI”- “HORIZON 2020” ÇERÇEVESİNDE BAŞVURU YAPILABİLECEK PROJE ÇAĞRILARI

<p>İklim Değişikliği Eylemleri ve Sürdürülebilir Kalkınma Arasındaki Bağlantılar</p> <p>Son başvuru tarihi : 04.08.2014 İkinci Aşama : 16.09.2014 Desteklenen Konu : Toplumsal sorunlar Faaliyet Türü : Araştırma ve Yenilik Faaliyetleri Destek Oranları : %100</p>	<p>Amaç, uluslararası araştırma işbirliği çabaları aracılığıyla iklim değişikliği eylemleri ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki bağlantıyı inceleyen ve G20 ülkelerine odaklanarak AB ve uluslararası ülkeler arasında bir bilim diyalogu geliştirilmesidir.</p> <p>Teklif, geniş sürdürülebilir kalkınma hedefleri bağlamında teknolojik ve sosyo - ekonomik hafifletme yolları ve uyum stratejileri geliştirmek, sürdürülebilir kalkınma bağlamında iklim eylemleri için kanıta dayalı politika oluşturmayı destekleyen çeşitli ülkelerde gerçek ve olası hafifletme ve uyum politikalarını incelemek ve yerel sorunlara ve fırsatlara bilim adamları ile uluslararası işbirliğini taahhüt etmektedir.</p>
<p>Karayolu Kullanıcılarının Güvenliğine Yönelik Trafik Güvenliği Analizi ve Bütünsel Yaklaşım</p> <p>Son Başvuru Tarihi : 18.03.2014 İkinci Aşama : 28.08.2014 Desteklenen Konu : Toplumsal sorunlar Faaliyet Türü : Araştırma ve yenilik Faaliyetleri Destek Oranları : %100</p>	<p>Amaç, karayolu kullanıcılarının güvenliğine yönelik kaza sayısını ve şiddetini azaltmak için araçlar, altyapı ve çevre, koruma sistemleri, davranışsal bilginin gelişimi ve eğitimini içeren gelişmiş güvenlik önlemlerinin alınmasıdır.</p> <p>Tüm önerilerin gerçek yaşam koşullarında, etkinliğinin değerlendirilmesini ve ilgili teknolojilerin gösterilmesini içermelidir. Tüm karayolu kullanıcılarına, kaza sebeplerini, bunların hafifletilmesini ya da önlenmesini yol güvenliğinin tüm yönlerini kapsayan (araç, sürücü ve altyapı) derinlemesine bir anlayış geliştirmek gerekmektedir. Maddi hasar, araç çalışma süresi vb. ikincil maliyetleri de göz önüne alarak, trafik kazalarına ilişkin sosyal-ekonomik maliyetlerinin kapsamlı bir değerlendirmesi yapılmalıdır. Araştırma hem Avrupa hem de ulusal düzeyde bilgi boşluklarını dolduracak ve bölgesel farklılıkları dikkate alacaktır. Uluslararası işbirliği teşvik edilmektedir.</p>

<p>İç Sular Ulaştırma Sektöründe Yeniliklere Teşvik</p> <p>Son başvuru Tarihi : 18.03.2014 2. Aşama : 28.08.2014 Desteklenen Konu : Toplumsal Sorunlar Faaliyet Türü : Araştırma ve Yenilik Faaliyetleri Destek Oranı : %100</p>	<p>Sektör adına yenilikçi bir gündem oluşturmak için (deniz taşıtları, altyapı ve kalıcı bağlantı ve uyumunu sağlayan) aşağıdaki maddeler dikkate alınmalıdır.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alternatif enerji kavramları, daha verimli enerji kullanımı ve iç sular ulaştırma emisyon azaltımı için gerekli teknolojiye katkıda bulunmak. - Yeni teknolojik çözümler geliştirilmeli ve yayılmalı, karayolu taşımacılığını yansıtan benzer yeni emisyon seviyeleri hedeflemek. - Araştırma ve yenilik çabaları maliyet etkinliği dâhil olmak üzere çevresel ve operasyonel performans değerlendirmesinden geçen, gerçek hayatta test edilmiş pilot konuşlandırmaya dayalı yeni kavramlar üzerine odaklanmak. - Mevcut deniz taşıtları / motorların çeşitli kategorilerde sıkı emisyon limitlerinin uygulanması için belgelendirme, uygulama ve güçlendirme çözümleri, uygun test döngüleri ve uyumun izlenmesi için bir test ve izleme rejiminin kurulması.
<p>Yansıtıcı Toplumlarda Sosyal Platform</p> <p>Son Başvuru Tarihi :03.06.2014 Desteklenen Konu :Toplumsal sorunlar Faaliyet Türü : Koordinasyon ve destek eylemleri Destek Oranları : %100</p>	<p>Bu sosyal platform paydaş temsilcileri ile birlikte araştırma topluluklarını, örneğin; sosyo-kültürel ve sanatsal sektörlerden (galeriler, kütüphaneler, arşivler, müzeler ve diğer kamu kurumları) örnek uygulayıcıları ve idareci paydaşları (Avrupa düzeyinde, ulusal veya yerel düzeyde) bir araya getirecektir. Çok sayıda görüş bildirimi ve paydaş katılımı teşvik edilecektir. Bu sosyal platformun amacı araştırma için toplumsal zorluklara ve fırsatlara anlayış getirmektir. Avrupa'nın gelecekteki araştırma gündemi bu alanda politika boyutuna ve Avrupa ile olan ilişkisine, veri toplama ve ölçme sorunlarına yönelik olacaktır.</p>
<p>Gençlik Hareketliliği; Fırsatlar, Etkileri, Politikalar</p> <p>Son Başvuru Tarihi:03.06.2014 Desteklenen Konu: Toplumsal Sorunlar Faaliyet Türü : Araştırma ve Yenilik Faaliyetleri Destek Oranları: %100</p>	<p>Araştırma gençlerin Avrupa içerisindeki hareketliliğinin; amaç, kalış süreleri, motivasyon, kişilerin karakteristik özellikleri ve bunların cinsiyet, coğrafi yerleşim ve sosyo-ekonomik geçmişlerine göre değişik örneklerle değerlendirilmesini içermektedir.</p> <p>Bu araştırmada onların seçimi, işe alım süreçleri, bilgi ve destek hizmetlerinin rolü analiz edilmeli ve hatta buldukları ortamlarda karşılaştıkları dil, uyum süreci gibi sorunlar da ele alınmalıdır. Ayrıca, Avrupa kimliğinin oluşumu ve hareketliliği, istemsiz göçün ruh sağlığı üzerinde etkisi, önceki mobilite deneyimleri ya da Üye Devletler içinde ve arasında dayanışma ağlarının etkisi ile karşılaştırmalar ve politikaların yanı sıra bireysel deneyimlere değer verilebilir.</p>
<p>ERA-NET Geleceğin Akıllı</p> <p>Son Başvuru Tarihi : 07.01.2015 Desteklenen Konu : Toplumsal Sorunlar Faaliyet Türü : ERA-NET Cofund Destek Oranı : %33</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Bireylerin ekonomik, sosyal ve çevresel ihtiyaçların(iş, eğitim, barınma, hareketlilik, bilişim teknolojileri, enerji, lojistik, sağlık, kültür ve eğlence alanlarına erişim) şekillendirilebilmesi amacıyla kentsel gelişimin zayıf ve kuvvetli yönlerinin analizi. - Avrupa ülkelerinin yaratıcılık ve yenilikçilik konularında nasıl merkez olabileceğinin saptanması - Akıllı kentsel ekosistem hizmetlerinin kurulmasına açık veri, büyük veri, veri erişim yardımıyla katkı sağlanması - Kentsel yapıların anlayışını geliştirmek, yeni yöntem ve araçlar oluşturarak kent alanlarının ekonomik analizi. - Kamusal alanlarda ve sürdürülebilir altyapı ve ağların istihdam da dahil olmak üzere mevcut ve gelecekteki "işlevleri" açısından kentsel alanların değerlendirilmesi.

<p>Şehir içi Yolların Sıkışıklığı Mücadelesi</p> <p>Son başvuru tarihi : 18.03.2014 İkinci Aşama : 28.08.2014 Desteklenen Konu : Toplumsal Zorluklar Faaliyet türü : Araştırma ve Yenilik Faaliyetleri Destek oranı : %100</p>	<p>Teklifler şu çalışma alanlarından birisine hitap etmelidir;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Şehir içi sıkışıklığın (banliyöleri ve kent çevresini de içermesi gerekir) uzun süreli azalmasını sağlayacak ölçümlerin ve araçların analizi - Sınırlı ekstra maliyetlerle toplu taşımadaki belirgin büyümeyi yaratabilecek elverişli çevreyi keşfetmek - Örnek şehir bölümlenmesinde güvenli bisiklet kullanımı ve yürümenin nasıl sağlanacağını değerlendirilmesidir.
<p>Deniz feneri (türünün ilk büyük ölçekli uygulama) yoluyla enerji, ulaştırma, bilgi ve iletişim teknolojileri sektörlerinin entegrasyonu ile Akıllı Şehirler ve Toplulukların çözümleri projesi</p> <p>Son Başvuru Tarihi: 07.05.2014 Desteklenen Konu: Toplumsal Zorluklar Faaliyet Türü : Yenilik Faaliyetleri Destek Oranı : %70 (kar amacı gütmeyenler için %100)</p>	<p>Belediyeler ve sanayilerin ortaklığı yolu ile enerji, ulaşım ve bilgi iletişim teknolojileri faaliyetlerinde dengeli ve entegre çözümleri tanımak, geliştirmek ve yenilenmeyi harekete geçirmek.</p>
<p>Yerel yönetimlerde akıllı şehir çözümleri üzerine kamu alıcıları grubu oluşturma</p> <p>Son başvuru tarihi : 07.05.2014 Desteklenen Konu : Toplumsal Zorluklar Faaliyet Türü : Destek ve Koordinasyon Faaliyetleri Destek Oranı : %100</p>	<p>Gruplar (ek faaliyetler de teklif edilebilir) aşağıdaki konularda çalışmalıdır;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Avrupa şehirlerinde bilgi ve iletişim teknolojileri, enerji ve ulaşım hizmetlerinin ortak ihtiyacı çerçevesinde tedarik oluşturmanın belirlenmesi, - Gelecekte olası ortak tedarikler için formatların ve senaryoların hazırlanması (KOBİ'lere ve yerel tabanlı işlere özel önem verilerek)
<p>Çözümler ve en iyi uygulama kimliği arasındaki karşılaştırılabilirlik ve çoğaltım izni vermek ve ortak, şeffaf veri toplama ve performans ölçümü için bir çerçeve geliştirilmesi</p> <p>Son başvuru tarihi : 7.05.2014 Desteklenen Konu : Toplumsal Zorluklar Faaliyet Türü : Destek ve Koordinasyon Faaliyetleri Destek Oranı : %100</p>	<p>Amaç, açık, şeffaf ve çözümlerin karşılaştırılmasına olanak vermesi gereken ortak veri ve performans ölçümlerini toplayan bir çerçeve programı geliştirmektir.</p> <p>Çalışma, CONCERTO, CIVITAS, ICTI-PSP örnekleri ve Hollanda'daki "Toplumsal Enerji Birliği" den sonuçlar üzerine geliştirilmelidir.</p>
<p>Endüstriyel ortak yaşam aracılığıyla bir dairesel ekonominin doğrusal hareketi</p> <p>Son başvuru tarihi : 08.04.2014 İkinci aşama : 16.09.2014 Desteklenen Konu : Toplumsal Zorluklar Faaliyet Türleri : Yenilik Faaliyetleri Destek Oranı : %70 (Kar amacı gütmeyenler için % 100)</p>	<p>Tekliflerde KOBİ'lere önemli bir rol verilmelidir.</p> <p>Toplumsal yenilik, hayat stili değişikliğini destekleme ve sivil toplumun dâhil edilmesi gibi konuların da düşünülmesi gerekmektedir.</p>

EK.5: İzmir-Tarih Projesinin Uygulanmasında Yararlanılabilecek Olan Yasal Çerçeve

5366 Sayılı Yıpranan Tarihi Ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması Ve Yaşatılması Hakkında Kanun

5366 sayılı yasa ve yönetmeliği aşağıdaki konuları ele almaktadır.

- Yenileme alanları olarak belirlenen bölgelerde il özel idaresi ve belediye tarafından hazırlanan veya hazırlatılan yenileme projeleri ve uygulamaları ilgili il özel idareleri ve belediyeler eliyle yapılır veya kamu kurum ve kuruluşları veya gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine yaptırılarak uygulanır. Bu alanlarda Toplu Konut İdaresi ile ortak uygulama yapılabileceği gibi, Toplu Konut İdaresine de uygulama yaptırılabilir.
- Yenileme alanlarında yenileme projelerinin uygulanması sırasında tabii afet riski taşıdığı
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca belirlenen bölgelerde gerekli tedbirleri almak üzere il özel idareleri ve belediyeler yenileme projelerinde tasfiye de dahil olmak üzere gerekli düzenlemeleri yapabilir, yasaklar koyabilir. Bu konudaki esas ve usüller yönetmelikte belirlenir.
- Uygulama esnasında her türlü kontrol, denetim ve takip işlemleri, ilgili il özel idaresi ve belediyece yapılır veya yaptırılarak sonuçlandırılır. Yenileme alanlarındaki uygulamalar her türlü vergi, resim, harç ve ücretlerden muaftır.
- Yenileme projelerini onaylamak üzere 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 51 inci maddesine göre gerektiği kadar Kültür ve Tabiat Varlıklarını Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu oluşturulur.
- Yenileme alanlarında yapılacak uygulamalarda her türlü mal ve hizmet alımları ile yapım işleri, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerinden muaftır.
- Yenileme projeleri, uygulama alanı içerisinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri ile onarılacak veya yeniden inşa edilecek yapıların imar mevzuatında öngörülen projelerinden oluşur.
- İl özel idaresi ve belediye, yenileme alanı ilan edilen yerlerdeki taşınmazlar üzerinde, her türlü yapılaşma, kullanım ve işletme konularında proje tamamlanıncaya kadar geçici kısıtlamalar uygulayabilir.
- Yenileme alanlarında bulunan yapıların boşaltılması, yıkımı ve kamulaştırılmasında anlaşma yolu esastır.
- Anlaşma sağlanamayan hallerde gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan taşınmazlar ilgili il özel idaresi ve belediye tarafından kamulaştırılabilir. Bu Kanun

uyarınca yapılacak kamulaştırmalar 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 3 üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki iskân projelerinin gerçekleştirilmesi amaçlı kamulaştırma sayılır.

- Tapuda mülkiyet hanesi açık olan taşınmazlar ile varisi belli olmayan, kayyım tayin edilmiş, ihtilaflı, davalı ve üzerinde her türlü mülkiyet ve mülkiyetin gayri aynı hak tesis edilmiş olan taşınmazlar için de aynı madde hükümlerine göre kamulaştırma işlemleri yürütülür.
- Kamulaştırma işlemlerinin yürütülmesinde il özel idareleri ve belediyeler veraset ilamı çıkarttırmaya, kayyım tayin ettirmeye veya tapuda kayıtlı son malike göre işlem yapmaya yetkilidir.

Yenileme yasası kapsamında bir proje geliştirmek için aşağıdaki aşamalar gerçekleştirilmelidir.

- 10.000 m2 den az olmamak üzere ilgili idare (belediye-İL özel idaresi) tarafından yenileme alanı ilan edilir,
- Yenileme alanı Bakanlar Kurulu tarafından onaylanır,
- Belediye, Mülk Sahipleri ile bilgilendirme toplantısı yapar,
- Belediye projeyi kendi yapabileceği gibi TOKİ ya da ihale yoluyla özel sektöre yaptırabilir,
- Parsel bazında değer tespitleri yapılır,
- Avan Projeler hazırlanır ve Yenileme Kurulu tarafından onaylanır,
- Mülk sahipleri ile uzlaşma toplantıları gerçekleştirilir,
- Uzlaşma sağlanmayan mülk sahiplerinin hisseleri kamulaştırılır.

Yenileme Örnek Uygulamaları

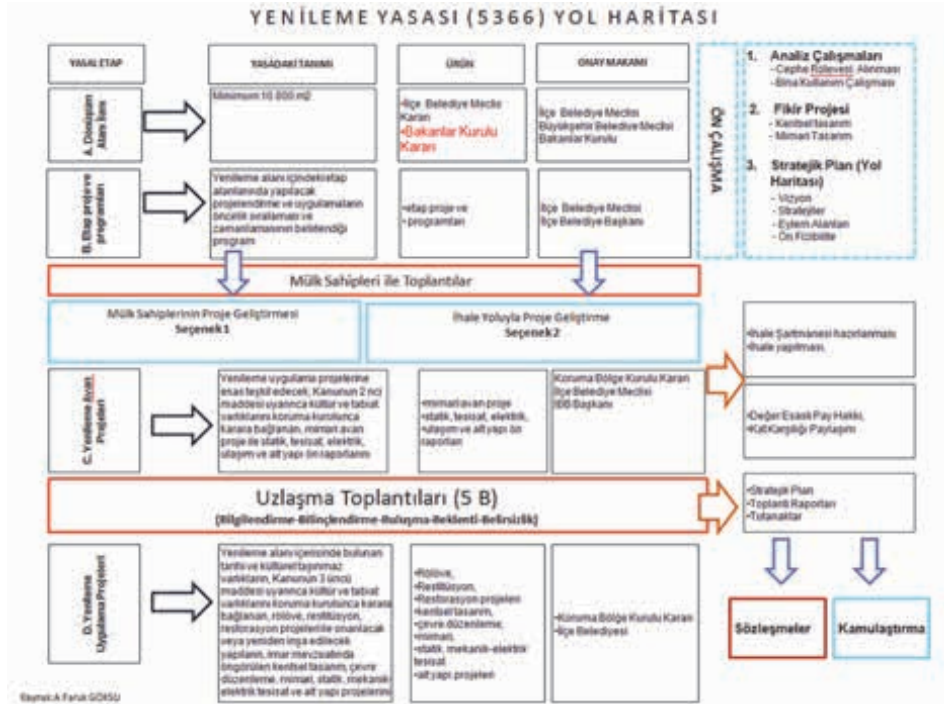
5366 sayılı yasa çerçevesinde İstanbul'da iki proje uygulanmaktadır. Bunlardan biricisi **Sulukule Yenileme Projesi**, bir diğeri ise **Tarlabaşı 1. Etap Yenileme Projesi**.

Sulukule Yenileme Projesi, Fatih Belediyesi ve Toplu Konut İdaresi işbirliği ile yapılmıştır. Proje kapsamında, mülk sahiplerinin büyük bir bölümü ile uzlaşma sağlanmış ve diğerleri için ise kamulaştırma işlemi başlatılmıştır. Proje kapsamında;

- Mülk sahiplerine projeden konut,
- Kiracılara ise başka bir alandan sosyal konut önerilmiştir.

Tarlabası 1.Etap Kentsel Yenileme Projesi ise Beyoğlu Belediyesi ile bir özel sektör yatırımcısı işbirliği ile gerçekleştirilmektedir. Yasa gereği;

- Belediye 20.000 m²'lik alanı yenileme alanı ilan etmiş,
- Mülk sahiplerinin bilgisi dahilinde ancak iradesi dışında projeyi ihale etmiş,
- En yüksek teklif veren yatırımcı firma ihaleyi kazanmış,
- Belediye ve yatırımcı firma mimari avan projeleri yenileme kuruluna onaylatmış,
- Mülklerin değer tespitleri SPK'na kayıtlı bir firmaya yaptırılmış,
- Mülk sahipleri ile uzlaşma süreci başlatılmış ve mülk sahiplerine satın alma, değer paylaşımı esaslı pay hakları önerilmiş,
- Kira yardımı sağlanmış,
- Uzlaşma sağlanamayan mülk sahipleri için ise kamulaştırma işlemleri başlatılmıştır.

5393 Sayılı Belediye Yasası ve 73'üncü Madde

- Belediye, belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak ama kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Bir alanın kentsel dönüşüm ve gelişim alanı olarak ilan edilebilmesi için yukarıda sayılan hususlardan birinin veya bir kaçının gerçekleşmesi ve bu alanın belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması şarttır. Ancak, kamunun mülkiyetinde veya kullanımında olan yerlerde kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı ilan edilmesi ve uygulama yapılabilmesi Bakanlar Kurulu kararına bağlıdır.
- Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilan edilecek alanın; üzerinde yapı olan veya olmayan imarlı veya imarsız alanlar olması, yapı yükseklik ve yoğunluğunun belirlenmesi, alanın büyüklüğünün en az 5 en çok 500 hektar arasında olması, etaplar halinde yapılabilmesi hususlarının takdiri münhasıran belediye meclisinin yetkisindedir. Toplamı 5 hektardan az olmamak kaydı ile proje alanı ile ilişkili birden fazla yer tek bir dönüşüm alanı olarak belirlenebilir.
- Büyükşehir belediyeleri tarafından yapılacak kentsel dönüşüm ve gelişim projelerine ilişkin her ölçekteki imar planı, parselasyon planı, bina inşaat ruhsatı, yapı kullanma izni ve benzeri tüm imar işlemleri ve 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanununda belediyelere verilen yetkileri kullanmaya büyükşehir belediyeleri yetkilidir.
- Kentsel dönüşüm ve gelişim alanları içinde yer alan eğitim ve sağlık alanları hariç kamuya ait gayrimenkuller harca esas değer üzerinden belediyelere devredilir. Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanlarında yıkılarak yeniden yapılacak münferit yapılarda ilgili vergi, resim ve harçların dörtte biri alınır.
- Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanlarında yapılacak alt yapı ve rekreasyon harcamaları, proje ortak gideri sayılır. Belediyelere ait inşaatların proje ortak giderleri belediyeler tarafından karşılanır. Kendilerine ayrı ada veya parsel tahsis edilen gayrimenkul sahipleri ile kamulaştırma dışı kalan gayrimenkul sahipleri, sahip oldukları inşaatın toplam metrekaresi oranında proje ortak giderlerine katılmak zorundadır. Proje ortak gideri ödenmeden inşaat ruhsatı, yapılan binalara yapı kullanma izni verilemez; su, doğalgaz ve elektrik bağlanamaz.
- Kentsel dönüşüm ve gelişim alanı ilan edilen yerlerde; ifraz, tevhit, sınırlı aynı hak tesisi ve terkinin, cins değişikliği ve yapı ruhsatı verilmesine ilişkin işlemler belediyenin izni ile yapılır. Bu yerlerde devam eden inşaatlardan projeye uygunluğu belediye tarafından kabul edilenler dışındaki diğer inşaatlar beş yıl süreyle durdurulur. Bu sürenin sonunda durdurma kararının devam edip etmeyeceğine belediye tarafından karar verilir. Toplam durdurma süresi on yılı geçemez.
- Belediye, kentsel dönüşüm ve gelişim projelerini gerçekleştirmek amacıyla; imar uygulaması yapmaya, imar uygulaması yapılan alanlardaki taşınmazların değerlerini tespit etmeye ve bu değer üzerinden hak sahiplerine dağıtım yapmaya veya hasılat paylaşımını esas alan uygulamalar yapmaya yetkilidir.

- Kentsel dönüşüm ve gelişim alanı ilan edilen yerlerde belediyelere ait gayrimenkuller ile belediyelerin anlaşma sağladığı veya kamulaştırdıkları gayrimenkuller üzerindeki inşaatların tamamı belediyeler tarafından yapılır veya yaptırılır. Belediye ile anlaşma yapmayan veya belediyece kamulaştırılmasına gerek duyulmayan gayrimenkul sahiplerinden proje alanında kendilerine 3194 sayılı Kanununun 18 inci maddesine göre ayrı ada ve parselde imar hakkı verilmemiş olanlar kamulaştırmaz el atma davası açabilir.
- Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanlarında yapılacak alt yapı ve rekreasyon harcamaları, proje ortak gideri sayılır. Belediyelere ait inşaatların proje ortak giderleri belediyeler tarafından karşılanır. Kendilerine ayrı ada veya parsel tahsis edilen gayrimenkul sahipleri ile kamulaştırma dışı kalan gayrimenkul sahipleri, sahip oldukları inşaatın toplam metrekaresi oranında proje ortak giderlerine katılmak zorundadır. Proje ortak gideri ödenmeden inşaat ruhsatı, yapılan binalara yapı kullanma izni verilemez; su, doğalgaz ve elektrik bağlanamaz.
- Kentsel dönüşüm ve gelişim alanı ilan edilen yerlerde; ifraz, tevhit, sınırlı aynı hak tesisi ve terkini,cins değişikliği ve yapı ruhsatı verilmesine ilişkin işlemler belediyenin izni ile yapılır. Bu yerlerde devam eden inşaatlardan projeye uygunluğu belediye tarafından kabul edilenler dışındaki diğer inşaatlar beş yıl süreyle durdurulur. Bu sürenin sonunda durdurma kararının devam edip etmeyeceğine belediye tarafından karar verilir. Toplam durdurma süresi on yılı geçemez.
- Belediye, kentsel dönüşüm ve gelişim projelerini gerçekleştirmek amacıyla; imar uygulaması yapmaya, imar uygulaması yapılan alanlardaki taşınmazların değerlerini tespit etmeye ve bu değer üzerinden hak sahiplerine dağıtım yapmaya veya hasılat paylaşımını esas alan uygulamalar yapmaya yetkilidir.

KENTSEL YENİLEME		KENTSEL DÖNÜŞÜM																		
☐ Yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, ☐ bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, ☐ Tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasdır.	<table border="1"> <tr> <td style="text-align: center;">Proje Alanı Büyüklüğü (Kn.az)</td> <td style="text-align: center;">10.000</td> <td style="text-align: center;">50.000</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Proje Alanı Onayı</td> <td colspan="2" style="text-align: center;">Bakanlar Kurulu</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Proje Onayı</td> <td style="text-align: center;">İmar Proje Yenileme Kurulu</td> <td style="text-align: center;">Kentsel Tasarım Belediye</td> </tr> <tr> <td colspan="3"> ☐Belediye projeyi kendi yapabileceği gibi TOKİ ya da ihale yoluyla özel sektöre yaptırabilir. ☐Parsel bazında değer tespitleri yapılır, </td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">UZLAŞMA</td> </tr> <tr> <td colspan="3"> ☐Mülk sahipleri ile uzlaşma toplantıları gerçekleştirilir, ☐Belediye, Mülk Sahipleri ile bilgilendirme toplantısı yapar, ☐Uzlaşma sağlanmayan mülk sahiplerinin hisseleri kamulaştırılır. </td> </tr> </table>	Proje Alanı Büyüklüğü (Kn.az)	10.000	50.000	Proje Alanı Onayı	Bakanlar Kurulu		Proje Onayı	İmar Proje Yenileme Kurulu	Kentsel Tasarım Belediye	☐ Belediye projeyi kendi yapabileceği gibi TOKİ ya da ihale yoluyla özel sektöre yaptırabilir. ☐ Parsel bazında değer tespitleri yapılır,			UZLAŞMA			☐ Mülk sahipleri ile uzlaşma toplantıları gerçekleştirilir, ☐ Belediye, Mülk Sahipleri ile bilgilendirme toplantısı yapar, ☐ Uzlaşma sağlanmayan mülk sahiplerinin hisseleri kamulaştırılır.			☐ Kentsel, doğal ve teknolojik afet tehlikesine ve risklerine maruz alanlarını, ☐ Sosyal, ekonomik veya fiziki köhneme alanlarının, ☐ Doğal, kültürel ve tarihi özellikleri nedeniyle korunması gereken çevre ve ekosistemlerin, ☐ Yerleşme ve yapılaşma sorunlarının sürdürülebilir gelişme ilkesi çerçevesinde çözümü, bu alanların korunması, yaşatılması ve geliştirilmesi amacıyla bu alanların dönüşüm alanı ilan edilmek suretiyle tasfiye, iyileştirme ve yenilemeye konu edilebileceği belirtilmiştir.
Proje Alanı Büyüklüğü (Kn.az)	10.000	50.000																		
Proje Alanı Onayı	Bakanlar Kurulu																			
Proje Onayı	İmar Proje Yenileme Kurulu	Kentsel Tasarım Belediye																		
☐ Belediye projeyi kendi yapabileceği gibi TOKİ ya da ihale yoluyla özel sektöre yaptırabilir. ☐ Parsel bazında değer tespitleri yapılır,																				
UZLAŞMA																				
☐ Mülk sahipleri ile uzlaşma toplantıları gerçekleştirilir, ☐ Belediye, Mülk Sahipleri ile bilgilendirme toplantısı yapar, ☐ Uzlaşma sağlanmayan mülk sahiplerinin hisseleri kamulaştırılır.																				
Dönüşüm alanlarının 5366 sayılı Kanun kapsamında belirlenebilen yenileme alanlarını da kapsayabileceği belirtilmiştir																				